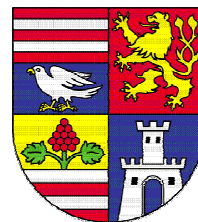

Košický samosprávny kraj

Stratégia rozvoja vidieka v mikroregióne Zemplínska šírava – Morské oko

Október 2008

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Nám. Maratónu mieru 1, Košice

Názov:

Stratégia rozvoja vidieka v mikroregióne Zemplínska šírava – Morské oko

Spracovateľ: PaedDr. Mária Zolovčíková

Odborní konzultanti: Ing. Anna Soročinová, Odbor územného plánovania Ú KSK
Ing. Milan Michalič, predseda PD Poruba pod Vihorlatom
Juraj Gašpár, riaditeľ Agro – Bio, s.r.o., Závadka
Ing. Jozef Hreňko, riaditeľ OZ Sobrance, Lesy SR, š.p.
Ing. Igor Nemec, referent ťažobnej činnosti, OZ Sobrance, Lesy SR, š.p.

JUDr. Zdenko Trebuľa
Predseda Košického samosprávneho kraja

Obsah:

Úvod	5
Vymedzenie územia	6
Analytická časť	9
1.1. Životné prostredie	9
1.1.1. Stav životného prostredia	9
1.1.2. Ochrana prírody a krajiny	9
1.1.3. Vodné plochy a vodné toky	15
1.1.4. Prírodné zdroje	17
1.1.5. Odpadové hospodárstvo	17
1.2. Osídlenie a výstavba	18
1.2.1. Osídlenie a výstavba	18
1.2.2. Súčasný stav územnoplánovacej dokumentácie	20
1.3. Technická infraštruktúra	21
1.4. Ľudské zdroje	22
1.4.1. Nezamestnanosť a vzdelanostná a veková štruktúra nezamestnaných	24
1.5. Ekonomika vidieka	27
1.6. Poľnohospodárstvo	28
1.6.1. Živočišna výroba a rybné hospodárstvo	29
1.6.2. Vinohradníctvo a produkcia vína	30
1.7. Lesné hospodárstvo	31
1.7.1. Lesy	31
1.7.2. Vlastníctvo a spravovanie lesov vymedzeného územia	31
1.7.3. Zhodnocovanie lesnej produkcie	33
1.8. Vidiecky turizmus	33
1.8.1. Masový cestovný ruch v MR Zemplínska šírava – Morské oko	33
1.8.2. Cestovný ruch vo vidieckom prostredí	34
1.8.3. Vínná turistika	35
1.9. Obnoviteľné zdroje energie	36
1.9.1. Vodná energia	36
1.9.2. Biomasa	36
1.9.3. Geotermálna energia	36
1.9.4. Slnecná energia	37
2. SWOT analýzy podľa jednotlivých sektorov	38
Strategická časť	43
3. Vízia rozvoja územia mikroregiónu Zemplínska šírava – Morské oko	43
4. Ciele rozvoja vidieka MR Zemplínska šírava – Morské oko	43
4.1. Problémy a príležitosti	44
4.2. Hlavné princípy rozvoja územia MR Zemplínska šírava – Morské oko	44
4.3. Strategické ciele tematických oblastí	45
5. Stanovenie špecifických cieľov a opatrení Stratégie rozvoja vidieka	45
5.1. Životné prostredie	49
Špecifický cieľ 1: Zachovanie biodiverzity vidieckej krajiny	49
Špecifický cieľ 2: Zlepšenie starostlivosti o prírodné hodnoty v mikroregióne	50
Špecifický cieľ 3: Zlepšenie kvality životného prostredia budovaním environmentálnej infraštruktúry	51
5.2. Osídlenie a výstavba	54
Špecifický cieľ 1: Vytváranie podmienok pre stabilizáciu a rozvoj vidieckeho osídlenia	54
Špecifický cieľ 2: Zvyšovanie kvality života vo vidieckom priestore	54

5.3. Ľudské zdroje.....	57
Špecifický cieľ 1: Zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko.....	57
Špecifický cieľ 2: Zvýšenie kvalifikovanej úrovne a adaptability pracovnej sily v MR Zemplínska šírava – Morské oko.....	59
Špecifický cieľ 3: Vytvárať a posilňovať kapacity ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko a realizovať rozvojovú politiku na základe miestnych špecifík.....	60
5.4. Ekonomika vidieka	63
Špecifický cieľ 1: Rozvoj a diverzifikácia hospodárskych činností, podpora zamestnanosti.....	63
Špecifický cieľ 2: Zlepšenie podmienok pre rozvoj malého a stredného podnikania na vidieku.....	65
5.4.1. Poľnohospodárstvo	68
Špecifický cieľ 1: Zabezpečenie multifunkčnosti a trvalo udržateľného rozvoj poľnohospodárstva MR Zemplínska šírava – Morské oko.....	68
Špecifický cieľ 2: Zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárstva MR Zemplínska šírava – Morské oko.....	69
Špecifický cieľ 3: Vzdelávanie, poradenstvo a vytváranie globálnej ponuky v oblasti poľnohospodárstva.....	71
5.4.2. Lesné hospodárstvo.....	73
Špecifický cieľ 1: Podpora modernizácie, inovácie a efektivity lesníckeho sektora.....	73
Špecifický cieľ 2: Trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy.....	75
5.4.3. Vidiecky turizmus	78
Špecifický cieľ 1: Cieľová kvalita regionálneho produktu na úrovni európskych štandardov	78
Špecifický cieľ 2: Integrovaný systém propagácie destinácií vidieckeho turizmu	80
5.4.4. Obnoviteľné zdroje energie	82
Špecifický cieľ 1: Využitie biomasy ako najperspektívnejšieho zdroja energie v podmienkach KSK	82
Špecifický cieľ 2: Využitie geotermálnej, vodnej a slnečnej energie.....	83
Použitá literatúra a informačné zdroje.....	85

ÚVOD

Zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja schválilo na zasadnutí konanom dňa 29.10.2007 uznesením č. 329/2007 základný strategický materiál Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja. Na základe tohto dokumentu sa budú rozpracovávať detailnejšie integrované rozvojové stratégie pre jednotlivé mikroregióny v Košickom samosprávnom kraji (KSK), pričom sa bude uplatňovať rovnaká metodika ako pri spracovaní Stratégie rozvoja vidieka KSK. Znamená to, že v strategickej časti budú dodržané zadefinované špecifické ciele a navrhované opatrenia budú viazané na dané územie mikroregiónu.

Táto stratégia je vypracovaná pre územie významnej turistickej destinácie Zemplínska šírava (okres Michalovce), na ktorú prirodzene nadväzuje destinácia Morské oko v CHKO Vihorlat (okres Sobrance). Celkove sú do riešeného územia zahrnuté tri mikroregióny – dva v Michalovskom okrese (Juh Šíravy, Šírava – sever) a jeden v okrese Sobrance (Okna). Vzhľadom na geografickú polohu a reálnu spoluprácu obcí bola do záujmového územia zaradená aj obec Fekišovce (okres Sobrance). Takto vymedzené územie má ambíciu vytvoriť aj miestnu akčnú skupinu v rámci prístupu Leader, ktorý sa v programovacom období 2007 – 2013 bude realizovať aj v SR.

Vymedzenie územia:

Vymedzené územie tvoria obce, ktoré sú zoskupené do mikroregiónov, resp. spolupracujú na neformálnej báze. Na požiadanie starostky bola priradená aj obec Fekišovce (okres Sobrance):

MR Juh Šíravy: Zalužice, Hažín, Lúčky, Závadka a Hnojné

MR Šírava – sever: Trnava pri Laborci, Vinné, Kaluža, Klokočov, Kusín, Jovsa, Poruba pod Vihorlatom

MR Okna: Remetské Hámre, Vyšné Remety, Vyšná Rybnica, Úbrež, Ruskovce a Jasenov

Fekišovce

Spojenie obcí bolo do nového mikroregiónu bolo dohodnuté na jarnom spoločnom zasadnutí v Lúčkach. Starostovia obcí sa dohodli na spoločnom názve, ktorý je postavený na celoštátne a medzinárodne známych značkách turistických destinácií: Zemplínska šírava – známa ako medzinárodné turistické centrum letnej rekreácie pri vode a Morské oko – známe predovšetkým u vyznávačov horskej turistiky ako jedna z najkrajších a najzachovalejších prírodných lokalít SR.

Základné údaje o mikroregióne Zemplínska šírava – Morské oko:

Počet obcí: 19

Najväčšia a najmenšia obec: Vinné (1654 obyvateľov) – Ruskovce (239 obyvateľov)

Počet obcí nad 1 000 obyvateľov: 2 (Vinné a Zalužice)

Počet obcí nad 500 obyvateľov: 6 (Trnava pri Laborci, Jovsa, Poruba pod Vihorlatom, Lúčky, Remetské Hámre, Úbrež)

Počet obcí pod 500 obyvateľov: 11 (Kaluža, Klokočov, Kusín, Hnojné, Závadka, Hažín, Vyšné Remety, Vyšná Rybnica, Ruskovce, Jasenov, Fekišovce)

Kohézne póly: 5 - Vinné, Zalužice, Jovsa, Remetské Hámre, Úbrež

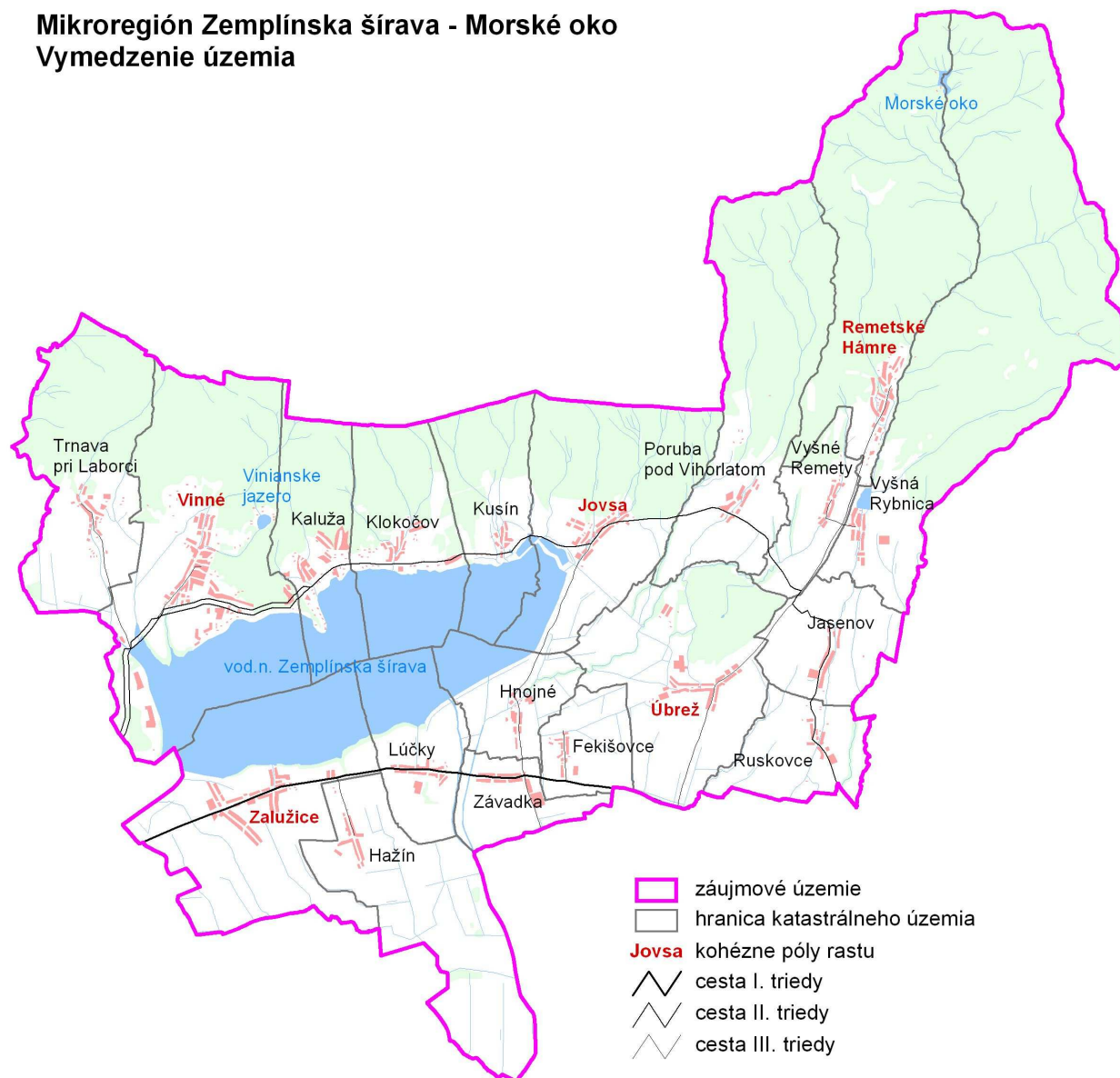
Počet obyvateľov: 10 529

Rozloha územia: 27 811 ha (278,11 km²)

Hustota obyvateľov na km²: 37,8

Mikroregión Zemplínska šírava - Morské oko

Vymedzenie územia

Podrobnejšie údaje o jednotlivých obciach MR Zemplínska šírava – Morské oko sú uvedené v prehľadnej tabuľke. Okrem rozlohy katastra, počtu obyvateľov a hustoty obyvateľstva na 1 km² uvádzame aj počet obývaných a neobývaných domov. Tento ukazovateľ je významný zo sociologického a ekonomického hľadiska: poukazuje na aktuálny stav života a životných podmienok v tej - ktorej obci. Podrobnejšie sa tejto problematike venujeme v kapitole 1.2. Osídlenie a výstavba.

Najväčšie katastre majú podhorské obce (okrem Vyšných Remiet, ktoré nemajú žiadne lesy). V tomto smere patrí prvenstvo obci Vyšná Rybnica (4 009 ha), najmenší kataster má obec Fekišovce (476 ha). Podľa počtu obyvateľov sú najväčšie obce Vinné (1654 obyvateľov) a Zalužice (1132 obyvateľov), z ďalších troch kohéznych pólov rastu je najväčšia Jovsa s počtom obyvateľov 824, Remetské Hámre a Úbrež sú rovnako veľké (rozdiel je zanedbateľný – 8 osôb).

Obce MR Zemplínska šírava – Morské oko – základné údaje:

obec	Rozloha katastra/ha	Počet obyvateľov/r.2005	Hustota obyvateľstva/km ²	Počet obývaných domov	Počet neobývaných domov
Trnava pri Laborci	1594	534	34	149	46
Vinné	2978	1654	56	435	74
Kaluža	993	370	37	110	37
Klokočov	1194	407	34	106	35
Kusín	982	362	37	100	29
Jovsa	1846	824	45	216	35
Poruba pod Vihorlatom	2050	613	30	159	23
Hnojné	681	249	37	62	12
Závadka	502	437	87	100	15
Lúčky	793	519	65	134	20
Hažín	1632	454	28	123	31
Zalužice	1961	1132	58	322	66
Vyšné Remety	536	417	78	114	22
Vyšná Rybnica	4009	388	10	100	25
Remetské Hámre	2458	656	27	207	66
Úbrež	1742	648	37	174	47
Ruskovce	663	239	36	71	20
Jasenov	721	314	44	97	12
Fekišovce	476	312	65	90	14
Spolu:	27 811 = 278,11 km ²	10 529	37,8	2 869	659 = 22,9%

ANALYTICKÁ ČASŤ

1.1 Životné prostredie

1.1.1. Stav životného prostredia

Kvalita životného prostredia vo vymedzenom území:

Podľa Enviromentálnej regionalizácie KSK z roku 2005 majú obce mikroregiónu Okna – oblasť Morského oka životné prostredie vysokej kvality, obce na severnom brehu Zemplínskej šíravy majú vyhovujúce až mierne narušené prostredie a obce Vinné a Trnava pri Laborci majú narušené až silne narušené prostredie. Obce na južnom brehu Zemplínskej šíravy majú vyhovujúce až mierne narušené prostredie.

1.1.2. Ochrana prírody a krajiny

Vymedzené územie sa nachádza v severovýchodnej časti KSK. Zo severu ho ohraničuje hlavný hrebeň Vihorlatu s rovnomenným najvyšším vrchom (1076 m), južná časť je nížinatá s poľnohospodárskou pôdou. Na relatívne malom území sa nachádza niekoľko chránených lokalít zaradených v zmysle zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, ako sú: chránená krajinná oblasť (CHKO), národná prírodná rezervácia (NPR), prírodná rezervácia (PR), chránený areál (CHA), prírodná pamiatka (PP).

Celkove je vo vymedzenom území:

1 chránená krajinná oblasť

3 biocentrá

2 národné prírodné rezervácie

7 prírodných rezervácií

Väčšina chránených lokalít vymedzeného územia je súčasťou CHKO Vihorlat. Plošne zaberajú zhruba polovicu územia mikroregiónu.

Chránená krajinná oblasť (CHKO):

Chránená krajinná oblasť je veľkoplošné chránené územie spravidla s výmerou nad 1000 ha s rozptýlenými ekosystémami, významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s charakteristickým vzhľadom krajiny alebo so špecifickými formami historického osídlenia. Ak nie je ustanovené inak, platí v nej 2. stupeň ochrany prírody (§ 18, zák. č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny)

CHKO Vihorlat

Rok vyhlásenia: 1973

Výmera: 17 485 ha

Poloha: územie okresov Michalovce, Sobrance a Humenné, zasahuje do severovýchodnej časti okresu Michalovce

Predmet ochrany: CHKO je vyhlásená za účelom ochrany a zveľaďovania prírody a prírodných zdrojov, zabezpečenia koordinácie jej hospodárskeho využívania v súlade s ochranou prírodného bohatstva a prírodných krás vzhľadom na ich všestranný kultúrny, vedecký, ekonomický a zdravotno - rekreačný význam. Pre turistov je tu vyznačených niekoľko turistických chodníkov vrátane dvoch náučných trás a niekoľkých cyklotrás.

Platí tu 5. stupeň ochrany. Dominantným prvkom v CHKO je Morské oko, ktoré v r. 2007 zaradili čitatelia Nového času k siedmim divom Slovenska, a Sninský kameň (1005 m.n.m.)

Biocentrá:

Biocentrum je časť krajiny, ktorá svojou veľkosťou a stavom ekologických podmienok umožňuje existenciu prirodzených spoločenstiev.

K biocentrám regionálneho významu sa vo vymedzenom území radia: Biela hora, Viniansky hradný vrch a les Karná v katastri obce Úbrež.

Maloplošné chránené územia:

Medzi maloplošné chránené územia patria chránené areály (CHA), prírodné rezervácie (PR), národné prírodné rezervácie (NPR), prírodné pamiatky (PP), národné prírodné pamiatky (NPP), chránené krajinné prvky (CHKP).

Prírodná rezervácia (PR) a národná prírodná rezervácia (NPR) – lokalita, spravidla s výmerou do 1 000 ha, ktorá predstavuje pôvodné alebo ľudskou činnosťou málo pozmenené biotopy európskeho alebo národného významu alebo biotopy druhov európskeho alebo národného významu.

Národná prírodná rezervácia predstavuje spravidla nadregionálne biocentrum, ktoré je súčasťou najvýznamnejšieho prírodného dedičstva štátu.

Na území PR a NPR platí 4. alebo 5. stupeň ochrany.

(§ 22 zák. č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny)

Národné prírodné rezervácie mikroregiónu:

Vihorlat (1)

Výmera: 508 900 m²

Rok vyhlásenia: r. 1986

Poloha: obec Jovsa (+ Kamienka)

NPR je vyhlásená na ochranu prirodzených lesných a nelesných spoločenstiev s výskytom teplomilných a význačných horských druhov rastlín vo Vihorlatských vrchoch, dôležitých z vedeckovýskumného, náučného a kultúrno-výchovného hľadiska.

Jovsianska hrabina (2)

Výmera: 2 575 800 m²

Rok vyhlásenia: 1953

Poloha: obec Jovsa

NPR je vyhlásená na ochranu prirodzených lesných spoločenstiev s výskytom chránených druhov rastlín, najmä bledule jarnej (*Leucojum vernum* L.). Je to dubovo-hrabový les na južných svahoch Vihorlatu. NPR je zriadená na vedecké a osvetovo-výchovné účely.

Prírodné rezervácie:

Vinianska stráň (3)

Výmera: 282 400 m²

Rok vyhlásenia: r. 1984

Poloha: obec Vinné - Senderov

PR je vyhlásená na ochranu xeroterných, trávno-krovinatých a lesných spoločenstiev andezitovej časti Vihorlatu s rastlinstvom reliktného charakteru v komplexe Malého a Veľkého Senderova na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

Viniansky hradný vrch (4)

Výmera: 519 500 m²

Rok vyhlásenia: r. 1988

Poloha: obec Vinné

PR je vyhlásená na ochranu vzácných xerotermných a lesostepných spoločenstiev hradného vrchu na južných úbočiach Vihorlatu na vedeckovýskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

PR je zároveň biocentrom nadregionálneho významu.

Pod Trstím (5)

Výmera: 74 000 m²

Rok vyhlásenia: 1993

Obec: Remetské Hámre

PR zatiaľ predstavuje jedinú známu lokalitu slatinno-rašelinných spoločenstiev v južnej časti pohoria Vihorlat. Územie je významné z vedeckovýskumného a kultúrno-výchovného hľadiska svojou pôvodnosťou, druhovou diverzitou, výskytom horských a východokarpatských druhov.

Lysák (6)

Výmera: 42 800 m²

Rok vyhlásenia: 1993

Poloha: obec Remetské Hámre

Územie predstavuje vzácné teplomilné lesné spoločenstvá bukových dúbrav (dub mnohoplodý a žltkastý) vo vysokej nadmorskej výške - 821 m. Doteraz druhá známa lokalita vzácnnej paprade jazyka hadieho vo Vihorlate, výskyt ľalie zlatohavej, skopolie kranskej.

Machnatý vrch (7)

Výmera: 31 800 m²

Rok vyhlásenia: 1988

Obec: Vyšná Rybnica

PR je vyhlásená na ochranu rastlinného spoločenstva so vzácnym a ohrozeným zimoľubom okolíkatým (*Chimaphila umbellata* L.) v kyslých bučinách Vihorlatských vrchov. Je to jedna zo 6 východoslovenských lokalít tohto druhu.

V PR platí 4. stupeň ochrany.

Jedlinka (8)

Výmera: 350 400 m²

Rok vyhlásenia: 1988

Obec: Remetské Hámre

Účelom vyhlásenia PR je ochrana ihličnatých drevín - jedle a smreka a pralesovitých spoločenstiev bučín, jaseňových javorín, bukových javorín a jedľových bučín s výskytom viacerých ohrozených druhov rastlín a živočíchov vo Vihorlate.

Baba pod Vihorlatom (9)

Výmera chráneného územia: 379 300 m²

Výmera ochranného pásma: -

Rok vyhlásenia: 1999

Obec: Remetské Hámre

Účelom vyhlásenia PR je ochrana porastov pralesovitého charakteru s ukážkou mohutných bukov a javorov horských a s masovým výskytom skopolie kránskej (územie pod Montrogonom).

Chránený areál:

Chránený areál (CHA) – lokalita, spravidla s výmerou do 1 000 ha, na ktorej sú biotopy európskeho alebo národného významu alebo ktorá je biotopom druhu európskeho alebo národného významu a kde priaznivý stav týchto biotopov závisí na obhospodarovaní človekom.

Na území CHA platí 3., 4. alebo 5. stupeň ochrany.

(§ 21 zák. č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny)

Zemplínska šírava (10)

Výmera chráneného územia: 6 224 876 m²

Výmera ochranného pásma: 20 377 532 m²

Rok vyhlásenia: 1968

Obce: Hnojné, Jovsa, Kaluža, Klokočov, Kusín, Lúčky, Michalovce, Zalužice, Vinné

Ochrana význačnej migračnej lokality (**jarného a jesenného ťahu**) vodného a pri vode žijúceho vtáctva a hniezdíčov na východnom Slovensku na vedeckovýskumné a náučné ciele.

Prírodná pamiatka (PP):

Prírodná pamiatka je bodový, líniový alebo iný maloplošný ekosystém, jeho zložky alebo prvky, má výmeru do 50 ha, ktorý má vedecký, kultúrny, ekologický, estetický alebo krajinotvorný význam.

Na území prírodnej pamiatky platí 4. alebo 5. stupeň ochrany

(§ 23 zák. č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny)

Sú to najmä odkryvy, skalné útvary, kamenné moria, rokliny, piesočné duny, časti vodných tokov, pramene, ponory alebo jazerá.

PP Malé Morské oko (11)

Rok vyhlásenia: 1993

Výmera: 2,0623 ha

Poloha: kataster obce Remetské Hámre

Predmet ochrany: PP je vyhlásená na ochranu vihorlatského jazierka s rozlohou 0,33 ha, ktoré reprezentuje určitý vývojový stupeň s možnosťou porovnávania prirodzeného starnutia týchto jazierok v pohorí. Toto jazierko je jedno z najlepšie zachovalých vo Vihorlatských vrchoch. Dobre pozorovateľný je proces prirodzeného starnutia jazera, ktoré postupne zarastá a prejavuje sa proces rašelinenia. Je známe výskytom raka riečneho. K Malému Morskému oku sa možno dostať turisticky značkoványm chodníkom (žltá značka)

Natura 2000

Okrem toho sa vo vymedzenom území nachádzajú lokality, ktoré sú zaradené do sústavy chránených území členských štátov EÚ NATURA 2000. Táto sústava si za hlavný cieľ vytýčila zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Pôjde hlavne o záchranu vzácných druhov vtáctva a biotopov, ktoré budú chránené v dvoch typoch území: chránené vtáčie územia (CHVÚ) a územia európskeho významu (ÚEV).

Do vymedzeného územia zasiahne **CHVÚ Vihorlat** a **ÚEV Morské oko**

CHVÚ Vihorlat

Výmera navrhovaného CHVÚ je 53 944 ha a sú doň zahrnuté katastre obcí štyroch okresov: Humenné, Michalovce, Snina, Sobrance. Z obcí zaradených do tejto stratégie sú zaradené katastre: Poruba pod Vihorlatom, Trnava pri Laborci, Vinné, Jovsa, Kusín, Klokočov, Kaluža, Vyšná Rybnica, Remetské Hámre a Vyšné Remety

K významným vtákom, ktoré tu majú vyššiu koncentráciu výskytu, patria: hadiar krátkoprstý (*Circaetus gallicus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), ale aj mnohé iné.

CHVÚ Senné

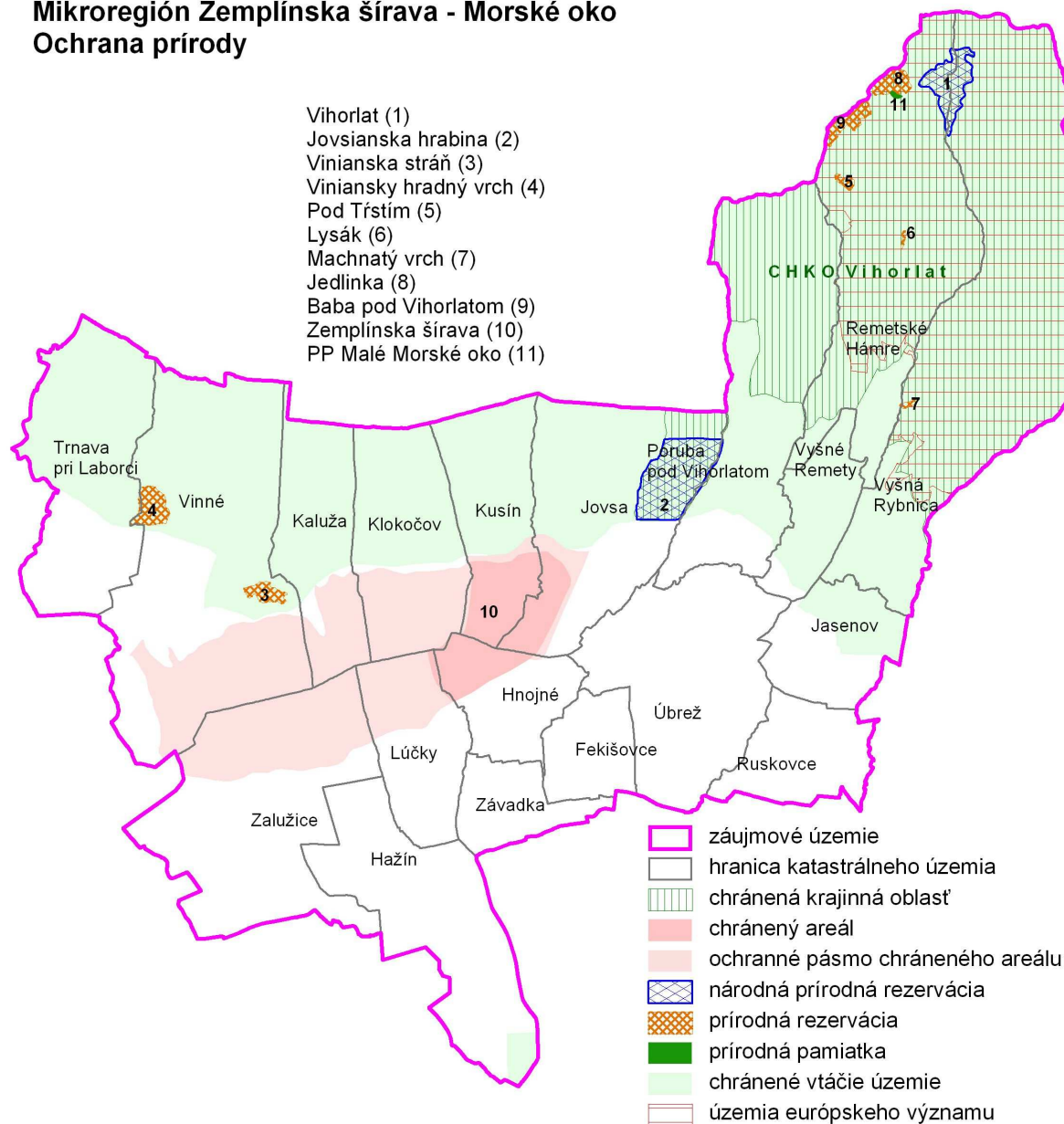
Rozloha tohto navrhovaného CHVÚ je 1 490 ha. Zahrnuté sú doň katastre piatich obcí – dve obce z okresu Sobrance a tri z okresu Michalovce (Senné, Iňačovce a **Hažín**). Veľkosť územia katastra obce Hažín, ktoré bude zaradené do CHVÚ, bude malá, známa bude po zverejnení vyhlášky

Známa ornitologická lokalita východného Slovenska so zastúpením vodných biotopov a s periodicky zaplavovanými lúkami je navrhovaná za účelom ochrany hniezdenia vodného vtáctva. Senné je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov volavka purpurová (*Ardea purpurea*), volavka striebřistá (*Egretta garzetta*), volavka biela (*Egretta alba*), lyžičiar biely (*Platalea leucorodia*), bučiak nočný (*Nycticorax nycticorax*), bučiak trstový (*Botaurus stellaris*), kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*), rybár bahenný (*Chlidonias hybridus*), šabliarka modronohá (*Recurvirostra avosetta*) a jedným z piatich pre hniezdenie druhov brehár čiernochvostý (*Limosa limosa*) a kalužiak červenonohý (*Tringa totanus*).

ÚEV Morské oko

Bude mať celkovú výmeru 14962,15 ha, spravovať ho bude CHKO Vihorlat a sú doň zaradené aj katastre obcí Remetské Hámre a Vyšná Rybnica.

Mikroregión Zemplínska šírava - Morské oko Ochrana prírody

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

- Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy
- Oligotrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried Littorelletea uniflorae a /alebo Isoeto-Nanojuncetea
- Nížinné a podhorské kosné lúky
- Aktívne vrchoviská
- Prechodné rašeliniská a trasoviská
- Nespevnené silikátové skalné sutiny kolinného stupňa
- Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou
- Nesprístupnené jaskynné útvary
- Kyslomilné bukové lesy
- Bukové a jedľové kvetnaté lesy

Javorovo-bukové horské lesy
Lipovo-javorové sutinové lesy

Druhy, ktoré sú predmetom ochrany:

plocháč červený	Cucujus cinnaberinus
kunka žltobruchá	Bombina variegata
vydra riečna	Lutra lutra
fúzač alpský	*Rosalia alpina
rys ostrovid	Lynx lynx
roháč obyčajný	Lucanus cervus
ohniváček veľký	Lycaena dispar
spriadač kostihojový	*Callimorpha quadripunctaria
podkovár malý	Rhinolophus hipposideros
netopier veľkouchý	Myotis bechsteini
uchaňa čierna	Barbastella barbastellus
netopier obyčajný	Myotis myotis
netopier brvitý	Myotis emarginatus
fúzač veľký	Cerambyx cerdo
vlk dravý	*Canis lupus
netopier ostrouchý	Myotis blythi
modráček krvavcový	Maculinea teleius
mrena stredomorská	Barbus meridionalis
modráček stepný	Polyommatus eroides
mlok hrebenatý	Triturus cristatus
bystruška Zawadzského	Carabus zawadzskii
koník východný	Odontopodisma rubripes

V CHVÚ aj v ÚEV bude platiť osobitný režim, ktorý bude upravený právnou normou. Predbežne sú navrhnuté manažmentové opatrenia v daných lokalitách a zadefinovali sa tiež činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany v chránenom území a činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany mimo chráneného územia. Akékoľvek navrhované opatrenia a aktivity v území tak budú musieť zohľadňovať ustanovenia zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a príslušnej vykonávacej vyhlášky MŽP č. 24/2003 Z.z. k danému zákonu (v najbližšom čase sa očakáva jeho novelizácia), ale aj vyhlášku CHVÚ Vihorlat (*zatiaľ nie je zverejnená*)

1.1.3. Vodné plochy a vodné toky

Z celkovej rozlohy 278,11 km² zaberajú väčšie **vodné plochy spolu: 34,52 km², čo predstavuje 12,41% územia**. Sú to plochy, ktoré majú hospodársky a rekreačný význam:

Zemplínska šírava – 33 km²
Vinianske jazero – 0,08 km²
Morské oko – 1,38 km²
Vodná nádrž Vyšná Rybnica – 0,06 km²

Vodné toky predstavujú potoky a kanály: v katastri obce Trnava pri Laborci – Šíravský kanál, Trnavský potok a Štolňanský potok, v katastri obce Vinné – Kamenný potok, Viniansky potok, v katastri obce Klokočov – Suchý potok, Tomášovský potok, Skalný potok, v katastri obce Kusín je Kusínsky potok, v katastri obce Jovsa – Sokolský potok, Jovsiansky potok, Myslina, v katastri obce Poruba pod Vihorlatom

je Porubský potok a najhustejšia sieť potokov je v katastri obce Remetské Hámre a Vyšná Rybnica – Okna s prítokmi: Čremošná, Skalný potok; Lisaka, Barlahov, Bystrá a Rybníčka. Pre katastre obcí na južnom brehu Zemplínskej šíravy sú typické kanály, z ktorých najväčší a najvýznamnejší je kanál Čierna voda (katastre obcí Lúčky a Hažín), Kusínsky kanál (Hnojné) a v katastri Zalužíc kanály Čechovský, Vrbovský, Orlovský a potok Chotárny.

Osobitné postavenie z rekreačného pohľadu má Morské oko, ktoré sa nachádza v 5. stupni ochrany a kúpanie sa v tomto jazere je už niekoľko desaťročí zakázané. Venovať sa tu možno iba pešej turistike - okolo celého jazera je vyznačený turistický chodník.

Čistota vôd

Najčistejšie vody majú Morské oko, čoho dôkazom je aj výskyt rakov a hojnosť pstruhov, a potok Okna. Vody Zemplínskej šíravy a Vinianskeho jazera sú pravidelne monitorované Regionálnym úradom verejného zdravotníctva pred a počas hlavnej turistickej sezóny. Vzhľadom na počet odberových miest vzoriek vody (5 na Zemplínskej šírave, 1 na Vinianskom jazere) ide zrejme o najsledovanejšie vodné plochy na Slovensku, ktoré sa využívajú na rekreačné účely. Na základe výsledkov tohto monitorovania možno skonštatovať, že kvalita vôd Zemplínskej šíravy a Vinianskeho jazera sa z roka na rok zlepšuje. Dôkazom toho je aj tá skutočnosť, že v posledných sezónach sa zákaz kúpania v uvedených prírodných kúpaliskách buď nevyskytol vôbec, alebo len ojedinele. (Např. rok 2007 - okresní hygienici nariadili zákaz kúpania sa z dôvodu hygienickej závadnosti iba v jednom stredisku na dobu 2 týždňov v mesiaci august.) Vody Zemplínskej šíravy v minulosti najviac znečisťoval chemický podnik Chemko Strážske, z ktorého sa cez Strážsky kanál a Laborec dostali do vôd nádrže PCB látky. V súčasnosti sa pracuje na spustení projektu na odstránenie PCB látok z kanála a z objektu závodu, odstránenie PCB látok zo sedimentov Zemplínskej šíravy je otázkou vzdialenejšej budúcnosti.

Kvalitu vôd Zemplínskej šíravy pre svoje potreby sleduje aj Slovenský vodohospodársky podnik.

Zemplínska šírava

Vodné dielo Zemplínska šírava bolo vybudované v rokoch 1961 - 1965 na hospodárske účely. Krátko po jeho uvedení do prevádzky sa stala vyhľadávaným turistickým centrom a pre svoju rozlohu získala prívlastok „slovenské more“ (12. najväčšia jazerná plocha v Európe). Na severnom brehu Zemplínskej šíravy postupne vzniklo sedem rekreačných stredísk, ktoré sa nachádzajú v katastroch troch obcí: Vinné - strediská Biela hora, Hôrka (známa aj pod názvom Slnecný lúč) a časť západná časť Medvedej hory, Kaluža – strediská Medvedia hora, Kaluža, Kamenec a Klokočov – stredisko Klokočov a Paľkov. Väčšina katastra obce Kusín je zaradená do CHA Zemplínska šírava. Iba malé územie západnej časti katastra do CHA nepatrí. Bolo tu vybudované jediné zariadenie, ktoré pôvodne slúžilo ako pioniersky tábor. V súčasnosti je tento objekt cestovného ruchu nevyužívaný. V jednotlivých strediskách je viacero ubytovacích a stravovacích zariadení.

Celková dĺžka štrkových alebo trávnatých pláží na severnom brehu Zemplínskej šíravy je vyše 12 km.

Južný breh Zemplínskej šíravy nie je využívaný pre rekreačné účely.

Vinianske jazero

Vzniklo vytvorením umelej hrádze a privedením vody z Vinianskeho potoka do sedla na úpätí vrchov Marečkovej (401m) a Šutovej (319m). **Celková plocha jazera je 8 ha s priemernou hĺbkou 3 m.**

Morské oko

Morské oko (oficiálny názov Veľké vihorlatské jazero) je najväčším nekrasovým jazerom v Karpatoch a tretím najväčším prírodným jazerom na Slovensku (po Štrbskom plese a Veľkom Hincovom plese vo Vysokých Tatrách). Vzniklo v období doznievania sopečnej činnosti vo Vihorlate. Po mohutnom zosuve z

východného svahu Motrogonu a Jedlinky sa zahatila dolina potoka Okna a za vzniknutou bariérou vzniklo prírodné jazero. Morské oko je výnimočné svojim pôvodom, polohou, fyzikálno-chemickým a biologickým režimom. Leží pod Sninským kameňom v katastri obce Remetské Hámre, v nadmorskej výške 618 m a dosahuje hĺbku až 25,1 m. Dnešná podoba jazera existuje od osemdesiatych rokov 19. storočia, keď bol vybudovaný umelý priehradný múr. Asi 7 ha plocha jazera po zvýšení vodnej hladiny o 5 m vytvorila dnešnú plochu 13,8 ha. Maximálna dĺžka jazera je 775 m a šírka 312 m.

Vodná nádrž Vyšná Rybnica

Vodná stavba Vyšná Rybnica je vybudovaná ako viacúčelová nádrž pre potreby závlah, chov rýb, požiarnej vody a čiastočné zníženie povodňových prietokov. Pre potreby závlah sa voda neodoberá, využíva sa však na rekreáciu.

Hrádza nádrže s max. výškou 10,5 m je vybudovaná ako zemná, z ílovitých hĺn. Akumulačný objem nádrže je 356 750 m³, maximálna prevádzková hladina 235,65 m n.m.

1.1.4. Prírodné zdroje

Chránené ložiskové územie sa nachádza v katastrálnom území obce Vinné, kde sú výhradné ložiska andezitu. V tomto priestore je ukončená ťažba a v súčasnosti sú realizované v časti rekultivačné práce. Ochrana vyhradeného ložiska andezitu je zabezpečená určením dobývacieho priestoru. Nevyhradené ložisko andezitu sa nachádza západne od Medvedej hory. Obec Vinné má dobývací priestor na vyhradené ložisko stavebného kameňa.

1.1.5. Odpadové hospodárstvo

Kvalitu životného prostredia výrazným spôsobom ovplyvňuje nakladanie s odpadmi. Spôsob nakladania s odpadmi upravuje to zákon č. 409/2006 Z.z.. Na jeho základe majú všetky obce vypracovaný a schválený vlastný program nakladania s odpadmi. Nakoľko časť obcí sa radí k strediskám cestovného ruchu, produkcia komunálneho odpadu v sledovanom území je pomerne vysoká. Najviac komunálneho odpadu sa vyprodukuje v katastri obce Kaluža. Vedenie obce preto zriadilo 8 zberných dvorov, z ktorých sa potom TKO vyváža na regionálnu skládku TKO. Pozitívom je, že v každej obci sa realizuje separovaný zber plastov, skla a ďalších druhov odpadu. Výrazné zaostávanie registrujeme v nakladaní s biologicky rozložiteľným odpadom a jeho zhodnocovaním. Na základe vyššie uvedeného zákona je totiž zákaz likvidácie a spaľovania zeleného odpadu zo záhrad, polí, cintorínov a verejných priestranstiev (§ 18, písm. m). V Programe odpadového hospodárstva SR sa preto odporúča tento druh odpadu zhodnocovať kompostovaním. V nami sledovanom území je zatiaľ spracovaný iba jeden projekt na zriadenie obecného kompostoviska v MR Okna. *Tejto agende bude potrebné venovať viac pozornosti aj vzhľadom k tomu, že do roku 2010 sa má dosiahnuť 50%-ný podiel materiálového zhodnocovania biologicky rozložiteľného odpadu (kompostovaním, resp. spracovaním na bioplyn) a od roku 2010 bude povinnosť obcí riešiť aj zber kuchynského a reštauračného biologicky rozložiteľného odpadu TKO.*

Prehľad stavu odpadového hospodárstva v sledovanom území:

obec	Množstvo odpadu v t/rok	Separovaný zber	Zberné dvory	Skládky TKO	Obecné kompostovisko
Trnava pri Laborci	67,24	/	--	--	--
Vinné		/	--	--	--
Kaluža	400	/	8	--	--
Klokočov	85,143	/	--	--	--

Kusín	62	/	--	--	individuálne
Jovsa	100	/	--	1 + 1zastavené	--
Poruba pod Vihorlatom	80	/	--	--	--
Hnojné	10 t	/	--	--	--
Závadka	39,82	/	--	V štádiu rekultivácie	/
Lúčky	59,18	/	--	--	--
Hažín	51 /47zmesový TKO	/	--	--	--
Zalužice	233,86	/	--	--	--
Vyšné Remety	70	/	--	--	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Vyšná Rybnica	70	/	/	--	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Remetské Hámre	59	/	--	--	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Úbrež	98	/	--	divoké	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Ruskovce	31,87	/	--	divoká	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Jasenov	32,69	/	--	--	Spracovaný projekt pre 6 obcí MR Okna
Fekišovce	12,8				
Spolu:					

Zdroj: obecne úrady

1.2 Osídlenie a výstavba

1.2.1. Osídlenie a výstavba

Sledované územie predstavuje spolu 19 obcí, z ktorých iba dve (Vinné a Zalužice) majú viac ako tisíc obyvateľov – 10,52%, v skupine obcí od 500 do 999 obyvateľov je 6 obcí – 31,57% (Trnava pri Laborci, Jovsa, Poruba pod Vihorlatom, Lúčky, Remetské Hámre a Úbrež) a do 499 obyvateľov je v 11 obciach – 57,89% (Kaluža, Klokočov, Kusín, Hnojné, Závadka, Hažín, Vyšné Remety, Vyšná Rybnica, Ruskovce, Jasenov, Fekišovce).

Podľa údajov zistených Štatistickým úradom SR pri sčítaní ľudu (obyvateľov), domácností a bytov v roku 1991 a 2001 **pribudlo za desať rokov v sledovaných obciach spolu 179 domov / bytov, čo je nárast o 5,41%, ale počet neobývaných domov predstavuje 22,03%, čo je nárast o 6,15% v porovnaní s rokom 1991.** V dvoch obciach – Hnojné a Úbrež – je zaznamenaný pokles všetkých ukazovateľov, to znamená, že je tu evidovaný nižší počet domov, počet obývaných aj počet neobývaných domov.

obec	Počet obyvateľov/r.2005	Hustota obyvateľstva/km ²	Počet obývaných domov – 1991/2001	Počet neobývaných domov – 1991/2001	Počet domov spolu – 1991/2001
Trnava pri Laborci	534	34	146 / 149	35 / 46	181 / 195
Vinné	1654	56	421 / 435	50 / 74	471 / 509
Kaluža	370	37	98 / 110	26 / 37	124 / 147
Klokočov	407	34	104 / 106	30 / 35	134 / 141
Kusín	362	37	105 / 100	20 / 29	125 / 129
Jovsa	824	45	212 / 216	21 / 35	233 / 251
Poruba pod Vihorlatom	613	30	157 / 159	16 / 23	173 / 182
Hnojné	249	37	63 / 62	14 / 12	77 / 74
Závadka	437	87	102 / 100	9 / 15	111 / 115
Lúčky	519	65	136 / 134	13 / 20	149 / 154
Hažín	454	28	132 / 123	19 / 31	151 / 154
Zalužice	1132	58	342 / 322	39 / 66	381 / 388
Vyšné Remety	417	78	115 / 114	9 / 22	124 / 136
Vyšná Rybnica	388	10	97 / 100	22 / 25	119 / 125
Remetské Hámre	656	27	204 / 207	43 / 66	247 / 273
Úbrež	648	37	181 / 174	48 / 47	229 / 221
Ruskovce	239	36	68 / 71	18 / 20	86 / 91
Jasenov	314	44	92 / 97	11 / 12	103 / 109
Fekišovce	311	65	77 / 76	10 / 14	87 / 90
Spolu:	10 529	37,8	2852 / 2855	453 / 629 = 15,88% = 22,03%	3305 / 3484

(zdroj: ŠÚ SR, obce)

Väčšina budov je vo súkromnom vlastníctve (rodinné domy, súkromné zariadenia obchodu a služieb, výrobných objektov). Bývalé hospodárske dvory, ktoré sa nevyužívajú pre poľnohospodársku výrobu, sa postupne transformujú a poskytujú pracovné príležitosti (Trnava pri Laborci – chov akvarijných rybičiek, Lúčky – výroba záhradných chatiek). V obciach situovaných v horských oblastiach (hlavne v obciach Remetské Hámre, Vyšná Rybnica a Vyšné Remety) a v obciach v blízkosti Michaloviec (Trnava pri Laborci, Zalužice, Hažín) je zaznamenaný nárast záujmu o neobývané domy na chalupárske účely, resp. sa tu prejavuje jav sťahovania sa mestského obyvateľstva znova na vidiek s dobrou dostupnosťou do najbližšieho mesta.

V jednotlivých obciach evidujeme aj národné kultúrne pamiatky a pamätihodnosti:

Národné kultúrne pamiatky:

- kostoly a kaplnky (Hažín, Jovsa, Klokočov, Trnava pri Laborci, Vinné, Zalužice, Ruskovce, Úbrež, Vyšné Remety)
- hrad (Vinné)
- kúrie a kaštiele (Trnava pri Laborci, Vinné, Remetské Hámre)
- mlyny (Hnojné, Ruskovce, Vyšná Rybnica)

- pomníky (Kusín, Vinné, Remetské Hámre)
- mostíky (Trnava pri Laborci)
- pila (Ruskovce)

Obecné byty, ktorých je celkove 31, sú v obciach: Vinné (6-bytová jednotka), Jovsa (8-bytová jednotka Rómov), Kaluža (1 byt), Klokočov (1 byt), Kusín (1 byt), Remetské Hámre (3 byty), Vyšná Rybnica (1 byt), Úbrež (10 bytov – 6-bytová jednotka a 4 byty v jednotke so zdravotným strediskom).

Ostatné obecné budovy:

Kultúrne domy

Domy smútku

Školské budovy (materské školy – 12 a základné školy - 5), nevyužívané objekty škôl sú v obciach Kusín, Lúčky a Závadka.

Požiarnie zbrojnice

Pošta

Šatne a tribúny športovísk

Charakteristickým znakom väčšiny obcí je:

- radová zástavba pozdĺž potokov (okrem obcí Lúčky, Závadka, Zalužice a Hažín) – po obidvoch brehoch. Potoky sú zväčša vyregulované s upravenými brehmi, okolo ktorých sú zvyčajne menšie parky.
- zvýšený počet a dĺžka miestnych komunikácií, ktoré sú spájané mostmi a lávkami. Zároveň sa zvyšujú náklady na údržbu miestnych komunikácií
- estetizácia verejných priestranstiev, ale zvyčajne bez projektov, svojpomocne a bez koncepcie
- nová drobná architektúra v MR (autobusové zastávky) je v každej obci iná, bez využívania prírodných materiálov (drevo, kameň) a bez leitmotívu

Kvôli zlepšeniu informovanosti obyvateľov a návštevníkov obcí sa využívajú v sídlach informačné tabule a mapy okolia obcí. Takto vybavených obcí v MR je veľmi málo (Vyšné Remety, Remetské Hámre, Vinné)

1.2.2. Súčasný stav územnoplánovacej dokumentácie

Územné plány obcí a programy hospodársko-sociálneho rozvoja obcí sú základnými koncepčnými dokumentmi. Územný plán obce rieši využitie celého katastrálneho územia vrátane zastavenej časti obce, zhodnocuje kultúrno-historický a prírodný potenciál a dokumentuje limity územia.

Pozitívne je, že 84% obcí má schválenú UDP, a to aj napriek tomu, že týmto obciam zo stavebného zákona vyplýva povinnosť mať spracované UPD.

Prehľad stavu územnoplánovacej dokumentácie v obciach MR:

obec	schválená	rozpracovaná	bez UPD
Trnava pri Laborci		/	
Vinné	/		
Kaluža	/		
Klokočov	/		
Kusín	/		
Jovsa		/	
Poruba pod Vihorlatom	/		

Hnojné	/		
Závadka	/		
Lúčky	/		
Hažín	/		
Zalužice	/		
Vyšné Remety	/		
Vyšná Rybnica	/		
Remetské Hámre	/		
Úbrež	/		
Ruskovce	/		
Jasenov	/		
Fekišovce		/	
Spolu:	16	3	0

Zdroj: obecné úrady

1.3. Technická infraštruktúra

Z hľadiska zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a odvádzania a čistenia odpadových vôd je vo vymedzenom území najlepší stav v obciach, ktoré sú na severnom brehu Zemplínskej šíravy (Vinné, Kaluža, Klokočov), obec Jovsa a Hažín z južnej časti vodnej nádrže. Relatívne najlepšia situácia je so zásobovaním obyvateľstva pitnou vodou, keď 13 obcí má funkčný vodovod, v ďalších troch je čiastočne vybudovaný a len v 3 obciach vodovod chýba. Veľmi nepriaznivý stav je v napojenosti obcí na kanalizáciu a čističky odpadových vôd: ani nie polovica obcí má kompletne vybudovanú kanalizáciu s napojenosťou na ČOV, 11 obcí je zatiaľ bez tejto infraštruktúry. Kompletný prehľad súčasného stavu je tabuľke:

Zásobovanie pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd vymedzeného územia

obec	Obecný vodovod	kanalizácia	ČOV
Trnava pri Laborci	Čiastočne vybudovaný	Čiastočne vybudovaná	Napojenie na MI
Vinné	/	/	Napojenie na MI
Kaluža	/	/	Napojenie na MI
Klokočov	/	/	Napojenie na MI
Kusín	---	/	Jovsa
Jovsa	---	/	Jovsa
Poruba pod Vihorlatom	/	/	Jovsa
Hnojné	/	---	---
Závadka	/	---	---
Lúčky	/	---	---
Hažín	/	/	/
Zalužice	/	---	---
Vyšné Remety	/	Spracovaná projektová dokumentácia	---
Vyšná Rybnica	/	---	Vo výstavbe (pre R. Hámre a V. Rybnicu)
Remetské Hámre	/	---	Vo výstavbe (pre R. Hámre a V. Rybnicu)

Úbrež	Čiastočne vybudovaný	--	--
Ruskovce	--	--	--
Jasenov	Čiastočne vybudovaný (1/2)	Projekt na malé domové čističky	
Fekišovce	/	--	--
Spolu:	13 obcí s funkčným vodovodom 3 obce s čiastočne vybudovaným vodovodom 3 obce bez vodovodu	7 obcí s kanalizáciou 11 obcí bez kanalizácie, 1 obec s čiastočne vybudovanou kanalizáciou	2 ČOV: MI – napojených 4 obce Jovsa – napojené 3 obce 1 vo výstavbe (pre 2 obce)

Zdroj: obecné úrady

Obec Vinné je zásobovaná zo skupinového vodovodu Michalovce, obec Kaluža má vybudovaný samostatný obecný vodovod s vlastnými zdrojmi (vody – vrtmi HK 3, K-1) a nad nimi vybudované studne s čerpacími stanicami. Obec Klokočov má vybudovaný obecný vodovod so zdrojmi (vrtmi, HK 5 HK 6). Využívaný je len vrt HK6, nad ktorým je vybudovaná studňa s čerpacou stanicou. Voda je zo studne prečerpávaná do existujúceho vodojemu a z vodojemu je rozvodom zásobovaná celá obec. Vodovod je prepojený so skupinovým vodovodom. Za obcou končí severná časť skupinového vodovodu.

(PHSR Vinné, Kaluža, Klokočov)

V niektorých lokalitách MR Zemplínska šírava – Morské oko pretrvávajú problémy s pokrytím územia televíznym signálom (severný breh Zemplínskej šíravy – obec Kaluža a Klokočov) a s pokrytím signálom mobilných operátorov (Remetské Hámre a samotné Morské oko)

1.4 Ľudské zdroje

Pri porovnávaní počtu obyvateľov za roky 1991, 2001 a 2005 sa zaznamenáva celková mierna stúpajúca tendencia v náraste počtu obyvateľov – za 15 rokov ich pribudlo spolu 347, pričom tento trend sledujeme v siedmich obciach (Vinné, Klokočov, Hnojné Závadka, Lúčky, Hažín a Úbrež). Naopak – permanentný pokles počtu obyvateľov evidujeme v piatich obciach (Poruba pod Vihorlatom, Zalužice, Vyšné Remety, Remetské Hámre a Fekišovce). Veková skladba je menej priaznivá – skupina poproduktívneho veku predstavuje viac ako 23%, čo signalizuje celkové starnutie a vymieranie obyvateľstva sledovaných obcí.

Vývoj počtu obyvateľov a veková štruktúra:

obec	Počet obyv. r. 1991	Počet obyv. r. 2001	Počet obyv. r. 2005	Muži/ženy r. 2005	Predproduktívny vek (0 – 14 r.) r. 2005	Produktívny vek (15 – 54 Ž / 59 M) r. 2005	Poproduktívny vek (55 + Z, 60 + M) r. 2005
Trnava pri Laborci	535	516	534	250/284	83 (15,54%)	154/177 (61,98%)	120 (22,47%)
Vinné	1450	1608	1654	784/870	266 (16,08%)	487/553 (62,87%)	348 (21,03%)

Kaluža	351	385	370	180/190	50 (13,51%)	111/131 (65,4%)	78 (21,08%)
Klokočov	362	392	407	173/234	86 (21,13%)	114/111 (55,28%)	96 (23,58%)
Kusín	358	381	362	174/188	64 (17,67%)	91/110 (55,52%)	97 (26,79%)
Jovsa	822	838	824	407/417	136 (16,5%)	232/274 (61,4%)	182 (22,08%)
Poruba pod Vihorlatom	631	625	613	287/326	99 (16,15%)	171/204 (61,11%)	139 (22,67%)
Hnojné	205	228	249	123/126	51 (20,48%)	66/73 (55,82%)	59 (23,91%)
Závadka	399	401	437	217/220	77 (17,62%)	125/137 (59,95%)	98 (22,42%)
Lúčky	510	512	519	237/282	98 (18,88%)	150/161 (59,92%)	110 (21,19%)
Hažín	437	446	454	212/242	69 (15,19%)	129/149 (61,23%)	107 (23,70%)
Zalužice	1186	1135	1132	534/598	145 (12,80%)	310/360 (59,18%)	317 (28,0%)
Vyšné Remety	444	420	417	204/213	65 (15,65%)	109/137 (58,99%)	106 (25,41%)
Vyšná Rybnica	372	392	388	198/190	77 (19,84%)	101/136 (61,08%)	74 (19,07%)
Remetské Hámre	673	686	656	342/314	97 (14,78%)	165/230 (60,21%)	164 (25,0%)
Úbrež	578	641	648	308/340	127 (19,59%)	172/192 (56,17%)	157 (24,22%)
Ruskovce	239	246	239	121/118	39 (16,31%)	65/83 (61,92%)	52 (21,75%)
Jasenov	316	331	314	152/162	49 (15,6%)	82/101 (58,28%)	82 (26,11%)
Fekišovce	313	312	311	160/151	53 (17,04%)	82/112 (62,37%)	64 (20,57%)
Spolu:	10181	10495	10528	5063/5465	1731= 16,44%	2916/3431= 6347 = 60,28%	2450 = 23,27%

Zdroj: Štatistický úrad SR

V území MR Zemplínska šírava – Morské oko sa nachádzajú iba materské a základné školy.

Materské školy sú v 12 obciach s celkovým počtom žiakov 229: Vinné (24 žiakov), Jovsa (23 žiakov), Kaluža (13 žiakov), Trnava pri Laborci (7 žiakov), Klokočov (15 žiakov), Poruba pod Vihorlatom (22 žiakov), Remetské Hámre (23 žiakov), Vyšná Rybnica (16 žiakov), Úbrež (17 žiakov), Vyšné Remety (12 žiakov), Zalužice (27 žiakov) a Závadka (30 žiakov).

Základné školy sú v obciach, ktoré sú kohéznymi pólmi rastu: Vinné, Jovsa, Remetské Hámre, Zalužice a Úbrež.

Za ďalším vzdelaním mladí ľudia dochádzajú vo väčšine prípadov do Michaloviec (2 gymnáziá, 2 stredné priemyselné školy, 1 obchodná akadémia, 1 zdužená stredná škola hotelových služieb a obchodu, 1

zdravotnícka škola, 1 stredná poľnohospodárska škola, 3 SOU), alebo do Sobraniec (1 gymnázium, 1 spojená škola – SOU poľnohospodárske a Obchodná akadémia)

Vzdelanostná štruktúra (stav k 31.12.2007):

obec	základné	Stredné bez maturity	Stredné s maturitou	Vysoko-školské	Bez udania vzdelania	Deti do 16 rokov	spolu
Trnava pri Laborci	112	127	143	57	-	83	522
Vinné*							
Kaluža	30	91	135	47	4	26	353
Klokočov	44	126	111	25	1	90	397
Kusín	47	106	108	25	3	58	347
Jovsa	152	240	208	68	2	139	809
Poruba pod Vihorlatom	154	177	146	23	2	111	613
Hnojné	65	60	31	6	10	48	220
Závadka	89	146	104	29	-	78	446
Lúčky*							
Hažín*							
Zalužice	230	233	380	119	14	160	1136
Vyšné Remety	117	114	77	13	13	74	408
Vyšná Rybnica	90	121	85	2	10	84	392
Remetské Hámre	93	202	205	34	3	88	625
Úbrež	238	112	124	25	-	149	648
Ruskovce	72	62	59	13	5	35	246
Jasenov	81	49	106	20	-	53	309
Fekišovce	55	74	96	12	21	51	309
Spolu:							

Zdroj: obecné úrady, * údaje neposkytnuté

1.4.1. Nezamestnanosť a vzdelanostná a veková štruktúra nezamestnaných

Priemerná miera nezamestnanosti MR Zemplínska šírava – Morské oko sa od roku 2005 znížila o vyše 3% na 6,92% (k 31.12.2007). Pod hranicu 10% sa zatiaľ nedostali obce: Hnojné, Lúčky, Ruskovce, Úbrež a Vyšná Rybnica, pričom najvyššia miera nezamestnanosti je v obci Ruskovce – 13,38%. V ostatných štyroch obciach žijú majú na štatistické ukazovatele zrejme vplyv pomerne tamojšie silné komunity Rómov. Naopak – najnižšiu mieru nezamestnanosti evidujeme v obci Kaluža – 3,53%, teda v jednej z obcí zo severného brehu Zemplínskej šíravy, v ktorých sa koncentruje cestovný ruch vymedzeného územia už od 2. polovice 60-tych rokov minulého storočia. Obce s rôznou úrovňou rozvoja cestovného ruchu dosahujú najpriaznivejšie ukazovatele (miera nezamestnanosti v obciach na severnom brehu Zemplínskej šíravy pod 5%, v Remetských Hámroch pod 6%). V priebehu troch sledovaných rokov poklesla v týchto obciach miera nezamestnanosti v priemere o 3 – 5%.

Mierny nárast nezamestnanosti bol zaznamenaný iba v 2 obciach.

Nezamestnanosť obyvateľov obcí MR zemplínska šírava – Morské oko:

	rok 2007			rok 2006			rok 2005		
Obec	Spolu	Ženy	Dlhodobo	Spolu	Ženy	Dlhodobo	Spolu	Ženy	Dlhodobo
Fekišovce	23 (7,39%)	9	10	35 (11,25%)	15	35	44 (14,14%)	17	21
Hažín	24 (5,28%)	12	12	23 (5,06%)	12	22	29 (6,38%)	14	29
Hnojné	30 (12,04%)	11	15	36 (14,45%)	13	35	39 (15,66%)	18	36
Jasenov	24 (7,64%)	13	11	26 (8,28%)	14	26	35 (11,14%)	16	18
Jovsa	57 (6,91%)	25	27	70 (8,49%)	29	69	81 (9,83%)	39	80
Kaluža	13 (3,53%)	5	3	20 (5,40%)	10	20	30 (8,10%)	16	29
Klokočov	18 (4,42%)	8	5	24 (5,89%)	11	23	39 (9,58%)	18	38
Kusín	15 (4,14%)	7	7	23 (6,35%)	12	20	26 (7,18%)	10	24
Lúčky	57 (10,98%)	29	38	78 (15,02%)	38	75	86 (16,57%)	43	84
Poruba pod Vihorlatom	36 (5,87%)	17	18	43 (7,01%)	25	42	55 (8,97%)	26	54
Remetské Hámre	38 (5,79%)	18	22	43 (6,55%)	19	41	60 (9,14%)	30	41
Ruskovce	32 (13,38%)	15	16	33 (13,80%)	17	33	38 (15,89%)	21	24
Trnava pri Laborci	30 (5,61%)	14	18	36 (6,74%)	14	35	38 (7,11%)	14	34
Úbrež	82 (12,65%)	31	61	107 (16,51%)	38	106	112 (17,28%)	35	87
Vinné	82 (4,95%)	43	40	111 (6,71%)	56	107	131 (7,92%)	55	128
Vyšná Rybnica	40 (10,30%)	14	24	42 (10,82%)	16	40	43 (11,08%)	19	30
Vyšné Remety	35 (8,39%)	15	17	33 (7,91%)	21	30	48 (11,51%)	28	23
Zalužice	50 (4,41%)	25	22	58 (5,12%)	25	56	66 (5,83%)	29	66
Závadka	43 (9,83%)	21	23	43 (9,83%)	19	42	48 (10,98%)	24	45
spolu	729 (6,92%)	332	389	884 (8,39%)	404	857	1048 (9,95%)	472	891

Zdroj: ÚPSVaR, Michalovce

Vzdelanostná a veková štruktúra nezamestnaných

Najvyššia miera nezamestnanosti MR Zemplínska šírava – Morské oko je dlhodobo evidovaná u ľudí so základným vzdelaním a u vyučených – nad 61%, ďalšou v poradí je skupina ľudí so stredným odborným vzdelaním s maturitou – nad 17%. Ukazuje sa, že v budúcnosti bude potrebné s touto skupinou pracovať intenzívnejšie. Bude žiaduce zapájať túto skupinu do vzdelávacích aktivít formou rekvalifikácií.

Mierne sa zhoršilo umiestňovanie sa na trhu ľuďom s vyšším a vysokoškolským vzdelaním – v r. 2007 takmer 5% podiel na nezamestnanosti MR.

Veková štruktúra nezamestnaných je obdobná so štruktúrou na krajskej úrovni: najpostihnutejšou skupinou sú kategórie 40 - 54 ročných (okolo 40% podiel) a mladí vo veku 20 – 24 rokov (okolo 15%, k miernemu zlepšeniu došlo v r. 2007, kedy sa táto skupina podieľala 12,3% na celkovej miere nezamestnanosti a po prvýkrát nepredstavovala najpočetnejšiu skupinu.

	rok 2007									rok 2006									rok 2005								
obec	Bez vzdelania	Základné vzdelanie	Vyučenie	SOU s maturitou	Gymnázium	SOŠ s maturitou	Vyššie vzdelanie	VŠ		Bez vzdelania	Základné vzdelanie	Vyučenie	SOU bez maturity	SOU s maturitou	Gymnázium	SOŠ s maturitou	Vyššie vzdelanie	VŠ		Základné vzdelanie	Vyučenie	SOU s maturitou	Gymnázium	SOŠ s maturitou	Vyššie vzdelanie	VŠ	
Fekšovce	0	6	10	4	1	2	0	0		3	12	11	0	3	1	5	0	0		7	19	7	1	7	0	0	
Hažín	3	7	8	1	1	3	0	1		1	4	8	0	4	0	5	0	1		5	14	3	0	6	0	0	
Hnojné	5	8	12	0	1	4	0	0		3	13	12	0	1	1	5	0	1		16	13	1	1	6	0	0	
Jasenov	0	2	9	2	2	8	0	1		0	2	10	0	4	1	8	0	1		1	15	5	1	10	0	3	
Jovsa	6	13	11	3	3	16	0	5		7	17	17	0	4	4	12	1	8		20	30	4	4	15	2	1	
Kaluža	0	1	4	0	1	6	1	0		0	1	5	0	3	1	10	0	0		1	11	4	1	13	0	0	
Klokočov	0	0	12	3	0	3	0	0		0	0	16	0	2	1	5	0	0		4	19	4	3	7	0	2	
Kusín	0	2	7	2	0	3	0	1		0	3	11	0	1	1	5	0	2		5	14	4	0	2	0	1	
Lúčky	2	19	20	5	3	5	1	2		4	24	25	0	7	4	10	2	2		24	29	6	4	15	1	3	
Poruba pod Vihorlatom	0	8	16	2	0	7	1	2		0	10	20	0	3	1	8	0	1		8	29	4	3	10	0	1	
Remetské Hámre	1	6	17	3	0	9	0	2		1	7	25	0	2	0	8	0	0		9	31	5	3	10	0	1	
Ruskovce	0	10	9	4	2	7	0	0		1	10	10	0	3	0	9	0	0		12	15	2	0	8	0	0	
Trnava pri Laborci	2	7	11	2	1	6	0	1		1	9	12	0	4	1	7	0	2		8	14	4	1	8	0	3	
Úbrež	9	48	15	5	2	1	0	2		13	57	25	0	3	2	4	0	3		54	35	3	1	4	0	0	
Vinné	8	16	22	6	4	19	1	6		11	15	41	1	6	5	23	3	6		16	48	11	6	32	0	9	
Vyšná Rybnica	1	13	17	3	0	6	0	0		0	15	18	0	4	0	5	0	0		14	17	7	0	5	0	0	
Vyšné Remety	0	10	16	4	0	4	0	1		0	11	16	0	4	0	2	0	0		9	23	11	0	3	1	1	
Zalužice	2	8	17	7	0	11	1	4		2	12	15	0	7	2	14	2	4		11	20	7	3	19	0	6	
Závadka	2	13	17	2	2	6	1	0		1	16	16	0	2	1	6	1	0		15	22	2	1	6	1	0	
spolu	41	197	250	58	23	126	6	28		48	238	313	1	67	26	151	9	31		239	418	94	33	186	5	31	

Zdroj: ÚPSVaR, Michalovce

Rómovia

Rómska minorita žije v 11 obciach sledovaného územia. Pomer rómskeho obyvateľstva predstavuje 7,2%. Percentuálne rozloženie medzi segregovanými, separovanými a integrovanými Rómami je takmer vyrovnaný a v porovnaní s krajským priemerom (17%) koncentrácie rómskeho obyvateľstva v komunitách je situácia v MR Zemplínske šírava – Okna výrazne lepšia. Z celkového počtu Rómov žijúcich v MR žije jedna tretina v segregovaných osadách, jedna tretina v separovaných častiach obcí a jedna tretina je integrovaná.

obec	Mimo obce - segregovaní	Vzdialenosť od obce	Na okraji obce - separovaní	integrovaní	Celkový počet obydľí -	Počet obyvateľov	% podiel na počet obyvateľov obce
Trnava pri Laborci			/		4	59	11,4
Vinné			/	/	3/3	20/35	3,32
Kaluža							
Klokočov							
Kusín							
Jovsa	/	300		/	10/2	55/6	7,4
Poruba pod							

Vihorlatom							
Hnojné	/	300		/	4/5	42/22	25,7
Závadka				/	8	31	7,4
Lúčky			/		36	178	34,8
Hažín	/	500			2	37	8,1
Zalužice							
Vyšné Remety							
Vyšná Rybnica	/	200			4	34	9,0
Remetské Hámre				/	3	15	2,2
Úbrež	/	400		/	14/13	81/108	29,16
Ruskovce							
Jasenov							
Fekišovce				/	6	39	13,2
Spolu:	5		3	7	Segr. – 34 Separ.- 43 Integr.- 39 Spolu: 116	Segr.- 249 Separ.- 257 Interg.- 256 Spolu: 762	2,36% 2,44% 2,43% Spolu: 7,2%

Zdroj: Atlas rómskych komunít

1.5 Ekonomika vidieka

Ekonomika MR Zemplínska šírava – Morské oko je viazaná predovšetkým na prirodzené prostredie, v rámci ktorého sa rozvíja cestovný ruch (v obciach situovaných na severnom brehu Zemplínskej šíravy a v horských oblastiach CHKO Vihorlat) ako jedno z nosných ekonomických odvetví daného územia. Vzhľadom na prírodné danosti mikroregiónu je dôležitým článkom jeho ekonomiky lesné hospodárstvo a poľnohospodárstvo, ktoré úzko súvisia s rozvojom využívania obnoviteľných zdrojov energie ako ekonomickej aktivity budúcnosti. Stav vidieckeho cestovného ruchu je venovaná samostatná podkapitola tejto analýzy.

V súčasnosti sú podľa sídla v jednotlivých obciach registrované, resp. v nich pôsobia podnikateľské subjekty, ktoré podľa jednotlivých sektorov majú najpočetnejšie zastúpenie v terciárnej sfére - 67 subjektov (okrem subjektov v supraštruktúre cestovného ruchu), v sekundárnej sfére pôsobí 27 subjektov a najmenej početnú skupinu predstavujú subjekty zamerané na primárny sektor. Najväčšími zamestnávateľmi spomedzi nich sú poľnohospodárske družstvá (zamestnávajú od 15 do 60 zamestnancov), ostatné subjekty sú buď samozamestnávateľia alebo mikropodniky s počtom do 10 zamestnancov.

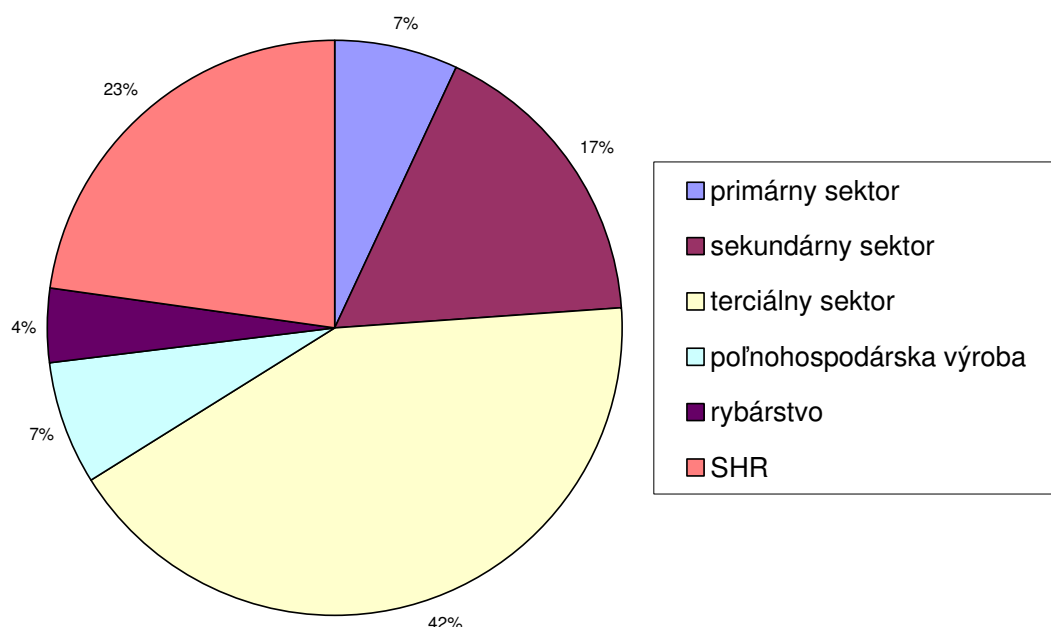
V prvovýrobe dominuje ťažba dreva a pestovanie sadeníc stromov (celkove 12 subjektov). **V druhovýrobe** sa najviac subjektov zameriava na spracovanie dreva a drevovýrobu (celkove 12 subjektov), dva subjekty sa venujú výrobe plastov a výrobe elektrickej energie v malých vodných elektrárnach, z ďalších ekonomických aktivít tu registrujeme výrobu: vína, komponentov pre elektromotory, elektrických rozvádzačov, kovovýrobu, stáčanie prírodnej minerálnej vody, výrobu ošítok, pekárňu a stavebnú firmu.

Najpočetnejšiu skupinu služieb **v terciárnom sektore** predstavujú subjekty s obchodnou činnosťou, nasleduje stavebníctvo, služby motoristom a rekreačné služby, ale na vzostupe sú aj také aktivity, ako je vedenie účtovníctva, vyučovanie cudzích jazykov alebo servis výpočtovej techniky.

V poľnohospodárskej výrobe dominuje u všetkých subjektov prvovýroba - rastlinná a živočíšna výroba, rovnako aj v sektore rybníctva sú podnikateľské aktivity zamerané len na chov rýb. Spracovateľský priemysel na spracovanie poľnohospodárskej a rybárskej produkcie v sledovanom území neexistuje (s výnimkou pekárne v Remetských Hámroch a výroby vína vo Vinnom).

Nižšie uvedený graf zobrazuje situáciu ekonomiky MR Zemplínska šírava – Morské oko bez podnikateľských subjektov pôsobiacich v cestovnom ruchu, ktorým sa podrobnejšie venujeme v kapitole Vidiecky turizmus. Tento postup bol zvolený preto, aby bolo zreteľne vidieť celoročné podnikateľské aktivity podnikateľov podnikajúcich a sídliaich v sledovaných obciach a podnikateľov – miestnych občanov. V prípade Zemplínskej šíravy, Vinianskeho jazera a Morského oka vyvíjajú podnikateľskú činnosť takmer v 95% subjekty, ktoré majú svoje sídlo mimo územia mikroregiónu a navyše prevažná časť z nich pôsobí v území mikroregiónu iba sezónne.

Ekonomika MR Zemplínska šírava - Morské oko

V dvoch obciach situovaných na južnom brehu Zemplínskej šíravy je snaha o zriadenie priemyselných zón:

- v obci Zalužice v západnej časti katastra s rozlohou 80 ha – na základe prejavenej záujmu investorov (schválené Obecným zastupiteľstvom)

- v obci Závadka, kde je vytypovaná lokalita s rozlohou 10 ha a s vlastními sú predpokladané možnosti odkúpenia pozemkov.

Vytypované lokality sú dobre dostupné (na ceste I/50).

1.6 Poľnohospodárstvo

V MR Zemplínska šírava – Morské oko je celkovo 11 231,63 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho najviac pripadá na ornú pôdu - 6 383,91 (56,84%) a na trvalé trávne porasty - 3 914,4 (34,86%). Na ornej pôde sa pestujú hlavne obilniny a olejnin, trvalé trávne porasty sa využívajú na chov hovädzieho dobytku. Vinice,

spadajú do Michalovského vinohradníckeho regiónu, sa nevyužívajú v plnom rozsahu. Prehľad druhov pozemkov a ich rozloha sú v nižšie uvedenej tabuľke:

Druhy pozemkov v katastrálnych územiach MR Zemplínska šírava – Morské oko (údaje v hektároch):

obec	orná pôda	vinice	záhrady	ovocné sady	trvalé trávne porasty	vodná plocha	celková poľnohosp. pôda
Trnava pri Laborci	420,64	52,49	47,82	20,11	76,16	12,70	617,24
Vinné	493,84	98,79	80,14	1,86	104,25	740,11	778,90
Kaluža	19,84	8,82	21,51	0	20,62	286,38	70,81
Klokočov	8,36	0	25,82	0	94,04	464,40	128,22
Kusín	0	0,0141	17,52	0	248,30	285,33	265,84
Jovsa	116,60	0	44,68	0	381,03	229,08	542,33
Poruba pod Vihorlatom	166,49	18,52	33,07	0	311,98	18,78	530,07
Hnojné	334,88	0	21,87	0	105,13	196,57	461,88
Závadka	427,50	0	27,56	0	4,62	9,45	459,69
Lúčky	315,38	0,23	46,29	0	71,09	302,61	433,00
Hažín	1 010,46	0	42,14	0	487,24	31,24	1 539,84
Zalužice	1 158,37	0,0896	75,47	0	48,98	530,84	1 282,84
Vyšné Remety	235,63	0	38,77	0	137,99	3,50	412,40
Vyšná Rybnica	192,33	12,52	27,12	0	310,71	29,30	542,70
Remetské Hámre	70,23	0	67,81	2,28	79,92	14,62	220,25
Úbrež	645,28	26,02	25,90	2,22	541,55	46,39	1 241,00
Ruskovce	99,26	0	2,52	3,82	485,05	29,07	590,66
Jasenov	429,80	0,0692	13,92	4,18	219,21	10,74	667,19
Fekišovce	239,02	0	21,22	0	186,53	5,45	446,77
Spolu:	6 383,91 (56,84%)	217,562 (1,93%)	681,15 (6,06%)	34,47 (0,31%)	3914,4 (34,86%)	3246,56	11231,63

Zdroj: katastrálny úrad Michalovce a Sobrance

1.6.1. Živočíšna výroba a rybné hospodárstvo

V MR Zemplínska šírava – Morské oko sa živočíšnej výrobe venuje niekoľko podnikateľských subjektov – fyzických osôb (súkromne hospodáriacich roľníkov) a právnických osôb.

Chov ošípaných je hlavnou náplňou činnosti 2 SHR v obci Hažín, 1 SHR sa venuje chovu ošípaných popri rastlinnej výrobe a z právnických osôb Dona, s.r.o. Veľké Revištia, ktorá má farmu na chov ošípaných v obci Klokočov.

Chovu hovädzieho dobytká a výrobe mlieka sa venujú:

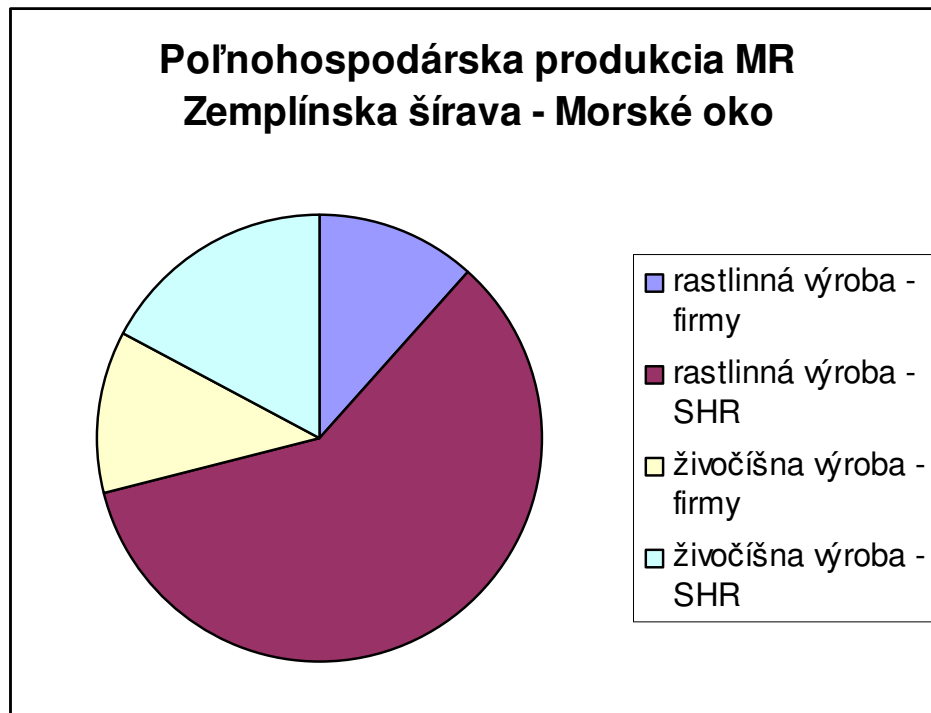
PD Poruba pod Vihorlatom (v obciach Poruba pod Vihorlatom a Jasenove) vo Vyšnej Rybnici sa toto družstvo špecializuje na chov jalovic a výkrm býkov;

Dona, s.r.o. Veľké Revištia (v obciach Ruskovce a Úbrež);

Agro – Bio, s.r.o. Závadka od roku 2006 realizuje v obci Hnojné na výmere 805,14 ha agroenvironmentálnu schému chovu (zatiaľ na obdobie 2006 – 2010), čím prispieva k ekologickej stabilite krajiny (zimné ustajnenie dobytká je v Závadke).

Chov hydiny a produkcia vajec: Chovu hydiny sa venujú dva subjekty v obciach Trnava pri Laborci a Hnojné, v obci Úbrež je chov nosníc.

Rybné hospodárstvo: Rybárstvo Zemplín (bývalé Štátne rybárstvo) – chov rýb na výlov v obci Jovsa, vo Vyšnej Rybnici je Pstruhová farma – p. Dudej a chovu akvariálnych rybičiek sa venujú 3 subjekty v Trnave pri Laborci (UNIVERZA, s.r.o. , JH AQUARIUM, s.r.o. a AQUA DREAM, s.r.o.)

1.6.2. Vinohradníctvo a produkcia vína

Na základe zákona č. 283/2007 Z.z. o vinohradníctve a vinárstve, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 182/2005 Z.z. a príslušnej vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva SR č. 237/2005, ktorou sa vykonávajú ustanovenia zákona, patria do Východoslovenskej vinohradníckej oblasti – **do Michalovského vinohradníckeho rajónu obce:** Jovsa, Kaluža, Klokočov, Kusín, Trnava pri Laborci, Vinné a Závadka. **Do Sobraneckého rajónu** sú z nami sledovaného územia zaradené obce: Jasenov, Poruba pod Vihorlatom, Remetské Hámre, Ruskovce, Sejkov, Úbrež, a Vyšná Rybnica

Pestovaniu hrozna a produkcii vína sa venujú vinohradníci iba v obciach Trnava pri Laborci, Vinné, Kaluža, Poruba pod Vihorlatom, Vyšná Rybnica a Úbrež, v ostatných obciach sú výmery viníc menšie ako 1 hektár. Väčšinou ide o malé súkromné vinice s vínnymi domčekmi (do 45 m²) - celkove je ich okolo 200. Produkciu hrozna buď spracovávajú na víno pre vlastnú spotrebu, resp. ako maloproducenti ponúkajú víno na predaj, alebo úrodu predávajú väčším spracovateľom. V súčasnosti pôsobí v MR Zemplínska šírava – Morské oko už iba 1 firma v obci Vinné: **Vinopa – Vinova, Vinné (Ing. Pado)**, Vinné - stará škola, firma VINEX s.r.o. (Emil Frajtko) ukončila svoju činnosť v roku 2008. Firma Vinopa – Vinova sa venuje výrobe a predaju akostných a odrodových vín.

V sledovanom území pôsobí aj firma BRANNA – Ing. Štefan Branna, špecializujúci sa na pestovanie hroznových sadeníc.

1.7 Lesné hospodárstvo

1.7.1. Lesy

Celková rozloha lesov v sledovanom území je **11 744,41 ha**, čo predstavuje **42,96% podiel**. V zložení lesných porastov prevládajú listnaté dreviny s výraznou dominanciou buka (od 50% do 80% podielu), druhou najpočetnejšie zastúpenou drevinou je dub (od 10% do 40% podielu), hrab má prevažne 10 – 20% zastúpenie, s výnimkou v lese Karná v katastri obce Úbrež, kde má výraznú dominanciu (80%).

Najlesnatejšie územie majú katastre obcí Remetské Hámre a Vyšná Rybnica (vyše 80%). Celková porastová zásoba dreva mikroregiónu predstavuje 4,54% z celkovej porastovej zásoby dreva Košického kraja a približne rovnaký je aj podiel ročnej ťažby (4,15%) v mikroregióne na priemernej ročnej ťažbe v rámci kraja (833 tis. m³). Zdravotný stav lesov je veľmi dobrý, výskyt porastov napadnutých biotickými škodcami je veľmi nízky. V oblasti CHKO Vihorlat sú okrem hospodárskych lesov aj lokality s prírodným lesom (pralesom), v ktorých dominuje buk.

Lesné hospodárstvo vymedzeného územia:

obec	Rozloha lesov v katastre/ha	Lesnatosť územia (%)	Zloženie lesných porastov (%)*	Porastová zásoba dreva (tis.m ³)	Ročná ťažba dreva (tis.m ³)
Trnava pri Laborci	884,12	55,47	Dub 40 Buk 50 Hrab 10	230	2,5
Vinné	1182,72	39,71	Dub 20 Buk 60 Hrab 20	255	5,0
Kaluža	520,32		-/-	110	1,2
Klokočov	485,85	40,68	-/-	105	0,9
Kusín	389,92	39,80	-/-	85	0,9
Jovsa	1002,45	54,35	-/-	215	2,3
Poruba pod Vihorlatom	1351,85	65,96	Dub 30 Buk 60 Hrab 10	245	3,9
Vyšné Remety	0				
Vyšná Rybnica	3392,35	84,63	Dub 10 Buk 80 Javor 10	850	11,0
Remetské Hámre	2170,53	88,28	-/-	540	6,5
Úbrež	364,30	20,91	Dub 20 Hrab 80	51	0,4
Spolu:	11 744,41	42,96%		2 686	34,6

* prevládajúce dreviny (maximálne 3 druhy)

Zdroj: OLÚ Michalovce

1.7.2. Vlastníctvo a spravovanie lesov vymedzeného územia

Podľa údajov z Obvodného lesného úradu (OLÚ) Michalovce sú lesy vymedzeného územia vo vlastníctve viacerých subjektov. Tri štvrtiny sú vo vlastníctve štátu – 75,24%, čo je vysoko nad priemerom celoslovenským (59%) a krajským (46%), ale je nutné uviesť, že vyše 38% štátnych lesov je spravovaných Vojenskými lesmi, v správe štátneho podniku Lesy, Odštepny závod (OZ) Sobrance, je druhá polovica územia. Lesné spoločenstvá vlastní 17,71%, v súkromnom vlastníctve je 6,65% lesov a cirkvi majú

0,33% lesov. Iba jedna obec – Klokočov – má vo svojom majetku aj lesy, ale ide o veľmi malú plochu (6,61 ha). Lesy vo vlastníctve štátu spravujú štátne podniky Lesy SR, OZ Sobrance a Vojenské lesy a majetky (VLM) SR

Štátne lesy - v sledovanom území sú sídla správ štátnych podnikov v obciach Jovsa a Remetské Hámre.

V obci Jovsa majú svoju správu Vojenské lesy a majetky SR (VLM), kde majú lesnú škôlku, opravárenskú dielňu a ostatnú techniku na ťažbu dreva a uskutočňujú predaj palivového dreva

V obci Remetské Hámre sídli Lesná správa Lesov SR, š.p., ktorá spravuje štátne lesy rozdelené do 6 lesných obvodov. Pri ťažobných prácach sa využíva moderná technika, ktorú centrálnie zabezpečuje Závod lesnej techniky Lesov SR, š.p., (pre OZ Sobrance sú to pobočky Margecany a Vranov n. T.). Uvedený závod na základe objednávky poskytuje OZ Sobrance potrebnú techniku, preto nákup nových drahých technických zariadení nie je nutný. V súčasnosti si OZ Sobrance zapožičiava najmodernejšie zariadenie, tzv. harvesterový uzol, ktorý zabezpečuje a riadi (počítačovou technikou) proces spíľovania dreva, sťahovania dreva lanovými systémami a úpravu dreva na vývoz. Menšie práce zabezpečujú vlastnou technikou a dodávateľsky cez podnikateľské subjekty - fyzické osoby vykonávajúce práce v lese.

Lesné spoločenstvá – urbáriáty a pasienkové spoločnosti boli založené na základe zákona č. 181/1995 Z.z. o pozemkových spoločenstvách (ako spoločenstvá s právnou subjektivitou alebo bez právnej subjektivity). Najväčšie spoločenstvá založili vlastníci lesov v obciach Trnava pri Laborci (celkove tu pôsobia 3 spoločnosti: Urbariát MALINOVÁ – 104 vlastníkov, Lesná spoločnosť KRUHY – 35 vlastníkov a Pasienková spoločnosť PUŠKÁR a spol. – celkove združujú cca 150 vlastníkov), Poruba pod Vihorlatom (Urbárska spoločnosť – pozemkové spoločenstvo obce Poruba pod Vihorlatom – cca 500 členov), Vyšná Rybnica (Urbariát – pozemkové spoločenstvo Vyšná Rybnica, Gazdovské lesy a Pozemkové spoločenstvo Majmová) a Remetské Hámre (Lesná pozemková spoločnosť, ktorá je bez právnej subjektivity a združuje cca 130 vlastníkov). Tieto spoločnosti svoje vlastnícke práva reálne uplatňujú. Vlastníci lesov z obcí Vinné a Kusín môžu obhospodarovať iba lesné pozemky, ktoré sú mimo vojenských lesov. Osobitná je situácia v obci Kaluža. Existuje tu Urbárska spoločnosť Kaluža, ale je ale bez vlastníctva lesov. Združuje 84 vlastníkov, ktorí sa usilujú získať lesy do opätovného vlastníctva od VLM (Vojenské lesy a majetky)

Súkromné lesy – takmer polovica lesov v katastrálnom území obce Trnava pri Laborci Lesy Schytra (bývalý majetok rodiny Erheim, ktorá v obci vlastnila rozsiahle majetky a mala tu svoj kaštieľ). V ostatných obciach sú súkromné lesy v rukách množstva vlastníkov, a to nielen obyvateľov príslušných obcí, ale aj z iných obcí a miest.

Lesy cirkví spravujú spravidla obchodné spoločnosti.

Vlastníctvo lesov v MR Zemplínska šírava – Morské oko

obec	štátne (ha)	súkromné (ha)	spoločenstvá (ha)	cirkevné (ha)	obecné (ha)
Trnava pri Laborci	303,72	434,77	145,63		
Vinné	870,57	234,60	56,42	21,12	
Kaluža	474,86	45,46			
Klokočov	478,86	0,38			6,61
Kusín	371,30		18,62		
Jovsa	1002,45				
Poruba pod Vihorlatom	173,36		1178,48		
Vyšné Remety	0				
Vyšná Rybnica	2864,07		510,57	17,71	
Remetské Hámre	1933,46	66,71	170,36		
Úbrež	364,30				
Spolu:	8 836,95	781,92	2 080,08	38,83	6,61

Zdroj: OLÚ Michalovce

1.7.3. Zhodnocovanie lesnej produkcie

Najväčší správca lesov v území mikroregiónu – Lesy SR, š. p., OZ Sobrance - venuje vo svojej činnosti **veľkú pozornosť poľovníctvu** ako súčasť lesníctva, ktoré má nielen ochranný, ale aj ekonomický význam pre podnik a región. V súčasnosti obhospodarujú štátni zamestnanci režijné revíry, v ktorých sa domácim a zahraničným záujemcom ponúka možnosť odstrelu trofejovej zveri. Od 15.9. začína hlavná lovecká sezóna lovom jeleňa. V revíroch Lesov SR, š.p. OZ Sobrance je možné loviť muflóny, daniely, srnce, čiernu zver (diviáciu) a drobnú zver. V území mikroregiónu je v prevádzke zvernica Karná Úbrež, ktorá sa zameriava na zachovanie genofondu diviacej zveri. Trofejové kance (v 7-8 r. života) z tejto zvernice majú zlatú trofejovú hodnotu, v súčasnosti je tu sústredený najväčší potenciál genofondu. Trofejová zver je aj vo voľných revíroch. V každom revíri je poľovnícka chata. O rozvoj poľovníctva a o služby pre poľovníkov sa stará referent poľovníctva. Na propagáciu lesov a poľovníctva bolo vydaných viacero propagačných materiálov a v území mikroregiónu bola zriadená aj Lesná informačná kancelária v Remetských Hámroch. Pozri aj podkapitolu 1.8. Vidiecky turizmus.

Spracovanie štiepky na spaľovanie sa realizuje v stredisku biomasy (používanú sú štiepkovače Grizly), odkiaľ sa dodáva hlavnému odberateľovi drevoštiepky - mestu Snina. OZ Sobrance má záujem na pestovaní rýchlorastúcich drevín a ich využívanie na výrobu dendromasy

1.8 Vidiecky turizmus

1.8.1. Masový cestovný ruch v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Ekonomika MR Zemplínska šírava – Morské oko je viazaná predovšetkým na cestovný ruch v obciach situovaných na severnom brehu vodnej nádrže Zemplínska šírava a v horských oblastiach CHKO Vihorlat: Vinné, Kaluža, Klokočov, Remetské Hámre a Vyšná Rybnica, vo veľmi malej miere v Kusíne. V obciach Vinné, Kaluža a Klokočov dominuje rekreácia pri vode a v Remetských Hámroch horská turistika.

V oblasti Zemplínskej šíravy sa cestovný ruch rozvíja od 60-tych rokov minulého storočia v masovej forme. Šlo viac-menej o živelný vývoj, bez územnej a stavebnej koncepcie, čo sa v niektorých rekreačných strediskách dodnes prejavuje v negatívnej podobe. Z hľadiska vlastníctva pozemkov je situácia zložitejšia, nakoľko časť pobrežia je vo vlastníctve Slovenského vodohospodárskeho podniku - Povodia Laborca, časť pozemkov je vo vlastníctve obcí a časť je v súkromnom vlastníctve. Realizácia akýchkoľvek nových rozvojových plánov je preto do určitej miery limitovaná. V tomto smere má najväčšiu perspektívu obec Klokočov, ktorá vlastní najviac obecných pozemkov v stredisku Paľkov.

Pozitívom je, že obce Vinné a Kaluža majú spracované územné plány rekreačných zón. Dôležité bude dodržiavanie a rešpektovanie týchto dokumentov pri nových rozvojových aktivitách v rekreačných zónach.

Slabou stránkou cestovného ruchu na Zemplínskej šírave je ponuka doplnkových služieb a vybavenosť stredísk na tzv. mokré varianty, teda ponuky na trávenie dovolenky v prípade nepriaznivého počasia. Zatiaľ sa nevyužila možnosť zatraktívnenia tohto turistického centra ako miesta väčších kongresov a podujatí celonárodného/medzinárodného významu v období mimo hlavnej turistickej sezóny, na ktoré chýba vhodný priestor (kongresové centrum či multifunkčná hala s kapacitou minimálne 1 000 sedadiel). Rovnako sa nevyužívajú v dostatočnej miere podmienky, ktoré sa tu vytvárajú v zimnom období (okrem jedného podnikateľského subjektu na Vinianskom jazere), ako je možnosť bežeckého lyžovania, korčuľovania, surf na ľade a pod.

V obciach na severnom brehu Zemplínskej šíravy a Vinianskeho jazera sú v prevádzke ubytovacie zariadenia rôznych typov (hotely, penzióny, kempy, firemné rekreačné zariadenia, súkromné rekreačné chaty, ubytovne) a stravovacie zariadenia. V obciach Remetské Hámre (s Morským okom) a Vyšná Rybnica je k dispozícii 5 ubytovacích zariadení (1 turistická ubytovňa, 3 chaty, 1 penzión) s kapacitou 87 lôžok, na Zemplínskej šírave a Vinianskom jazere je celkovo 59 ubytovacích zariadení (13 hotelov, 24 penziónov, 6 kempov a autokempingov, 16 chát a chatových osád) s kapacitou vyše 2400 lôžok a cca 500

stanových a karavánových jednotiek. (Okrem toho sú tu v prevádzke aj nekomerčné účelové zariadenia niektorých inštitúcií a firiem.) Uvedené údaje vyplývajú z vlastného prieskumu a nezhodujú sa s oficiálnymi údajmi Štatistického úradu SR, ktorý vykazuje nižší počet zariadení, nižšiu lôžkovú kapacitu, a teda aj nižšie výkony CR v mikroregióne. (Rovnako tu nie sú zahrnuté súkromné rekreačné chaty, vínne domčeky a záhradkárske chatky, zmieňujeme sa o nich nižšie.) Svedčí to o pretrvávajúcom pomerne vysokom podiele šedej ekonomiky v tomto ekonomickom sektore.

Nižšie uvedená tabuľka dáva prehľad návštevnosti a výkonov CR v okrese Michalovce od roku 1997, pričom podiel zariadení pôsobiach v území MR Zemplínska šírava – Morské oko na uvedených údajoch je 88 - 90%. Z prehľadu vyplýva, že sa postupne zvyšuje návštevnosť, rastú tržby za ubytovanie, ale na druhej strane sa skracujú pobyty a vyťaženosť ubytovacích kapacít je veľmi nízka.

Vybrané ukazovatele výkonov CR v MR Zemplínska šírava – Morské oko:

ukazovateľ	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Návštevníci spolu	50 271	48 477	44 908	37 100	45 403	51 670	50 341	37 103	38 909	39 372	50 990
- domáci	38 312	38 672	35 157	28 294	33 114	37 931	38 307	28 319	29 655	29 714	39 866
- zahraniční	11 959	9 805	9 751	8 806	12 289	13 739	12 034	8 784	9 254	9 658	11 124
Prenocovania	189 824	171 852	157 469	117 342	143 876	189 699	181 959	123 265	132 523	105 244	131 381
Priem. dĺžka pobytu	3,8	3,5	3,5	3,2	3,2	3,7	3,6	3,3	3,4	2,7	2,6
Tržby za ubytovanie (v tis. Sk)	36 069	35 244	35 041	28 550	39 211	48 061	50 852	47 355	68 185	56 015	59 950
- od domácich	21 833	22 807	24 030	20 191	24 325	33 333	36 473	34 540	51 469	29 005	32 908
- od zahraničných	14 236	12 437	11 011	8 359	14 886	14 728	14 379	12 815	16 716	27 010	27 042
Využitie lôžkovej kapacity (%)	25,4	8,6	7,2	4,9	6,7	11,0	6,5	6,3	6,9	7,8	11,6

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.8.2. Cestovný ruch vo vidieckom prostredí

Rozvoj vidieckeho cestovného ruchu v MR Zemplínska šírava – Morské oko je silne ovplyvnený prítomnosťou masového turizmu hlavne v oblasti Zemplínskej šíravy – v obciach Vinné, Kaluža a Klokočov. Prejavuje sa to v obciach, v ktorých je potenciál na vidiecky cestovný ruch - badať tu tendencie uvažovať o vidieckom cestovnom ruchu nie ako o individuálnej forme, ale skôr ako o masovej záležitosti.

Vidiecky cestovný ruch je potrebné postaviť na ponuke tichého a pokojného miesta, v ktorom nájdú zážitky v úzkom kontakte s prírodou a na ponuke krajových zvyklostí a špecialít. Takúto ponuku môžu zostaviť prakticky všetky obce MR okrem už spomenutých obcí na severnom brehu Zemplínskej šíravy, hoci sa v nich nachádzajú aj zariadenia typické pre vidiecku turistiku: ubytovacie zariadenia, hipocentrum, reštaurácia s krajovými špecialitami. V hlavnej turistickej sezóne sa však všetky zariadenia využívajú pre masovú turistiku, zatiaľ nikto neprišiel s marketingovým plánom na ich zhodnocovanie v mimosezónnom období v rámci rozvoja turizmu vo vidieckom prostredí.

V súčasnosti sú v týchto obciach súkromné rekreačné chaty, tzv. vínne domčeky (sú súčasťou súkromných viníc) a záhradkárske osady (v obci Klokočov, Trnava pri Laborci). Vzhľadom na ich lokalizáciu v území sú na rekreačné účely využívané nielen rekreačné chaty, ale aj vínne domčeky a chatky v záhradkách. V katastrálnom území obce Klokočov, severne je zriadená záhradkárska osada so 189 osadníkmi. V Trnave pri Laborci je evidovaných 69 záhradkárskych chatiek. Najviac rekreačných chát je v katastroch obcí Vinné a Kaluža – 565. Okrem toho je v obciach na severnom brehu Zemplínskej šíravy rozšírené aj ubytovanie v súkromí, menej v obci Remetské Hámre, ale oficiálne tieto služby neposkytuje nikto.

V obci Remetské Hámre, Vyšná Rybnica a Vyšné Remety je na vzostupe chalupárstvo. Niektorí majitelia kúpené vidiecke domy zmodernizovali, iní po rekonštrukcii ponechávajú stavby v pôvodnej architektonickej

podobe, čo pomáha udržiavať pôvodný kolorit obce.

Pre vyznávačov horskej turistiky a cykloturistiky sú v oblasti Vihorlatu dobré podmienky: je tu vyznačená sieť turistických chodníkov a cyklotrás, ktorá sa postupne rozširuje. V roku 2008 pribudnú nové chodníky pre peších turistov z Remetských Hámrov do Ruskej Bystrej a z parkoviska pod Morským okom na Strihovskú poľanu. Menej priaznivá je situácia v oblasti Zemplínskej šíravy – vytyčovanie zaujímavých nových turistických trás a cyklotrás nie je možné, nakoľko podstatná časť tunajších lesov je v správe VLM, na ktoré sa vzťahuje osobitný zákon.

Vo všetkých obciach je **snaha zachovať ľudové tradície**. Raz ročne sa zvyknú organizovať obecné slávnosti, na ktorých dominuje folklór. Prezentujú sa na nich miestne folklórne súbory a súbory z bližších a vzdialenejších obcí Zemplína. Celkove v území mikroregiónu pôsobia 4 folklórne súbory s spevácke skupiny: v obci Poruba pod Vihorlatom pôsobí folklórna skupina Porubian, organizujú sa tu pravidelné Podvihorlatské folklórne slávnosti (doposiaľ 25 ročníkov), v Lúčkach je činná folklórna spevácka skupina Lučane (mužská) a koná sa tu folklórny festival, v Úbreži pôsobí folklórny spevácky zbor Úbrežanka a folklórny spevácky zbor Zalužičan v Zalužiciach. V hlavnej turistickej sezóne sa organizuje aj Folklórny festival Zemplína v stredisku Hôrka na Zemplínskej šírave, na ktorom sa prezentujú aj tradičné remeslá, miestni ľudoví umelci a miestni podnikatelia ponúkajú v stánkovom predaji tradičné zemplínske jedlá (hlavne „holúbky“ – plnený kapustný list).

V ponovembrovom období sa vyformovalo viacero cirkevných speváckych zborov, z ktorých sa niektoré zúčastňujú aj rôznych prehliadok a súťaží. V území MR Zemplínska šírava – Morské oko pôsobia takéto zbory v obciach Jovsa, Klokočov, Kusín, Trnava pri Laborci a Vinné.

Marketing a propagácia cestovného ruchu vo vidieckom prostredí mikroregiónu Zemplínska šírava – Morské oko sú značne roztrieštené – niektoré aktivity sa realizujú cez Regionálne združenie turizmu Zemplín (RZTZ), v ktorom sú členmi obce zo severného a južného brehu Zemplínskej šíravy (Trnava pri Laborci, Vinné, Kaluža, Klokočov, Kusín, Zalužice, Hažín), vlastné propagačné aktivity registrujeme u viacerých obcí a úplne samostatne postupujú Lesy SR, š.p. OZ Sobrance, ktoré vydali vlastné propagačné materiály, vyznačili nový lesnícky náučný chodník Morské oko, prevádzkujú Lesnú informačnú kanceláriu v sídle LZ v Remetských Hámroch. Táto roztrieštenosť neprináša multiplikačný efekt, ale naopak, pri zvýšených finančných nákladoch sa dosahuje menšia efektivita.

1.8.3. Vínná turistika

Jednou z foriem vidieckeho cestovného ruchu je aj vínná turistika. Košický samosprávny kraj ešte v roku 2003 dal vypracovať pre-feasibility štúdiu „Zemplínska vínná cesta“ (ZVC), v ktorej sa navrhuje zriadenie Podvihorlatskej časti ZVC s obcami Michalovce, Vinné a Kaluža. Spracovatelia štúdie (Katedra geopropagácie, ÚPaCR F-BERG TU Košice) sa stretli s producentmi vína a podnikateľmi v cestovnom ruchu dňa 24. marca 2004 na Zemplínskej šírave – Kamenci, aby prezentovali výstupy štúdie a dohodli sa na ďalších postupoch pri realizácii navrhovaných opatrení. Hoci v porovnaní s ostatnými časťami navrhovanej ZVC je Podvihorlatská časť vo veľkej výhode, nakoľko ide o lokality nachádzajúce sa priamo na brehu Zemplínskej šíravy, k jej budovaniu zatiaľ stále nedošlo a potenciál pre rozvoj vínnej turistiky nie je zatiaľ zhodnocovaný. Niektoré navrhované riešenia na vybudovanie vínnej cesty sú rozpracované v modifikovanej podobe (namiesto navrhovaného vínného domu s enotékou v bývalých kasárňach vo Vinnom začiatkom roku 2007 prijalo obecné zastupiteľstvo uznesenie o zriadení Obecného múzea zameraného na vinohradníctvo, vinárstvo, históriu od archeológie po súčasnosť, kultúru, prírodu a významné osobnosti z regiónu, ktoré má byť umiestnené v uvedenom objekte).

Z marketingových aktivít sa realizujú Dni vína vo Vinnom, s 2 – 3 ročnou periodicitou, ktoré sú spojené aj so súťažou vín.

V súčasnosti je v území mikroregiónu 200 vínných pivníc a vínných domčekov (Vinné – 150, Trnava pri Laborci – 24, Kaluža – 26), pričom degustácie vína a predaj vína sa robia iba v 15 pivniciach v obciach Vinné (6) a Kaluža (9). Podľa našich zistení je potenciál na rozvoj vínnej turistiky podstatne vyšší, žiada sa však urobiť určité úpravy pivníc a vínných domčekov. (Za vínný domček sa považuje pevná stavba s plochou do 45 m²).

1.9. Obnoviteľné zdroje energie

Z obnoviteľných zdrojov energie sa v MR Zemplínska šírava – Morské oko využíva iba vodná energia a vo veľmi obmedzenom množstve biomasa. Územie má však veľkú perspektívu vo využívaní geotermálnej a slnečnej energie.

1.9.1. Vodná energia

Tento druh OZE možno využívať z rieky Okna, ktorá má dostatočné množstvo vody po celý rok. Návratnosť investícií do malých vodných elektrární je pomerne dlhá (10 – 15 rokov), ale ich životnosť je dlhá a s nízkymi prevádzkovými nákladmi. V konečnom dôsledku preto vložené investície majú vysoké zhodnotenie. V súčasnosti sú v mikroregióne v prevádzke dve malé vodné elektrárne, obidve na rieke Okna – v obci Ruskovce a vo Vyšnej Rybnici (na hrádzi vodnej nádrže). Tretia MVE (v obci Ruskovce) vyrába elektrickú energiu len pre vlastnú potrebu majiteľa. Začiatkom 20. storočia bola v prevádzke MVE v Remetských Hámroch. Jej objekt je pomerne dobre zachovalý, ale nevyužívaný. Nový majiteľ objektu neuvažuje o obnove prevádzky pôvodnej MVE, ale má v pláne postaviť celkom novú, ktorá by mala byť situovaná nižšie priamo na rieke Okna. O vybudovaní ďalšej sa uvažuje vo Vyšnej Rybnici.

1.9.2. Biomasa

Biomasu – presnejšie dendromasu využíva na výrobu tepla veľmi málo subjektov., prakticky iba niekoľko ubytovacích zariadení na Zemplínskej šírave. Drvenú štiepku odoberajú z Drevovýroby v Jovse, odkiaľ sa zvyšok dreveného odpadu vyváža do Maďarska. Ambíciou MR by preto malo byť zhodnocovať biomasu na výrobu tepla v území, hlavne pri vykurovaní škôl v kohéznych póloch rastu, ale aj pri zásobovaní domácností, nakoľko v poslednom období čoraz viac domácností prechádza na kombinovaný spôsob vykurovania – rozvod tepla od kozubov.

1.9.3. Geotermálna energia

Geotermálne vody sa nachádzajú v katastrálnom území obcí Kaluža a Klokočov. V minulosti bol uskutočnený prvotný geologický prieskum, ktorý je potrebné doplniť informáciami o nových možnostiach geotermálneho vrtu v okolí týchto obcí.

(PHSR Vinné, Kaluža, Klokočov)

Geotermálny vrt v katastri obce Kaluža

Parametre:

- hĺbka vrtu: 600,7 m
- teplota vody: 34,8°C
- výdatnosť vrtu: 2,2 l/sek.

Voda má liečivé účinky, bude vhodná na liečbu pohybového ústrojenstva.

V hĺbke 860 m je tektonický zlom, očakáva sa tu voda s teplotou 60 – 65°C s výdatnosťou 6 l/sek. V auguste 2008 sa začnú práce na prehlbovaní vrtu, aby sa mohla voda používať na hospodárske (prvotné využitie) a rekreačné účely (druhotné využitie). Obec požiadala o pridelenie prieskumného územia (1,094 km², do 28.7.2010) a vypracováva dokumentáciu na prehĺbenie vrtu.

Je spracovaná **Štúdia využitia rekreačného strediska** – autor Ing. arch.. Jozef Peley, január 2007. Zároveň je spracovaný **architektonický návrh riešenia** – fi Proinst, s.r.o., Košice, máj 2007.

Do konca augusta budú ukončené podklady pre územné konanie a následne sa bude pokračovať v stavebnom konaní. **Celkové náklady investície** sú vypočítané na **296 mil. Sk**. Projekt bude predkladať

obec. Podrobnejšie informácie o štúdiu obec poskytuje iba na mieste, kde možno nahliadnuť obidva návrhy vo výkresovej podobe a v elektronickej vizualizácii

1.9.4. Slniečna energia

Viac ako polovica územia MR Zemplínska šírava – Morské oko sa nachádza v pásme s pomerne vysokou hodnotou energie slnečného žiarenia dopadajúceho za rok na 1 m² plochy:

Oblasť Zemplínskej šíravy: 1350 – 1400 kWh m²/rok

Oblasť Vyšná Rybnica – vyšné Remety 1300 – 1350 kWh m²/rok

Oblasť Remetské Hámre – Morské oko: 1250 – 1300 kWh m²/rok.

Využívanie slnečnej energie v danom území je minimálne (podľa našich zistení iba 1 ubytovacie zariadenie a 1 súkromná vila v lokalite Medvedia hora). Vzhľadom na súčasnú energetickú situáciu vo svete a stále sa zväčšujúci tlak na využívanie OZE bude potrebné smerovať aktivity v tejto oblasti aj k využívaniu slnečnej energie. Vedecký výskum v danej oblasti napreduje veľmi rýchlo, možno očakávať, že v pomerne krátkom čase sa na trhu objavia oveľa lacnejšie a efektívnejšie solárne panely, než aké sa vyrábajú teraz. Nový systém na zachytávanie a využívanie slnečnej energie sa nazýva luminiscenčný slnečný koncentrátor (LSC) a bude schopný vyprodukovať desaťnásobne väčšie množstvo energie ako dnes využívané slnečné články.

2. SWOT analýzy podľa jednotlivých sektorov**SWOT – životné prostredie:**

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - prírodné hodnoty – vysoký podiel chránených území: 1 chránená krajinná oblasť 3 biocentrá 2 národné prírodné rezervácie 7 prírodných rezervácií, celkovo vyše 50% územia je chránené, resp. navrhnuté na zaradenie do sústavy chránených území NATURA 2000 - vodné plochy ako rekreačné strediská: vodná nádrž Zemplínska šírava, Vinianske jazero - prírodné jazero Morské oko – veľká prírodná zvláštnosť slovenskej prírody, jedno z najkrajších prírodných lokalít Slovenska - chránené ložiskové územie. - geotermálne vody v katastrálnom území obcí Kaluža a Klokočov. - čisté ovzdušie v oblasti MR Okna - separovaný zber tuhého komunálneho odpadu vo všetkých obciach MR - zásobovanie obcí pitnou vodou – 69 % obcí má obecný vodovod, 15,5% obcí má čiastočne vybudovaný vodovod 	<ul style="list-style-type: none"> - staré environmentálne záťaže - pôdy znečistené PCB látkami (sedimenty Zemplínskej šíravy) - občasný výskyt siníc v letnej turistickej sezóne vo vodách Zemplínskej šíravy a Vinianskeho jazera - absencia zberných dvorov TKO - absencia kompostovísk - divoké skládky - nedostatočné opatrenia na zníženie vodnej erózie južných brehov Zemplínskej šíravy (hlavne katastrofe obcí Zalužice a Lúčky - existencia menších zdrojov znečistenia – hlavne zo strany majiteľov rekreačných chat nenapojených na verejnú kanalizáciu - nedobudovaná kanalizácia - 63% obcí je bez kanalizácie
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - využitie recyklačného fondu na zlepšenie environmentálnej infraštruktúry a nakladanie s odpadmi - využitie fondov EÚ - zvyšovanie stupňa ekologickej stability dôslednou ochranou existujúcich biocentier a biokoridorov v environmentálne narušených priestoroch a postupnou realizáciou pozemkových úprav 	<ul style="list-style-type: none"> - stret rozvojových záujmov a ochrany životného prostredia – možné znečistenie ovzdušia a pôdy novými závodmi v Strážskom (malá oceľiareň, tepelná elektráreň) a v Trebišove (tepelná elektráreň) - ekonomické kalkulácie obyvateľstva - rast cien pitnej vody môže spôsobiť nezáujem o odber pitnej vody

SWOT - osídlenie a výstavba:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - každá obec má platný územný plán, resp. je v stave rozpracovanosti - početné rekonštrukcie rodinných domov - väčšina obcí (15) MR sú „svieže“ – zástavba je pozdĺž vyregulovaných potokov - estetizácia obcí – úpravy verejných priestranstiev v obciach - kultúrno-historický potenciál (veľký počet NKP) - postupná transformácia hospodárskych dvorov a objektov na iné ekonomické aktivity (rast nových 	<ul style="list-style-type: none"> - postupný zánik pôvodnej vidieckej architektúry - vysoký počet neobývaných domov - v niektorých obciach zmes rôznych štýlov stavieb („podnikateľský barok“, nevhodná kombinácia katalógových projektov, svojvoľné neestetické zásahy do stavieb) - vysoký počet nevyužívaných obecných objektov - zlý stavebno-technický stav NKP - drobná architektúra bez leitmotívu (autobusové zastávky)

pracovných príležitostí)	- absencia informačných tabúl'
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - rastúci záujem o neobývané domy (v horských obciach – rozvoj chalupárstva, v obciach blízko Michaloviec – rekonštrukcie, resp. využívanie pozemkov na výstavbu nových domov) - disponibilné plochy pre ekonomické aktivity a na ďalšiu výstavbu - využívanie európskych fondov na transformáciu nevyužívaných obecných budov pre občiansku vybavenosť - možnosť zriadenia domovov sociálnych služieb v nevyužívaných obecných budovách - využitie tvorivého potenciálu študentov architektúry a stavebnej fakulty 	<ul style="list-style-type: none"> - v obciach s potokmi väčšie nebezpečenstvo záplav - rozširovanie sa segregovaných rómskych osád - nezáujem o obecné sociálne byty

SWOT - technická infraštruktúra:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - dobrá situácia v zásobovaní pitnou vodou – iba 3 obce sú bez vodovodu - dobrá situácia v zásobovaní plynom a elektrickou energiou 	<ul style="list-style-type: none"> - neuspokojivý stav v odkanalizovaní obcí – až 11 obcí je bez kanalizácie, v 1 obci je vybudovaná čiastočne - absencia čističiek odpadových vôd - nedostatočné pokrytie signálom mobilných operátorov a TV v niektorých lokalitách MR
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - čerpanie finančných prostriedkov z environmentálneho fondu - uvažovať o malých domových ČOV – možnosť využívania vyčistenej vody na zavlažovanie a iné technické účely - obnoviteľné zdroje energie (vodná, slnečná, geotermálna) 	<ul style="list-style-type: none"> - ani jedna obec nespĺňa kritériá (nad 2 000 obyvateľov) na možnosť čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov - zmena pravidiel štátnych dotácií podľa rozloženia politických síl - potenciálne nebezpečenstvo platobnej neschopnosti obcí pri splácaní úverov na ekologické stavby - nezáujem obyvateľov obcí o napojenie na technickú infraštruktúru z dôvodu rastu cien

SWOT - ľudské zdroje:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - mierne stúpajúci nárast obyvateľstva v 7 obciach MR - vysoký podiel obyvateľov v produktívnom veku (60%) - vysoký počet základných a materských škôl (5 základných a 12 materských) - dobrá dostupnosť stredných škôl v okresných mestách Michalovce a Sobrance - miera nezamestnanosti v MR pod celoslovenským priemerom – 6,92% 	<ul style="list-style-type: none"> - nevyhovujúca veková skladba obyvateľstva – až 23% obyvateľov v poproduktívnom veku – starnutie populácie - absencia sociálnych služieb pre starých obyvateľov - absencia komunitných centier pre intenzívnejšiu prácu s marginalizovanými skupinami - výrazné rozdiely v miere nezamestnanosti medzi obcami okresov Michalovce a Sobrance - vysoký podiel uchádzačov o zamestnanie so

<ul style="list-style-type: none"> - vyrovnaný pomer medzi segregovanými, separovanými a integrovanými Rómami, nárast integrácie rómskeho obyvateľstva 	základným vzdelaním a vyučených (spolu až 61%), pomerne vysoký podiel skupiny so stredným odborným vzdelaním s maturitou – nad 17% <ul style="list-style-type: none"> - malý záujem o rekvalifikácie - vysoká migrácia obyvateľstva za prácou do zahraničia
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - možnosť zriadenia domovov sociálnych služieb v nevyužívaných obecných budovách - čerpanie finančných prostriedkov z ESF a viacerých nadácií na projekty podporujúce celoživotné vzdelávanie a získavanie pracovných návykov a zručností - výmena skúseností v rámci cezhraničných a medziregionálnych projektov - podpora podnikateľských aktivít, ktoré vytvoria nové pracovné miesta v MR - zriadenie sociálnych podnikov 	<ul style="list-style-type: none"> - návyk na „projektové“ peniaze – neochota vyvíjať nové vlastné aktivity po skončení financovania projektu

SWOT - ekonomika vidieka:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - pomerne silné zastúpenie terciárnej sféry (42%) v ekonomike MR - ekonomické aktivity viazané na miestny prírodný a ľudský potenciál (v horských oblastiach dominuje drevárstvo, v nížinách poľnohospodárstvo) 	<ul style="list-style-type: none"> - malá diverzifikácia ekonomických aktivít, osobitne v obciach s rozvinutým cestovným ruchom - výrazné rozdiely v ekonomických aktivitách obyvateľov jednotlivých obcí MR - málo drobných spracovateľských a výrobných prevádzok (spracovanie ovocia a zeleniny, tradičné remeslá, stolárstvo a pod.) - málo prevádzok služieb (kaderníctvo, autoservis, cykloservis) - absencia sociálnych podnikov - sivá ekonomika
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - možnosti zriadenia priemyselných zón na južnom brehu Zemplínskej šíravy – výhodná poloha a dobrá dostupnosť 	<ul style="list-style-type: none"> - blokovanie podnikateľských aktivít zo strany fungujúcich subjektov – obavy z konkurencie - zvýšené riziko ekologickej zaťaženia prostredia

SWOT - poľnohospodárstvo:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - rozloženie rastlinnej a živočíšnej výroby zhruba kopíruje možnosti vyplývajúce zo zloženia a druhov poľnohospodárskej pôdy - udržiavanie tradície pestovania hrozna a výroby vína - nárast počtu súkromne hospodáriacich roľníkov - ochota zavádzať agroenvironmentálne výrobné postupy a zásady životných podmienok zvierat 	<ul style="list-style-type: none"> - útlm živočíšnej výroby - nedostatočné využívanie TTP na chov dobytka - meliorácia pozemkov – časté podmačanie pôdy - zastaraný strojový park v sektore - vysoké vstupné náklady, nízke odbytové ceny - výlučne prvovýroba v sektore poľnohospodárstva - absencia druhovýroby - málo rozvinuté pestovanie biopotravín

<ul style="list-style-type: none"> - fungujúce odbytové družstvo Agroobchod Zalužice - percentuálny pomer rybného hospodárstva na ekonomike prevyšuje celoslovenský priemer 	<ul style="list-style-type: none"> - absencia predajní miestnych poľnohospodárskych produktov - klesajúci záujem mladých o štúdium na strednej poľnohospodárskej škole, resp. na poľnohospodárskych učilištiach
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - možnosti čerpania finančných prostriedkov z fondov EÚ na poľnohospodársku činnosť a na diverzifikáciu smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam - užšia spolupráca s Ústavom agroekológie v Michalovciach pri zavádzaní nových agrotechnických postupov, pri pestovaní a výrobe biopotravín 	<ul style="list-style-type: none"> - silná závislosť o vývinu počasia - cenové turbulencie na trhoch s poľnohospodárskymi komoditami

SWOT - lesné hospodárstvo:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - zdravé lesy v území - dobré odborné spravovanie lesov hlavne zo strany najväčšieho majiteľa – Lesy SR, š.p. - rozvojové projektové zámery pre využívanie dendromasy ako OZE - poľovníctvo - kvalitné poľovnícke revíry s trofejovou zverou - zvernica Karná – genofond diviačej zveri 	<ul style="list-style-type: none"> - zastaraná technika u dodávateľov prác pre Lesy, š.p. (fyzické osoby) - nekoordinovanosť postupov pri obhospodarovaní lesov a ťažbe dreva medzi jednotlivými vlastníkmi - menej kvalitné a menej udržiavané lesné cesty - obmedzené možnosti čerpania finančných prostriedkov z fondov EÚ pre najväčšieho vlastníka Lesy, š.p.
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - rastúci záujem o dendromasu ako obnoviteľný zdroj energie - nárast záujmu o drevo ako prírodný stavebný a výrobný materiál - vstup vlastníkov lesov a živnostníkov – dodávateľov prác pre lesy - do partnerstiev so subjektmi verejnej a súkromnej sféry na realizáciu projektov starostlivosti o lesy ako miesta aktívneho oddychu a relaxu 	<ul style="list-style-type: none"> - možné kalamitné výskyty škodcov - klimatické zmeny - stále častejšie a početnejšie ničivé víchrice

SWOT - vidiecky turizmus:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - silné strediská masovej turistiky v troch obciach MR – motivácia pre ostatné obce s turistickým potenciálom - zachovávanie ľudových tradícií - organizovanie folklórnych festivalov a obecných osláv - viaceré obce sú členmi Regionálneho združenia 	<ul style="list-style-type: none"> - málo zlegalizovaných ubytovaní v súkromí - nevyvážená úroveň ubytovacích zariadení - málo reštaurácií s tradičnými miestnymi a krajovými špecialitami - absencia zaujímavej ponuky na trávenie dovolenky v nepriaznivom počasi - veľká časť Vihorlatu patrí Vojenským lesom

<p>turizmu Zemplín, ktoré oblasť MR propaguje na turistických výstavách</p> <ul style="list-style-type: none"> - vybudovaná sieť cyklotrás v oblasti Morského oka - vytyčovanie a budovanie nových turistických chodníkov vo Vihorlate 	<p>a pre turistov je zatvorená</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedostatočne využívané objekty aktívneho oddychu pre cestovný ruch (športové areály, strelnica v Porube pod Vihorlatom) - absencia spoločných marketingových aktivít
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - podpora budovania turistickej infraštruktúry vo vidieckom prostredí – čerpanie finančných prostriedkov z Programu rozvoja vidieka - realizácia projektov v rámci program cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou - zintenzívnenie spolupráce obcí a spoločné postupy s Lesmi, š.p., Prvým michalovským klubom slovenských turistov a Regionálnym združením turizmu Zemplín pri príprave a realizácii projektových zámerov 	<ul style="list-style-type: none"> - očakávania veľkých ziskov z vidieckej turistiky - nerozlišovanie medzi vidieckou a masovou turistikou, silný vplyv masovej turistiky na predstavy potenciálnych poskytovateľov turistických služieb o rozvoji vidieckeho turizmu - nezdravý konkurenčný boj o zákazníka - nezáujem poskytovateľov služieb o vzdelávanie sa - nezáujem poskytovateľov služieb o zvyšovanie kvality služieb - zmena klimatických podmienok - výrazné zmeny v počasí

SWOT – obnoviteľné zdroje energie:

silné stránky	slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - potenciál geotermálnej energie - záujem o budovanie nových malých vodných elektrární - silný energetický potenciál slnečnej energie - potenciál pre pestovanie energetických rastlín - dostatok dendromasy 	<ul style="list-style-type: none"> - nevyužívanie dendromasy – vývoz do Maďarska - nevyužívanie slnečnej energie - vysoké finančné vstupy na využívanie OZE (prieskumné vrty, výstavba MVE, nákup a inštalácia slnečných kolektorov,...) - závislosť od prírodných a poveternostných podmienok
príležitosti	ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - možnosti dotácií z environmentálneho fondu - možnosti čerpania finančných príspevkov zo štrukturálnych fondov a cez iniciatívy Spoločenstva 	<ul style="list-style-type: none"> - administratívne prekážky pri schvaľovaní projektov a uzatváraní zmlúv o odbere elektrickej energie do rozvodných sietí - prekážky zo strany monopolných výrobcov a dodávateľov energií

STRATEGICKÁ ČASŤ

3. Vízia rozvoja územia mikroregiónu Zemplínska šírava – Morské oko

Na zabezpečenie rozvoja územia je v Stratégii rozvoja vidieka KSK zadefinovaná potreba mať jasnú predstavu smerovania na najbližších sedem rokov. Pri formulovaní vízie rozvoja MR Zemplínska šírava – Morské oko sa preto miestni aktéri venovali stanoveniu cieľov a mechanizmov, ktoré povedú k jej postupnému napĺňaniu.

Vízia rozvoja MR Zemplínska šírava – Morské oko bude postavená na silných stránkach jeho územia. Všetky rozvojové aktivity budú postavené na rešpektovaní a snahe o zachovanie prírodného a kultúrne-historického dedičstva, aby sa vytvorili podmienky pre plnohodnotný život vo vidieckych sídlach mikroregiónu, aby sa zabránilo vyľudňovaniu tohto územia.

Nová vízia vidieckej krajiny KSK musí počítať s diverzifikáciou a rozvíjaním väčšieho spektra aktivít ako je tradičné poľnohospodárstvo a lesníctvo. Mala by reflektovať ekonomický význam rozličných záujmov, ako sú nepoľnohospodárske aktivity na farmách, ekoturizmus, chatárstvo a aktivity mimo fariem. Je potrebné rozvíjať technickú a sociálnu infraštruktúru a rekreačné aktivity. Dôležitým aspektom zostáva rozvoj ľudských zdrojov, úroveň vzdelávania a princípy spoločnosti založenej na vedomostiach.

Cieľom by pri tom malo byť zachovanie a rozvoj vidieckeho prostredia a vidieckeho osídlenia, stabilizácia vidieckej populácie a zvýšenie zamestnanosti rozvojom malého stredného podnikania a služieb vo vidieckych regiónoch. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Aký vidiek chceme v našom mikroregióne?

V roku 2015 bude revitalizovaným a udržiavaným územím, v ktorom budú mať jeho obyvatelia kvalitný život po všetkých stránkach, bude konkurencieschopné a bude využívať a zhodnocovať svoj prírodný a ľudský potenciál s prihliadaním na zabezpečenie podmienok pre existenciu budúcich generácií. Bude atraktívnym miestom pre jeho obyvateľov, podnikateľov a návštevníkov.

Územie MR poskytne:

miestnym obyvateľom:

- kvalitné životné prostredie
- kvalitné služby a občiansku vybavenosť
- možnosti zábavy, relaxu a športu, zdravého životného štýlu

miestnym podnikateľom:

- podmienky na podnikanie a tvorbu nových pracovných miest
- priestor na kreativitu, inovácie
- kvalitnú pracovnú silu

návštevníkom:

- kvalitné ubytovacie a stravovacie služby
- ústretovosť a pohostinnosť
- dostatok zaujímavých ponúk na spoznávanie histórie, tradície, kultúry a súčasnosti územia MR – dostatok ponúk na trávenie voľného času

4. Ciele rozvoja vidieka MR Zemplínska šírava – Morské oko

Stratégia rozvoja vidieka MR Zemplínska šírava – Morské oko vychádza z prijatej Stratégie rozvoja vidieka KSK. Riadi sa schválenými cieľmi, preberá a rozširuje aktivity k napĺňaniu jednotlivých špecifických cieľov s ohľadom na samotné možnosti, potenciál a zdroje územia MR. Stratégia si kladie za cieľ „zlepšiť kvalitu života v území, ktorého predpokladom je socio-ekonomický rast v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja. **Hlavnou úlohou** je stanoviť také mechanizmy, ktoré zastavia negatívne demografické trendy a podnietia hospodársky a sociálny rast založený na primárnom využívaní miestnych zdrojov (ľudských, surovínových). Je pri tom **nevyhnutné dávať dôraz na zachovanie hodnotného prírodného a kultúrneho dedičstva vidieckej krajiny, ktoré bude možné zúročiť formami vidieckeho turizmu**“.(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Globálny cieľ

Zvyšovanie kvality života v MR Zemplínska šírava – Morské oko, zastavenie procesu vyludňovania obcí a rast konkurencieschopnosti využívaním lokálnych zdrojov pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja.

4.1. Problémy a príležitosti

V MR Zemplínska šírava – Morské oko je nízka hustota obyvateľstva, vysoká migrácia za prácou do zahraničia, starnúce obyvateľstvo, nedostatok pracovných príležitostí (hlavne v sobranskej časti MR), nízke ohodnocovanie práce, ekonomika založená na produkcii primárnych surovín.

Na zachovanie a tvorbu nových pracovných miest je potrebné podporovať diverzifikáciu činností na vidieku, druhovýrobu, rozširovať terciárnu sféru a odvážnejšie využívať prírodný potenciál predovšetkým v oblasti obnoviteľných zdrojov energie (geotermálna, slnečná a vodná energia a biomasa). Tento proces si vyžaduje odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie.

4.2. Hlavné princípy rozvoja územia MR Zemplínska šírava – Morské oko

- **Konkurencieschopnosť územia MR** je závislá od **modernizácie a propagácie kvality** za predpokladu využívania cenného prírodného potenciálu, kultúrneho a architektonického dedičstva.
- Hlavnými impulzmi rozvoja vidieckeho hospodárstva je **podpora malých podnikov, investície do strojov, zariadení a odbornej prípravy**.
- Dôležitým nástrojom pre výmenu skúseností, ako aj zabezpečenie toku tovarov a služieb, je **vytváranie sietí**.
- **Vytváranie verejno-súkromných partnerstiev** bude nevyhnutné pre zabezpečenie určitých typov verejných služieb (budovanie infraštruktúry).
- Poľnohospodárska výroba sa bude musieť zamerať na **diverzifikáciu a produkciu vysokokvalitných ekologických výrobkov**.
- **Vidiecky turizmus** je významným nástrojom trvalo udržateľného rozvoja na vidieku, nakoľko podporuje územné hospodárstvo, vytvára pracovné príležitosti a rešpektuje životné prostredie.
- **Obnoviteľné zdroje energie** predstavujú významný potenciál pre rozvoj územia MR. Výhodami ich spracovania je energetická sebestačnosť, priateľskosť k životnému prostrediu a tvorba nových pracovných príležitostí.
- **Informačné a telekomunikačné technológie** sú nevyhnutnosťou z pohľadu budúceho rozvoja územia MR. V rámci stratégie ich vnímame ako **horizontálnu prioritu**, významnú vo všetkých sektoroch vidieckeho hospodárstva. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Na základe analýz územia MR Zemplínska šírava – Morské oko a znalosti európskych trendov rozvoja vidieka sa budú plniť strategické ciele v jednotlivých tematických oblastiach stanovené Stratégiou rozvoja vidieka KSK, ktoré podporia rozvoj územia mikroregiónu. Tematickú oblasť obnoviteľné zdroje energie je

vzhľadom na potenciál a súčasný stav využívania OZE v MR potrebné rozšíriť o aktivity viažuce sa na využívanie geotermálnej, slnečnej a vodnej energie (špecifický cieľ 2, opatrenia 2.1 a 2.2):

4.3. Strategické ciele tematických oblastí

Životné prostredie - Zlepšiť podmienky životného prostredia, revitalizovať vidiecku krajinu a vytvoriť tak podmienky pre výrazné zhodnotenie rozvojového potenciálu vidieka.

Osídlenie a sídla - Stabilizovať, obnoviť a napomáhať rozvoju vidieckeho osídlenia.

Ľudské zdroje - Zvýšiť kvalitu pracovnej sily na vidieku a zabezpečiť, aby tu s ľahkosťou nachádzala uplatnenie v oblastiach, pre ktoré má najlepšie predpoklady.

Ekonomika vidieka - Zvýšiť diverzifikáciu vidieka prostredníctvom podpory malého a stredného podnikania založeného na využití regionálnych zdrojov.

Poľnohospodárstvo - Prostredníctvom multifunkčného poľnohospodárstva prispievať k udržateľnému rozvoju vidieka.

Lesné hospodárstvo - Zvýšiť konkurencieschopnosť sektoru lesného hospodárstva a zlepšiť kvalitu životného prostredia a krajiny.

Vidiecky turizmus - Dosiahnuť úspech v medzinárodnej konkurencii produktov cestovného ruchu.

Obnoviteľné zdroje energie - Znížiť závislosť na dovoze prvotných zdrojov energie (zemný plyn, ropa, uhlie) a zvýšiť ekonomickú prosperitu a konkurencieschopnosť poľnohospodárskeho sektoru.

5. Stanovenie špecifických cieľov a opatrení Stratégie rozvoja vidieka

5.1 Životné prostredie

Špecifický cieľ 1: Zachovanie biodiverzity vidieckej krajiny

Opatrenie 1.1: Revitalizácia vidieckej krajiny a zvýšenie ekologickej stability krajiny

Špecifický cieľ 2: Zlepšenie starostlivosti o prírodné hodnoty v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Opatrenie 2.1: Zapájanie obcí do starostlivosti o chránené územia a vytváranie podmienok pre uplatňovanie ekoturistiky, resp. trvalo udržateľného turizmu

Špecifický cieľ 3: Zlepšenie kvality životného prostredia budovaním environmentálnej infraštruktúry

Opatrenie 3.1: Zlepšenie kvality vôd budovaním vodohospodárskej infraštruktúry

Opatrenie 3.2: Zefektívnenie nakladania s odpadmi

5.2 Osídlenie a sídla

Špecifický cieľ 1: Vytváranie podmienok pre stabilizáciu a rozvoj vidieckeho osídlenia

Opatrenie 1.1: Podpora udržania a rozvoja atraktivity vidieckych sídiel MR Zemplínska šírava – Morské oko

Opatrenie 1.2: Zachovanie a obnova prvkov tradičnej architektúry a krajinného obrazu

Špecifický cieľ 2: Zvyšovanie kvality života vo vidieckom priestore

Opatrenie 2.1: Rekonštrukcie a modernizácia občianskej vybavenosti, zvyšovanie atraktívnosti verejných priestranstiev

Opatrenie 2.2: Rozvoj infraštruktúry pre komerčné aktivity podnikateľov a obcí

5.3 Ľudské zdroje

Špecifický cieľ 1: Zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Opatrenie 1.1: Posilnenie kapacít základných škôl ako nástroja pre zvyšovanie zamestnateľnosti znevýhodnených skupín obyvateľstva v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Opatrenie 1.2: Zapájanie nezamestnaných zo znevýhodnených skupín do lokálneho ekonomického života

Opatrenie 1.3: Preventívne opatrenia na zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Špecifický cieľ 2: Zvýšenie kvalifikovanej úrovne a adaptability pracovnej sily na vidieku

Opatrenie 2.1: Prispôbovanie stredných škôl meniacim sa potrebám na trhu práce a miestnym špecifikám

Opatrenie 2.2: Posilnenie celoživotného vzdelávania v súlade s potrebami vidieka

Špecifický cieľ 3: Vytvárať a posilňovať kapacity ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko a realizovať rozvojovú politiku na základe miestnych špecifik

Opatrenie 3.1: Posilnenie kapacít vidieka na využitie podporných prostriedkov na realizáciu miestneho rozvoja

Opatrenie 3.2: Zintenzívnenie medziobecnej spolupráce

5.4 Ekonomika vidieka

Špecifický cieľ 1: Rozvoj a diverzifikácia hospodárskych činností, podpora zamestnanosti

Opatrenie 1.1: Podpora spracovateľských aktivít na báze alternatívnej a ekologickej poľnohospodárskej výroby a lesovýroby

Opatrenie 1.2: Podpora rozvoja služieb a obchodu

Opatrenie 1.3: Podpora sociálnej ekonomiky a podnikania

Špecifický cieľ 2: Zlepšenie podmienok pre rozvoj malého a stredného podnikania na vidieku

Opatrenie 2.1: Zvyšovanie kvality dopravného prepojenia vidieckych oblastí na kohézne a inovačné póly rastu

Opatrenie 2.2: Podpora informatizácie a budovania komunikačnej infraštruktúry

Opatrenie 2.3: Podpora sieťovania, podnikateľských klastrov a obchodných organizácií výrobcov

5.4.1 Poľnohospodárstvo

Špecifický cieľ 1: Zabezpečenie multifunkčnosti a trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva

Opatrenie 1.1: Efektívna exploatácia výrobných základov - pôdy a hospodárskych zvierat, meliorácie a pozemkové úpravy

Opatrenie 1.2: Uplatňovanie agroenvironmentálnych výrobných postupov a zásad životných podmienok zvierat

Špecifický cieľ 2: Zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárstva

Opatrenie 2.1: Modernizácia, reštrukturalizácia a inovácia kapitálovej vybavenosti agrosektoru KSK

Opatrenie 2.2: Pridávanie hodnoty poľnohospodárskym produktom

Špecifický cieľ 3: Vzdelávanie, poradenstvo a vytváranie globálnej ponuky v oblasti poľnohospodárstva

Opatrenie 3.1: Zvyšovanie vedomostnej úrovne a zamestnanosti v agrosektore

Opatrenie 3.2: Podpora odbytu agrokomodít

5.4.2 Lesné hospodárstvo

Špecifický cieľ 1: Podpora modernizácie, inovácie a efektivity lesníckeho sektora

Opatrenie 1.1: Pridávanie hodnoty do produktov lesného hospodárstva

Opatrenie 1.2: Zvýšenie hospodárskej hodnoty lesov

Opatrenie 1.3: Odborné vzdelávanie a informačné aktivity v oblasti lesníctva

Špecifický cieľ 2: Trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy

Opatrenie 2.1: Prvé zalesnenie nelesnej pôdy

Opatrenie 2.2: Založenie porastov rýchlo rastúcich drevín

Opatrenie 2.3: Lesnícko - environmentálne činnosti

Opatrenie 2.4: Obnova potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení

5.4.3 Vidiecky turizmus

Špecifický cieľ 1: Cieľová kvalita regionálneho produktu na úrovni európskych štandardov

Opatrenie 1.1: Vzdelávanie a výmena skúseností v oblasti tvorby a manažmentu regionálneho produktu vidieckeho turizmu

Opatrenie 1.2 Zavedenie značky kvality a oceňovania najlepších produktov vidieckeho turizmu v kraji

Opatrenie 1.3 Podpora tvorby regionálneho produktu vidieckeho turizmu v pilotných územiach

Špecifický cieľ 2: Integrovaný systém propagácie destinácií vidieckeho turizmu

Opatrenie 2.1 Vytvorenie integrovaného informačného systému propagácie turistických destinácií v kraji na báze web stránky

Opatrenie 2.2 Vytvorenie jednotného imidžu pre tlačené informačné materiály a systém ich distribúcie

Opatrenie 2.3 Monitoring spokojnosti klientov a propagácia pozitívnych príkladov

5.4.4 Obnoviteľné zdroje energie

Špecifický cieľ 1: Využitie biomasy ako najperspektívnejšieho zdroja energie v podmienkach KSK

Opatrenie 1.1: Program výroby energetických plodín

Špecifický cieľ 2: Využitie geotermálnej, vodnej a slnečnej energie

Opatrenie 2.1: podpora výroby elektrickej energie a tepla z geotermálnej, slnečnej a vodnej energie

Opatrenie 2.2: podpora druhotného využívania geotermálnej energie na rekreačné účely

5.1 Životné prostredie

Strategický cieľ: Zlepšiť podmienky životného prostredia a revitalizovať vidiecku krajinu a vytvoriť tak podmienky pre výrazné zhodnotenie rozvojového potenciálu vidieka.

Tento spoločný strategický cieľ je v Stratégii rozvoja vidieka KSK rozpracovaný v dvoch rozvojových oblastiach **Ochrana prírody a krajiny** a **Kvalita životného prostredia** do viacerých špecifických cieľov, ktoré budú realizované prostredníctvom súboru opatrení. **V podmienkach MR Zemplínska šírava – Morské oko** je potrebné klásť dôraz na:

- **ochranu prírody a zachovanie biodiverzity v chránených lokalitách územia** - MR Zemplínska šírava – Morské oko sa vyznačuje značnou diverzitou rastlinných spoločenstiev a množstvom živočíšnych spoločenstiev.
- **Zvýšenie ekologickej stability územia** – v obciach Vinné, Trnava pri Laborci a v obciach na južnom brehu Zemplínskej šíravy je nízky stupeň ekologickej stability a nedostatok krajinných prvkov v nížinných poľnohospodárskych oblastiach. Preto je potrebné zabezpečiť ochranu prirodzeného druhového zloženia ekosystémov a podporovať tvorbu územných systémov ekologickej stability.
- **zlepšenie kvality povrchových a podzemných vôd skvalitnením vodohospodárskej infraštruktúry**, aby sa eliminovali negatívne vplyvy na životné prostredie. Voda má v MR významnú úlohu nielen v rámci rozvoja turistiky, ale aj pre ekonomické aktivity (rybné hospodárstvo, zdroj na výrobu elektrickej energie v malých vodných elektrárnach) a ako krajinotvorný prvok, na ktorý je život obyvateľov obcí silne viazaný – väčšinou obcí MR preteká potok(y). Čistota povrchových vôd silno ovplyvňuje život väčšiny obyvateľov MR
- **odpadové hospodárstvo**, hlavne na nakladanie s odpadmi, ich separovanie a recykláciu.

Rozvojová oblasť: Ochrana prírody a krajiny

Špecifický cieľ 1: Zachovanie biodiverzity vidieckej krajiny

Cieľ sleduje zachovanie a zvyšovanie biologickej a krajinnej diverzity a aktivity sú zamerané na celkovú revitalizáciu krajiny. Ochrana krajiny je založená na princípe zachovania územného systému ekologickej stability, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života.

V záujme obnovenia ekologickej stability a celkového rázu poľnohospodárskej krajiny sa vyžaduje uplatňovať ochranu krajinných prvkov prostredníctvom pozemkových úprav a taktiež zavádzaním ekologického poľnohospodárstva.

Výsledkom takýchto aktivít bude zvýšenie krajinnej a biologickej diverzity vidieckej krajiny a zabránenie jej poklesu, zvýšenie ekologickej stability, obnova pôvodných väzieb v krajine a udržanie území s vysokou prírodnou hodnotou. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V podmienkach MR Zemplínska šírava – Morské oko sa budú musieť uplatňovať rozdielne postupy a budú sa realizovať rozdielne projekty v podhorských obciach a v obciach situovaných na nížine. V podhorských obciach nedošlo k výraznému narušeniu krajiny, zatiaľ čo v nížinatých oblastiach boli pôvodné väzby ku krajine silne narušené.

Opatrenie 1.1: Revitalizácia vidieckej krajiny a zvýšenie ekologickej stability krajiny

Najvýraznejšie umelé zásahy do krajiny v rámci MR Zemplínska šírava – Morské oko nastali pri budovaní vodnej nádrže Zemplínska šírava v prvej polovici šesťdesiatych rokov (1961 – 1965) v častiach katastroch ôsmich obcí (Vinné, Kaluža, Klokočov, Kusín, Hnojné, Zavadka, Lúčky a Zalužice). Krajinný ráz v tomto

území výrazne zmenili vybudované hrádze (celková dĺžka 7 346 m), ktoré sú miestami vysoké 12 metrov, nové kanály (privádzací Šíravský kanál pretekajúci aj časťou katastra Trnava pri Laborci a Vinné, vypúšťací v katastroch Zalužíc a Michaloviec). Vodné dielo vyriešilo problém s častými záplavami v uvedenom území, na druhej strane sa tu objavili problémy s pôdnou a veternou eróziou (juh Šíravy). Ďalšie zmeny spôsobila poľnohospodárska činnosť, hlavne v nížinnej časti mikroregiónu. Pod stav ekologickej stability sa podpísala aj výrobná činnosť chemického závodu Chemko Strážske, hlavne z čias výroby polychlórovaných bifenylov (PCB).

Najvyšší stupeň ekologickej stability majú územia obcí Remetské Hámre a Vyšná Rybnica, stabilné územie majú obce na severnom brehu Zemplínskej šíravy (okrem obcí Vinné a Trnava pri Laborci), stredne stabilné je územie v obciach Ruskovce, Jasenov, Ubrež, Vyšné Remety, Lúčky, Závadka a Hnojné, a málo stabilné je územie obcí Zalužice, Hažín, Vinné a Trnava pri Laborci.

Zmyslom tohto opatrenia je revitalizácia prírodného prostredia, zachovanie pôvodného krajinného rázu a v územiach s výraznejšími zásahmi do pôvodného stavu zabezpečiť cez pozemkové úpravy aspoň čiastočný návrat k pôvodnému obrazu krajiny a jej prirodzených funkcií.

Aktivity:

- Realizácia projektu komplexných pozemkových úprav vrátane miestnych územných systémov ekologickej stability hlavne v obciach na južnom brehu Zemplínskej šíravy
- Realizovať zámery v oblasti zvýšenia ekologickej stability územia v obciach, ktorých územie je stredne stabilné a málo stabilné Ruskovce, Jasenov, Ubrež, Vyšné Remety, Lúčky, Závadka a Hnojné; Zalužice, Hažín, Vinné a Trnava pri Laborci.
- Realizácia ekostabilizačných a protieróznych projektov, vrátane protipovodňových opatrení – južný breh Zemplínskej šíravy (protiabrázne opatrenia), rekonštrukcia regulačných prepádov vody Zemplínskej šíravy, odstránenie priesakov pod východnou hrádzou Zemplínskej šíravy
- Podporovať udržateľné systémy hospodárenia, ktoré rešpektujú ochranu životného prostredia a charakter krajiny
- Výsadba izolačnej zelene pri hospodárskych objektoch
- Obnova a údržba horských prameňov a studní

Špecifický cieľ 2: Zlepšenie starostlivosti o prírodné hodnoty v mikroregióne

Cieľ zahŕňa opatrenia a aktivity v rámci zvyšovania environmentálneho povedomia obyvateľov a uvedomovania si existencie chránených území ako potenciálu zvyšovania atraktivity územia MR v rámci Košického kraja. Zmyslom tohto cieľa je prostredníctvom posilňovania environmentálneho povedomia verejnosti a podpory zo strany vlastníkov a užívateľov dotknutých pozemkov dosiahnuť zmiernenie rozporov medzi záujmami ochrany prírody a hospodárskym využívaním územia, čoho výsledkom bude využitie potenciálu hodnotného prírodného územia na zvýšenie atraktivity a rozvoja vidieckej turistiky. (Stratégia rozvoja vidieka KSK).

Na vymedzenej ploche MR Zemplínska šírava – Morské oko sa nachádza viacero chránených území s rôznymi stupňami ochrany. Zhruba polovica územia MR bude zahrnutá do európskeho programu Natura 2000. Tieto skutočnosti výrazným spôsobom ovplyvnia ekonomické a sociálne aktivity, bude potrebné rešpektovať určité obmedzenia, čo môže v niektorých prípadoch vyvolať negatívne postoje miestnych obyvateľov. Chránené prírodné dedičstvo možno aj napriek limitom určitých činností zhodnocovať v prospech rozvoja ekoturizmu a trvalo udržateľného turizmu, ak sa k nemu bude pristupovať ako k územiu, ktorého jedinečné a výnimočné špecifiká sú jeho prednosťou. Bude potrebné výraznejšie posilňovať lokálpatriotizmus miestneho obyvateľstva a jeho väčšej zainteresovanosti do samotného procesu starostlivosti o prírodné hodnoty mikroregiónu.

Opatrenie 2.1: Zapájanie obcí do starostlivosti o chránené územia a vytváranie podmienok pre uplatňovanie ekoturistiky resp. trvalo udržateľného turizmu

Toto opatrenie sa osobitne vzťahuje na obce, ktorých katastre budú začlenené do programu Natura 2000. Manažment územia sa bude riadiť podmienkami zadefinovanými vo vyhláske, ale pri dobrej súčinnosti obcí, ochrancov prírody a podnikateľských subjektov bude možné v tomto území rozvíjať turizmus, ktorý umožní návštevníkom navštíviť časti chráneného územia a využívať turistické zariadenia. Stanovené limity však bude potrebné dodržiavať, aby nedošlo k narušeniu rovnováhy záujmov ochrany prírodného dedičstva a ekonomických aktivít.

(Mapka s vyznačenými chránenými územiami je v analytickej časti, str. 14)

Aktivity:

- Vybudovať sústavu informačných a multimediálnych stredísk v MR tak, aby návštevník získal kompletné informácie o prírodnom dedičstve a systéme starostlivosti oň (Vinné, Kaluža, Kusín, Remetské Hámre)
- Budovanie a rekonštrukcia náučných chodníkov a náučných lokalít v chránených územiach (Vinné – PR Vinianska stráň a Viniansky hradný vrch, Remetské Hámre – rekonštrukcia existujúcich náučných chodníkov a rozšírenie náučných lokalít)
- Navrhnuť a vybudovať vstupné areály do chránených území, vybudovať infraštruktúru malého rozsahu, ktorá umožní prístup k prírodným oblastiam (Jovsa – NPR Jovsianska hrabina, Kusín, Hnojné a Lúčky – CHA Zemplínska šírava)
- Vybudovať tzv. miestne Ekocentrum pri vstupe do chráneného areálu (Zemplínska šírava - Kusín) a do CHKO (Remetské Hámre)
- Rozvinúť modely partnerstva medzi manažérmi, miestnymi obyvateľmi a súkromnými prevádzkovateľmi turistických služieb v lokalitách Natura 2000, ktoré podnecujú rozličné strany k ich záväzkom voči ochrane prírody lokality
- Zlepšiť manažment návštevnosti v CHKO Vihorlat, zníženie nepriaznivých vplyvov tlaku návštevnosti.
- Zavádzanie vlastnej krajskej „eko“ značky na miestnej úrovni na pomoc podpory vhodných postupov a formulovanie partnerstva s miestnymi poskytovateľmi turistických služieb
- Príprava a vydávanie publikácií a ďalších foriem informovanosti verejnosti
- Organizovanie odborno – metodických podujatí, seminárov, prednášok a exkurzií

Rozvojová oblasť: Kvalita životného prostredia

Špecifický cieľ 3: Zlepšenie kvality životného prostredia budovaním environmentálnej infraštruktúry

Cieľ je zameraný na odstránenie nevyhovujúceho stavu v kvalite povrchových a podzemných vôd a na zlepšenie infraštruktúry vodného hospodárstva a odpadového hospodárstva. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V území MR Zemplínska šírava – Morské oko sú pomerne veľké rozdiely v kvalite životného prostredia. Kým v sobranskej časti – v oblasti Morského oka je najčistejšie ovzdušie v rámci KSK, západná časť Zemplínskej šíravy a obce na južnom brehu vodnej nádrže sú viac zasiahnuté priemyselnou produkciou v okolí (Chemko Strážske, Elektráreň Vojany). Podobne je to aj s kvalitou povrchových a podzemných vôd – kým v niektorých lokalitách hornatých oblastí mikroregiónu je veľmi kvalitná podzemná voda (Poruba

pod Vihorlatom – stáčanie pitnej pramenitej vody na distribúciu do obchodnej siete), v katastroch obcí na južnom a západnom brehu Zemplínskej šíravy sú parametre podzemnej vody podstatne horšie. Oveľa nepriaznivejšia je kvalita povrchových vôd. V dôsledku hospodárskej činnosti, nedobudovanej kanalizácie a v neposlednom rade aj nezodpovedného správania sa obyvateľov obcí (tvorba divokých skládok), sú povrchové vody znečisťované.

Dlhodobým problémom Zemplínskej šíravy a obcí v jej okolí sú staré environmentálne záťaže, hlavne zamorenie pôdy PCB látkami. Ich likvidácia je finančne a odborne veľmi náročnou záležitosťou, preto ju samotné obce MR nemôžu vyriešiť samostatne, ale iba za pomoci štátu a silných podnikateľských subjektov.

Opatrenie 3.1: Zlepšenie kvality vôd budovaním vodohospodárskej infraštruktúry

Cieľom tohto opatrenia je zlepšenie infraštruktúry vodného hospodárstva, rozšírenie dodávky kvalitnej pitnej vody, obmedzenie odberu z nevyhovujúcich súkromných zdrojov pitnej vody, dosiahnutie racionálneho využívania vodných zdrojov, ochrana vôd pred znečisťovaním a zlepšenie kvality povrchových vôd v tokoch. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

MR Zemplínska šírava – Morské oko sa v nasledujúcom období bude musieť sústrediť predovšetkým na vyriešenie kanalizácie v jednotlivých obciach. Vzhľadom k tomu, že väčšina obcí má menej ako 500 obyvateľov, a teda majú obmedzené možnosti získania finančných prostriedkov na túto aktivitu, bude potrebné uvažovať aj o alternatívnych spôsoboch čistenia odpadových vôd. Na zabezpečenie zásobovania obyvateľstva pitnou vodou bude potrebné dobudovať vodovody v troch obciach mikroregiónu

Aktivity:

- Výstavba vodovodov a vodárenských objektov v obciach Kusín, Jovsa, Ruskovce
- Výstavba a modernizácia kanalizačnej siete a podpora napojenia obyvateľstva na kanalizáciu v obciach Hnojné, Závadka, Lúčky, Zalužice, Vyšná Rybnica, Remetské Hámre, Ruskovce a Fekišovce
- Využitie alternatívnych spôsobov čistenia odpadových vôd v menších sídlach – malé domáce čističky

Opatrenie 3.2: Zefektívnenie nakladania s odpadmi

Cieľom opatrenia je vytvorenie ucelenej koncepcie nakladania s odpadmi v mikroregiónoch, vedúcej k znižovaniu podielu skládkovaného a spaľovaného odpadu, k zvyšovaniu materiálového a energetického zhodnotenia odpadov, k zintenzívneniu separovaného zberu komunálneho odpadu, k zvyšovaniu využívania separovaných zložiek komunálneho odpadu, k rekultivácii skládok odpadu, čo v konečnom dôsledku smeruje k zlepšeniu ochrany životného prostredia. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V podmienkach MR Zemplínska šírava – Morské oko pôjde predovšetkým o zber a odvoz tuhého komunálneho odpadu, likvidáciu divokých skládok a rekultiváciu starých skládok, vyriešenie likvidácie biologicky rozložiteľného odpadu vrátane zberu kuchynského a reštauračného biologicky rozložiteľného odpadu TKO a vyriešenie starých environmentálnych záťaží.

Aktivity:

- Udržiavať účinný separovaný zber odpadu vo všetkých obciach s čo najväčším počtom separovaných zložiek (papier, sklo, plasty, kovy a biologicky rozložiteľný odpad)
- Zaviesť účinné nástroje na zamedzenie tvorby divokých skládok vo všetkých obciach MR

- Uzatváranie a rekultivácia skládok odpadov vo všetkých obciach MR
- Podporovať separovaný zber a zhodnocovanie biologicky rozložiteľných odpadov, výstavbu kompostovísk vrátane technológií (vybudovať spoločné kompostoviská – podobne ako MR Okna aj v MR Juh Šíravy a Z. šírava - sever)
- Zriadiť a rozširovať sieť zberových miest na odber odpadu s obsahom nebezpečných látok - zriadiť zberné dvory v obciach
- Aktívne sa podieľať na projekte likvidácie PCB látok v sedimentoch Zemplínskej šíravy a prívodného kanála

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Životné prostredie:

- Operačný program Životné prostredie
- Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013
- Regionálny operačný program
- LIFE +
- Environmentálny fond, Recyklačný fond
- Zdroje obcí, podnikateľských subjektov, MVO

5.2 Osídlenie a výstavba

V nadväznosti na vykonané analýzy boli stanovené ciele a úlohy (aktivity) v jednotlivých problémových okruhoch v oblasti osídlenia a výstavby zamerané na **stabilizáciu, obnovu a rozvoj vidieckeho osídlenia**. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Špecifický cieľ 1: Vytváranie podmienok pre stabilizáciu a rozvoj vidieckeho osídlenia

Cieľom je zachovanie životaschopnosti sídiel, stabilizácia obyvateľstva vo vidieckych obciach a udržanie vidieckeho osídlenia. Je potrebné zvýšiť záujem o bývanie na vidieku, obnoviť a rozvinúť funkciu bývania, výroby, cestovného ruchu a zabezpečiť obslužnú a technickú infraštruktúru. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Na MR Zemplínska šírava – Morské oko sa vzťahujú obidve navrhnuté opatrenia s nasledujúcimi aktivitami.

Opatrenie 1.1: Podpora udržania a rozvoja atraktivity vidieckych sídiel

Aktivity:

- Využívanie rozvojových plôch pre bývanie a ekonomické aktivity podľa schválených územných plánov obcí
- Výstavba obecných sociálnych bytov (osobitne v obciach so silnou rómskou komunitou – Úbrež, Hnojné, Trnava pri Laborci)
- Dobudovanie voľnočasových zariadení a ihrísk pre deti a mládež (detské ihriská, športové ihriská, fitness centrá, internetové a klubové miestnosti)
- Zvýšenie štandardu existujúcich športových areálov v obciach MR (sociálne zázemie – toalety, sprchy, šatne, tribúny)

Opatrenie 1.2: Zachovanie a obnova prvkov tradičnej architektúry a krajinného obrazu

Aktivity:

- Podpora projektov stavieb (obytné aj iné budovy) v MR s typickými regionálnymi architektonickými prvkami - podstienok (gánok), valbové strechy, s využívaním miestnych stavebných materiálov (kameň, drevo)
- Podpora obnovy, resp. revitalizácie historických stavieb, národných kultúrnych pamiatok: kostoly a kaplnky (Hažín, Jovsa, Klokočov, Trnava pri Laborci, Vinné, Zalužice, Ruskovce, Úbrež, Vyšné Remety), hrad (Vinné), kúrie a kaštiele (Trnava pri Laborci, Vinné, Remetské Hámre), mlyny (Hnojné, Ruskovce, Vyšná Rybnica), pomníky (Kusín, Vinné, Remetské Hámre), mostíky (Trnava pri Laborci), Píla (Ruskovce)
- Podpora krajiny tvorby v rámci katastrálnych území obcí podľa spracovaných krajinoekologických plánov (súčasť územných plánov obcí).

Špecifický cieľ 2: Zvyšovanie kvality života vo vidieckom priestore

Tento špecifický cieľ smeruje ku zvyšovaniu atraktivity obcí a mikroregiónov z hľadiska využitia potenciálu krajiny v cestovnom ruchu a zlepšenia dostupnosti služieb pre občanov, ako i estetického skvalitnenia vidieckej krajiny. Cieľom je uchovanie a rozvoj potenciálu mikroregiónov KSK v nadväznosti na lokálne zdroje a zvýšenie propagácie regiónu ako destinácie cestovného ruchu. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

MR Zemplínska šírava – Morské oko má z ekonomického hľadiska najväčší potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Zatraktívnenie obcí, rozšírenie a skvalitnenie služieb, zachovanie tradícií a zhodnocovanie miestneho potenciálu hlavne obcí, v ktorých sa nevyvinul masívny cestovný ruch, vytvorí všetky predpoklady pre diverzifikáciu ekonomických aktivít pri dodržaní všetkých atribútov trvalo udržateľného rozvoja územia. Obce sa tak stanú atraktívnymi nielen pre turistických návštevníkov, ale hlavne pre miestnych obyvateľov, v ktorom nájdu aj pracovné uplatnenie.

Opatrenie 2.1: Rekonštrukcie a modernizácia občianskej vybavenosti, zvyšovanie atraktívnosti verejných priestranstiev

Aktivity:

- Využitie existujúcich nevyužitých budov (bývalé školy v obciach Kusín, Lúčky, Zalužice a obecné domy v Závadke a Vyšnej Rybnici) pre sociálne účely, pre zdravotnícke a výchovné účely a pre rozvoj voľnočasových aktivít
- Estetizácia verejných priestranstiev v obciach na základe urbanistických štúdií (konceptné a originálne riešenie vyjadrujúce ducha miesta - genius loci, leitmotív - , vrátane prvkov drobnej architektúry a s využitím miestnych prírodných materiálov)
- obnova múzea v Hnojnom, resp. využitie budovy mlyna ako polyfunkčného objektu – expozícia a dom tradícií spojený s reštauráciou tradičných jedál, zriadenie múzea vína vo Vinnom a technický historický park v Remetských Hámroch (prezentácia histórie priemyselnej výroby v obci)
- využívanie disponibilných priestorov (hlavne kultúrnych domov) na klubovú činnosť
- podpora kultu kvetov, organizovanie súťaží o najkrajšiu predzáhradku, resp. najkrajšiu kvetinovú výzdobu domu

Opatrenie 2.2: Rozvoj infraštruktúry pre komerčné aktivity podnikateľov a obcí

Aktivity:

- Transformácia nevyužívaných budov poľnohospodárskej výroby pre ekonomické aktivity rôzneho druhu vrátane oživenia tradičných remesiel
- Zhodnotenie nevyužívaných budov na zriadenie malých obecných prevádzok
- Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba rekreačných a športových areálov: lyžovanie – Remetské Hámre; sfunkčnenie Paľkova, modernizácia ostatných stredísk Zemplínskej šíravy podľa spoločnej a jednotnej koncepcie rozvoja stredísk; jazdectvo – Vinné, Trnava pri Laborci, Remetské Hámre, Vyšná Rybnica, Vyšné Remety, Jasenov a Ruskovce; osobitný program pre športových rybárov na rieke Okna
- Prestavba časti rodinných domov a ďalších nevyužitých objektov na ubytovacie zariadenia cestovného ruchu

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Osídlenie a sídla:

- Program rozvoja vidieka na programovacie obdobie 2007-2013
- Regionálny operačný program 2007 – 2013
- Program obnovy dediny

- Zdroje KSK a obcí
- Súkromné zdroje
- Zdroje MVO

5.3 Ľudské zdroje

Strategickým cieľom v oblasti rozvoja ľudských zdrojov je „**Zvýšiť kvalitu pracovnej sily na vidieku a zabezpečiť, aby tu s ľahkosťou nachádzala uplatnenie v oblastiach, pre ktoré má najlepšie predpoklady**“. Očakávanými dopadmi sú zvýšenie zamestnanosti na vidieku, zvýšenie pridanej hodnoty, zvýšenie produktivity práce a zníženie dlhodobej nezamestnanosti.

Naplnenie strategického cieľa je postavené na troch pilieroch, z ktorých každý predstavuje jeden **špecifický cieľ**:

- Zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov na vidieku Košického kraja;
- Zvýšenie kvalifikovanej úrovne a adaptability pracovnej sily na vidieku Košického kraja;
- Vytvárať a posilňovať kapacity ľudských zdrojov na vidieku a realizovať rozvojovú politiku na základe miestnych špecifik

(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Nedostatok pracovných príležitostí, hlavne v obciach okresu Sobrance, spôsobuje v ostatných rokoch vycestovanie obyvateľov za prácou buď do ekonomicky vyspelejších regiónov Slovenska, alebo do zahraničia. Vyššie zárobky v zahraničí spôsobili tiež odliv kvalifikovaných pracovných síl, v dôsledku čoho sa miestni podnikatelia dostávajú do problémov. Stále viac rastie dopyt po kvalifikovaných robotníckych profesiách a po kvalifikovaných silách v službách, hlavne v turistickom priemysle. Disponibilná pracovná sila zvyčajne nespĺňa kvalifikačné predpoklady na zaradenie do pracovného procesu. Ide o skupinu dlhodobo nezamestnaných so základným vzdelaním.

Z analýzy vyplýva, že v sledovanom území početnú skupinu nezamestnaných tvorí skupina ľudí so stredným odborným vzdelaním s maturitou. Túto skupinu ľudí bude potrebné výraznejšie zapájať do rekvalifikácií a do ďalších foriem celoživotného vzdelávania. Program celoživotného vzdelávania bude potrebné cielene pripravovať aj pre ostatné marginalizované skupiny obyvateľstva mikroregiónu (hlavne ženy na materských dovolenkách a vekovú skupinu nad 50 rokov), ale aj pre zamestnávateľov a ich zamestnancov hlavne v terciárnej sfére (osobitne služby v cestovnom ruchu a doplnkových službách). Vytvorí sa tak predpoklad a priestor pre realizáciu nových nápadov a následne aj pre zaradenie sa do pracovného procesu, resp. aj pre tvorbu nových pracovných miest.

Špecifický cieľ 1: Zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Hoci je priemerná miera nezamestnanosti v MR Zemplínska šírava – Morské oko necelých 7% v celku priaznivým ukazovateľom (v porovnaní s priemernou mierou nezamestnanosti v okresoch Michalovce a Sobrance), v jednotlivých obciach sú vykazované pomerne veľké rozdiely. Horšia je situácia v obciach Sobranského okresu. Vytvárať priaznivé prostredie pre tvorbu nových pracovných miest a podporu samozamestnávania bez permanentnej podpory vzdelávania nie je možné.

Pri naplňaní tohto špecifického cieľa bude potrebné venovať osobitnú pozornosť tým obciam, ktoré podľa analýzy evidujú najviac nezamestnaných a prekračujú priemer mikroregiónu (Fekišovce, Hnojné, Jasenov, Lúčky, Ruskovce, Ubrež, Vyšná Rybnica, Vyšné Remety a Závadka).

Opatrenie 1.1: Posilnenie kapacít základných škôl ako nástroja pre zvyšovanie zamestnateľnosti znevýhodnených skupín obyvateľstva

Očakávaným cieľom tohto opatrenia je nielen zvýšiť úspešnosť absolventov základných škôl z marginalizovaných skupín, ale zároveň posilniť kvalitu vzdelávania na základných školách, ktorá by dokázala lepšie identifikovať a rozvinúť schopnosti nadania akýchkoľvek žiakov, ktoré by následne mohli uplatňovať pri svojom zamestnaní na vidieku. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Toto opatrenie sa vzťahuje predovšetkým na ZŠ Úbež, v ktorej je najvyšší podiel žiakov marginalizovanej skupiny zo všetkých piatich základných škôl MR Zemplínska šírava – Morské oko. Osobitný prístup k vyučovaniu žiakov zo znevýhodneného prostredia navrhujeme konzultovať a koordinovať na základe dohodnutých spoločných postupov vo všetkých školách

Aktivity:

- Zaviesť, resp. zachovať projekty rómskych asistentov predovšetkým v ZŠ Úbež a Jovsa
- Rozvoj špeciálne zameraných predmetov a foriem výučby určených pre rómskych žiakov
- Vytváranie partnerstiev medzi školami, zriaďovateľmi a neziskovým sektorom na zefektívnenie vzdelávacieho procesu škôl s dôrazom na riešenie problémov marginalizovaných skupín
- Podpora mimoškolských aktivít detí a mládeže

Opatrenie 1.2: Zapájanie nezamestnaných zo znevýhodnených skupín do lokálneho ekonomického života

*Zatiaľ čo predchádzajúce opatrenie rieši problém zamestnatelnosti vo fáze povinného vzdelávania, cieľom tohto opatrenia je zapájanie nezamestnaných občanov zo znevýhodnených skupín do ekonomického života na vidieku po absolvovaní základných škôl... Jedným z nástrojov znižovania nezamestnanosti znevýhodnených skupín (nielen z rómskeho obyvateľstva) je **rozvoj sociálneho podnikania**, ktoré prostredníctvom počiatočného stimulu dokáže rozbehnúť výrobu takých produktov a služieb, ktoré by za normálnych okolností nemohli byť rozbehnuté.*

Aby uvedený nástroj bol efektívny, sociálny podnik musí spĺňať tieto atribúty:

- obsah činnosti: uspokojovanie okruhu potrieb, ktoré nie sú uspokojené (ako napríklad skvalitňovanie životného prostredia, drobná každodenná pomoc v rámci rodiny, produkty rozvojových voľnočasových a kultúrnych aktivít, ako napríklad ľudovoumelecká dielňa alebo obchod s umeleckými výrobkami, a pod.)
- subjekty zapojené do sociálneho podniku, alebo subjekty z neho prosperujúce sú tie zo znevýhodnených skupín obyvateľstva;
- spôsob organizácie podniku na báze participatívnej, vnútornej demokracie a nezávislosti od štátu;
- musí ísť o podnikateľskú činnosť (na báze predaja výrobkov alebo služieb), o ktorej predpokladáme, že aj bez dodatočných stimulov bude trvalo udržateľná. Na to je potrebné, aby sociálny podnik disponoval kvalitným podnikateľským zámerom, prepracovaným marketingovým plánom a plánom odbytu výrobkov;

Príjmy z podnikateľskej činnosti sa vracajú na rozvoj sociálneho podniku. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Sociálne podnikanie ako vysoko inovatívny nástroj na znižovanie nezamestnanosti ľudí zo znevýhodnených skupín odporúčame zriadiť, resp. podporiť zriadenie takéhoto podniku hlavne v obciach Ruskovce, Hnojné, Lúčky a Úbež, kde je v rámci mikroregiónu vysoká miera nezamestnanosti a najvyšší podiel rómskeho obyvateľstva.

Aktivity:

- Podpora rozvoja sociálneho podnikania zo strany obcí, získavanie podnikateľov pre tvorbu sociálnych podnikov (hlavne v obciach Ruskovce, Hnojné, Lúčky a Úbež)
- Zabezpečenie informačnej kampane o možnostiach sociálneho podnikania, vzdelávanie potenciálnych a existujúcich podnikateľov v oblasti sociálno-právnej, odbornej a v oblasti manažérskych zručností, získavanie podnikateľov v obciach mikroregiónu na zriadenie sociálnych podnikov
- Využívanie programov úradu práce na tvorbu a zachovanie pracovných návykov – aktivačné práce a pod.

- Tvorba projektov rekvalifikácie a budovania kapacít na oživenie tradičných remesiel a tradičnej výroby, podpora odbytu výrobkov a služieb znevýhodnených skupín obyvateľstva
- Projekty na zvýšenie zamestnateľnosti prostredníctvom podpory samozamestnávania
- Súčinnosť a spolupráca škôl, obecných úradov, neziskových organizácií pri komunitných aktivitách (zriaďovanie zmysluplných komunitných centier v nevyužívaných obecných budovách)

Opatrenie 1.3: Preventívne opatrenia na zvýšenie zamestnateľnosti ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko

V navrhovanej prioritě je kladený dôraz na preventívne opatrenia, čím sa cieľová skupina môže rozšíriť na všetkých uchádzačov na trhu práce vrátane neaktívnych...Preventívne opatrenia pre ich efektívnosť v riešení problémov dlhodobej nezamestnanosti nachádzajú podporu na všetkých úrovniach verejnej politiky. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Toto opatrenie je možné realizovať v úzkej súčinnosti so školami. Výhodou pritom je, že v mikroregióne je päť kohéznych pólů rastu, a teda aj päť základných škôl, takže jedna škola môže intenzívne pracovať s obyvateľmi v priemere štyroch obci pri príprave a realizácii rôznych projektov pre širokú verejnosť. Projekty by mali byť zamerané na vzdelávanie v oblastiach, ktoré sú pre uplatnenie sa na trhu práce nevyhnutnosťou (práca s PC), resp. ktoré pružne reagujú na nové trendy.

Aktivity:

- Sprístupnenie internetu na základných školách pre verejnosť, vzdelávanie verejnosti v oblasti internetu a počítačovej gramotnosti hlavne strednej a staršej generácie
- Podpora a zachovanie tradičnej ľudovomeleckej tvorivosti (výchova mladých k úcte k tradíciám, tradičné textilné výrobky – tkané, vyšívané, umelecké remeslá – vo všetkých obciach, folklórne súbory a spevácke skupiny – Hnojňáňe, Porubian,)
- Projekty odborného vzdelávania v oblastiach drobného chovu zvierat a pestovania ovocia, zeleniny a kvetov, vrátane možností a odbytu v prvom rade v území mikroregiónu, ale aj na regionálnej úrovni

Špecifický cieľ 2: Zvýšenie kvalifikovanej úrovne a adaptability pracovnej sily v MR Zemplínska šírava – Morské oko

Z analýzy štatistických ukazovateľů ÚPSVaR vyplýva, že v MR Zemplínska šírava – Morské oko najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných tvoria uchádzači o zamestnanie so základným vzdelaním a vyučením. V tejto skupine je aj najviac dlhodobo nezamestnaných. Pomerne vysoká je miera nezamestnaných z radů absolventů stredných škôl s maturitou. Opatrenia a aktivity tohto špecifického cieľa budú zamerané predovšetkým na tieto skupiny, aby sa zvýšila ich možnosť zamestnať sa a zároveň aby sa zvýšila motivácia mladých uplatniť sa na miestnom trhu práce, a tak sa zastavil proces vyľudňovania obci mikroregiónu.

Opatrenie 2.1: Prispôsobovanie stredných škôl meniacim sa potrebám na trhu práce a miestnym špecifikám

V území mikroregiónu nie je žiadna stredná škola, za ďalším vzdelávaním dochádzajú mladí vo väčšine prípadů buď do Michaloviec alebo do Sobraniec. Ak majú stredné školy pružnejšie reagovať na miestne potreby vidieka, je žiaduce zvýšiť s nimi komunikáciu zástupcami verejnej správy a podnikateľského sektora. Zároveň bude potrebné vychádzať v ústrety stredným školám pri odbornom výcviku študentů.

Vytvorí sa tak lepšia prepojenosť medzi školami a zamestnávateľmi a lepší predpoklad na pružnejšiu reakciu škôl na potreby praxe.

Aktivity:

- Odborná príprava študentov v oblastiach, ktoré priamo súvisia s rozvojom mikroregiónu (remeslá, vrátane tradičných remesiel; cestovný ruch s dôrazom na rozvoj doplnkových služieb, vrátane vidieckeho cestovného ruchu; pôdohospodárstvo a ekologické hospodárenie s pôdou – pestovanie biopotravín, podnikanie,...)
- Ponuka školám na výuku praxe u zamestnávateľov na vidieku

Opatrenie 2.2: Posilnenie celoživotného vzdelávania v súlade s potrebami mikroregiónu

... prostredníctvom celoživotného vzdelávania je možné efektívne riešiť aj flexibilitu vzdelávacieho prostredia na neustále sa meniace potreby košického vidieka. Aby sa investície do ponuky ďalšieho vzdelávania neminuli účinkom, je potrebné podporiť ich informačnými a motivačnými nástrojmi. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Program celoživotného vzdelávania bude potrebné cielene pripravovať nielen pre evidovaných nezamestnaných a vyššie zadefinované marginalizované skupiny obyvateľstva, ale aj pre zamestnávateľov a ich zamestnancov hlavne v terciárnej sfére (osobitne služby v cestovnom ruchu a doplnkových službách). Vytvorí sa tak predpoklad a priestor pre realizáciu nových nápadov a následne aj pre zaradenie sa do pracovného procesu, resp. aj pre tvorbu nových pracovných miest.

Aktivity:

- Tvorba projektov celoživotného vzdelávania pre marginalizované skupiny obyvateľov na základe analýzy aktuálnych potrieb trhu práce, osobitne s uplatnením sa v území mikroregiónu
- Informačné kampane a poradenstvo v oblasti ďalšieho vzdelávania pre obyvateľov mikroregiónu
- Projekty celoživotného vzdelávania zamestnávateľov
- Projekty celoživotného vzdelávania zamestnancov, rekvalifikácie pre obyvateľov so základným vzdelaním, vyučených a pre ľudí so stredným odborným vzdelaním s maturitou, ktorí v súčasnosti tvoria najpočetnejšiu skupinu uchádzačov o zamestnanie

Špecifický cieľ 3: Vytvárať a posilňovať kapacity ľudských zdrojov v MR Zemplínska šírava – Morské oko a realizovať rozvojovú politiku na základe miestnych špecifik

*Potenciál rozvoja košického vidieka v súčasnosti zďaleka nie je využitý. Pre jeho maximálne využitie nie sú dostatočné plošné rozvojové opatrenia, ale pre každý mikroregión na mieru ušité opatrenia, ktoré dokážu vyťažiť z jeho jedinečných špecifik, a tým vytvoriť konkurenčnú výhodu.... Základným problémom, ktorý bráni uplatňovaniu decentralizovanejšieho systému riadenia v oblasti miestneho rozvoja, je **nedostatok alebo nízka kvalita ľudských zdrojov vo vidieckych mikroregiónoch v oblasti riadenia**.*

V súvislosti s nedávnym vstupom Slovenska do Európskej únie je súčasné obdobie jedinečné, čo do existencie rozvojovej pomoci. Nevýhodou košického vidieka je však nedostatočný ľudský potenciál, ktorý by mohol uvedenú pomoc plne využiť. Súvisí s tým aj veľmi nízka absorpčná schopnosť doterajšej rozvojovej pomoci, ktorú spomíname na viacerých miestach tohto dokumentu. Očakávaným výsledkom špecifického cieľa 3 je uvedený nedostatok zmierniť. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Opatrenie 3.1: Posilnenie kapacít MR Zemplínska šírava – Morské oko na využitie podporných prostriedkov na realizáciu miestneho rozvoja

Najvýznamnejším a zároveň vysoko inovatívnym nástrojom na podporu tvorby a realizácie rozvoja na miestnej úrovni je program LEADER. Je preto namieste, aby sa dostatočná podpora na jeho uplatňovanie uskutočňovala aj na úrovni kraja, s cieľom zvýšiť jeho absorpčnú schopnosť v najmenej rozvinutých vidieckych mikroregiónoch. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

MR Zemplínska šírava – Morské oko má ambície pretransformovať sa na územie miestnej akčnej skupiny (MAS). Splňa základné kritériá, ktoré sú nevyhnutné pre zriadenie a zaevidovanie MAS – homogénne a súdržné územie so spoločnými hranicami katastrov obcí, spoločné tradície a identita, počet obyvateľov minimálne 10 000, hustota obyvateľov pod 120 obyv./km², do budúcnosti je potrebné zrealizovať ďalšie nevyhnutné kroky na založenie a zaregistrovanie MAS.

Aktivity:

- Podpora tvorby miestnej akčnej skupiny, jej integrovanej stratégie rozvoja územia a jej realizácie – MAS Zemplínska šírava – Morské oko, resp. iný názov
- pripraviť sériu pracovných a informačných stretnutí s cieľom získať ľudí pre prístup Leader, teda pre tvorbu partnerstiev a na prípravu a implementáciu spoločných projektov

Opatrenie 3.2: Zintenzívnenie medziobecnej spolupráce

Osobitným problémom, ktorý bráni v uplatňovaní politiky miestneho rozvoja v Košickom kraji je vysoká rozdrobenosť obcí. Riešením v súčasných podmienkach je uplatňovanie medziobecnej spolupráce, ktorá však v oblasti regionálneho rozvoja v súčasnosti existuje na veľmi nízkej úrovni. Podľa údajov MV SR k 31.12.2006, z 32 obecných úradov v Košickom kraji len 3 mali v predmete regionálny rozvoj. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Pri uplatňovaní politiky miestneho rozvoja je dôležitá spolupráca obcí, hlavne v oblasti regionálneho rozvoja. Spoločným riešením a koordinovaním činností pri zabezpečovaní trvalo udržateľného rozvoja územia mikroregiónu sa dosiahne synergický efekt a aj menšie obce budú môcť zrealizovať aktivity, ktoré by samostatne z finančných aj kapacitných dôvodov nezvládli.

Aktivity:

- Informačné kampane o medziobecnej spolupráci
- Vzdelávanie a poradenstvo na organizáciu medziobecnej spolupráce
- Šírenie dobrej praxe v oblasti medziobecnej spolupráce

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Ľudské zdroje:

- Zdroje Košického samosprávneho kraja, zdroje obcí
- Zdroje podnikateľských subjektov
- Operačný program vzdelávanie
- Operačný program zamestnanosť a sociálna inklúzia
- Národný strategický plán rozvoja vidieka
- Národný vzdelávací fond (EU) - program Leonardo da Vinci
- Podniky, vrátane malých a stredných

- Úrady práce, školské úrady, sociálni partneri a komory, miestne a regionálne inštitúcie, neziskové, dobrovoľné a nevládne organizácie
- Zdroje štátneho rozpočtu (národné programy)
- Zdroje z medzinárodných inštitúcií (Svetová banka a pod.)

5.4 Ekonomika vidieka

Za strategický cieľ v oblasti ekonomického rozvoja vidieka považujeme: Zvyšovanie diverzifikácie vidieka KSK prostredníctvom podpory malého a stredného podnikania založeného na využití regionálnych zdrojov.

Okrem podnikateľských schopností je potrebné zlepšiť aj situáciu v podnikateľskom prostredí, ako je technická a informačno-komunikačná infraštruktúra, inštitúcie podporujúce podnikanie ako siete, klastre, vzdelávacie agentúry a pod., ktoré môžu podstatne urýchliť aktivity v tomto smere. Nezanedbateľnou je aj podpora zo strany verejného sektora, ako tiež samosprávy – regionálnej a miestnej, ktorá má v rukách veľké právomoci v rámci svojich originálnych, ale aj prenesených kompetencií. Sociálna ekonomika a podnikanie je tiež formou podnikania založeného na miestnych zdrojoch, ktorá môže pôsobiť ako štartér miestneho rozvoja.

Strategický cieľ je rozpracovaný do dvoch špecifických cieľov:

Špecifický cieľ 1: Rozvoj a diverzifikácia hospodárskych činností, podpora zamestnanosti

Špecifický cieľ 2: Zlepšenie podmienok pre rozvoj malého a stredného podnikania na vidieku

(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

MR Zemplínska šírava – Morské oko je zoskupením výlučne vidieckych sídel. Na rozvoj podnikateľských aktivít má výrazný vplyv medzinárodná turistická destinácia Zemplínska šírava a čoraz známejšia CHKO Vihorlat s Morským okom, čo sa prejavuje aj v rozložení podnikateľských aktivít podľa sektorovej štruktúry: Kým pre väčšinu vidieckych oblastí v rámci kraja je typická prevaha primárneho sektora a nízke zastúpenie sekundárneho a terciárneho sektora, v MR Zemplínska šírava – Morské oko je zastúpenie v terciárnej sfére výrazne vyššie - 42%. Uvedený údaj sa viaže výlučne na podnikateľov podnikajúcich v obciach, z ktorých pochádzajú a v ktorých majú trvalý pobyt, nie sú doň zahrnuté subjekty pôsobiace na Zemplínske šírave, Vinianskom jazere a Morskom oku so sídlom zvyčajne mimo obcí mikroregiónu. Počet zariadení cestovného ruchu v troch uvedených lokalitách mikroregiónu sa takmer vyrovná počtu všetkých ostatných podnikateľských subjektov (60 ubytovacích zariadení – 68 podnikateľských subjektov). Ak teda budeme brať do úvahy všetky ekonomicky činné subjekty, potom prevaha terciárneho sektora nad primárnym a sekundárnym bude ešte výraznejšia. Veľkým hendikepom ale je, že zariadení cestovného ruchu s celoročnou prevádzkou je veľmi málo, prevažná väčšina z nich fungujú iba ako sezónne zariadenia. V budúcnosti bude potrebné smerovať ekonomické aktivity tak, aby sa sezónnosť znižovala a hlavne Zemplínska šírava sa postupne pretransformovala na rekreačné centrum s celoročnou prevádzkou. V súčasnosti je vzhľadom k charakteru podnikateľských aktivít počet ľudí zamestnaných priamo v území mikroregiónu pomerne nízky. Väčšina zamestnaných dochádza za prácou mimo svojho bydliska. Ak sa využijú možnosti, ktoré sa pre Slovensko ako členský štát EÚ vytvárajú v rámci programovacieho obdobia 2007 – 2013 a využije sa miestny prírodný, hospodársky a ľudský potenciál, zabezpečí sa diverzifikácia a rast konkurencieschopnosti mikroregiónu, a teda aj stabilizácia a rast počtu pracovných miest a spomalí sa proces vyľudňovania vidieka.

Cieľom je:

Vytvoriť nové a stabilizovať existujúce pracovné miesta (vrátane miest pre ženy) rozvojom malého a stredného podnikania na vidieku

Znížiť nezamestnanosť, zvýšiť príjmovú základňu vidieckeho obyvateľstva

Zvýšiť návštevnosť vidieckych oblastí a údržbu krajiny

Zhodnotiť nehnuteľnosti v obciach

Zlepšiť ich prostredie, zastaviť vyľudňovanie a zlepšiť demografický vývoj vidieckych oblastí

(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Špecifický cieľ 1: Rozvoj a diverzifikácia hospodárskych činností, podpora zamestnanosti

Opatrenia špecifického cieľa 1 sú zamerané na zvyšovanie podielu diverzifikácie malých a stredných podnikov na výkonoch a tvorbe pracovných miest vo vidieckych regiónoch... Opatrenie vymedzuje podporu aktivít, ktoré podporujú diverzifikáciu vidieckej ekonomiky smerom k tvorbe pridanej hodnoty priamo na vidieku, rovnako ako aj zamestnanosti a príjmov založených predovšetkým na endogénnych zdrojoch vidieka KSK. Preto sa podporované aktivity sústreďujú na rozšírenie možností prvovýroby smerom k špecializácii, zavádzaniu nových technológií, umožňujúcich spracovanie založené na inováciách, orientáciu na minimalizované a efektívne trhy, ďalej na spracovanie miestnych produktov prvovýroby a ich maximalizáciu efektov prostredníctvom vidieckej turistiky. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Opatrenie 1.1: Podpora spracovateľských aktivít na báze alternatívnej a ekologickej poľnohospodárskej výroby a lesovýroby

Situácia v poľnohospodárstve v MR Zemplínska šírava – Morské oko je podobná, ako na úrovni kraja: smerovanie výroby je stále málo diverzifikované. Rastlinná výroba sa orientuje na pestovanie obilnín, zrnín a olejnín, v malej miere na vínnu révu a ovocia. V živočíšnej výrobe je prvovýroba orientovaná hlavne na hovädzí dobytok, ošipané a hydinu, v malej miere na chov rýb. Táto orientácia nepredpokladá tvorbu vyššej pridanej hodnoty priamo na vidieku. Spracovateľské prevádzky – okrem výroby vína v obci Vinné – tu neexistujú.

Čisté ovzdušie, hlavne v obciach Sobranského okresu, vytvára dobré predpoklady pre pestovanie liečivých rastlín a farmaceutických plodín, ale aj ostatných ekopotravín, ktoré sú stále vyhľadávanejšie. Ponuka regionálnych produktov a špecialít by pritom mohla byť zaujímavým artiklom pre domácich a zahraničných návštevníkov mikroregiónu. Rovnako sa žiada rýchlejšie zareagovať na požiadavky trhu v iných sektoroch – napr. rastúci záujem o okrasné rastliny a stromčeky a pod. Vzhľadom na podiel lesov a množstvo vyťaženého dreva v danom území je málo spracovateľských prevádzok dreva zameraných na finálne výrobky.

Aktivity:

- Podpora prvovýrobcov pri prechode na ekologické a alternatívne poľnohospodárstvo
- Podpora spracovateľov dreva pri zavádzaní nových technológií zameraných na finalizáciu a valorizáciu dreva – existujúce spoločnosti (Jovsa, Lúčky) a potenciálni noví spracovatelia
- Podpora spracovateľov lesných plodov, liečivých rastlín a ekopotravín zameraných na výklenkové trhy – regionálne špeciality
- Podpora regionálnych produktov a priamy marketing, zriaďovanie predajných bodov v najnavštevovanejších lokalitách mikroregiónu
- Diverzifikácia činností miestnych poľnohospodárskych rodín doplnkovou výrobou a službami v nadväznosti na poľnohospodársku a potravinársku výrobu, agroturistiku, výrobu alternatívnej energie

Opatrenie 1.2: Podpora rozvoja služieb a obchodu

Opatrenie podporuje rozvoj rôznorodých služieb na vidieku ako podpory podnikateľských aktivít, ale aj ako zdroja príjmov. Terciárny sektor predstavuje dynamický sektor ekonomiky s vysokým obratom kapitálu a s vysokým potenciálom tvorby pracovných miest a príjmov. Predstavuje zároveň podpornú inštitucionálnu základňu rozvoja podnikania vo všeobecnosti, zdroj rozvoja inovácií a technológií. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Z analýzy ekonomiky v mikroregióne Zemplínska šírava – Morské oko vyplýva, že rozloženie podnikateľských aktivít podľa sektorovej štruktúry je uspokojivý, menej priaznivý je stav podľa odvetvovej štruktúry, hlavne v terciárnej sfére. Chýbajú tu viaceré služby, resp. sú poskytované nelegálne (kadernícke, krajčírske, autoopravárenské práce a podobne). V minimálnej miere sú zastúpené doplnkové služby v turizme – prevádzkovanie a servisné služby v požičovniach, strediská adrenalínových aktivít v oblasti Zemplínskej šíravy, absentujú tréningové strediská s inštruktormi surfovania, jachtingu, plávania a iných aktivít realizovaných na vode, resp. pri vode. Tento stav výrazne ovplyvňuje stále sa meniacu situáciu vyplývajúca z platnej legislatívy – odvíjanie sa povinných odvodov od rastu minimálnej mzdy, dane.

V južnej časti Zemplínskej šíravy v obciach ležiacich na ceste I/50 je vhodné podporovať výstavbu podnikateľskej infraštruktúry, aby sa tak vytvorili podmienky pre príchod investorov a podnikateľských subjektov. Vyčlenené lokality sa môžu rozvíjať ako malé priemyselné zóny, ktoré budú dobre dostupné a budú môcť nadväzovať na priemyselné centrá v Michalovciach. Dôležité bude dbať na charakter výroby, ktorá by nemala zaťažovať životné prostredie.

Aktivita:

- Podpora investičných aktivít v oblasti služieb a obchodu (rekonštrukcia, modernizácia budov a stavieb slúžiacich podnikaniu a obchodu)
- Podpora zavádzania nových technológií a inovatívnych projektov v oblasti distribúcie a služieb
- Podpora regionálnych hodnotových reťazcov malých a stredných poľnohospodárskych podnikateľov
- Podpora vývoja odbytu miestnych tradičných výrobkov, remesiel a krajových špecialít v rámci rozvoja miestnych, resp. regionálnych aktivít kultúrne spoločenského charakteru – tradičné trhy, jarmoky, festivaly, slávnosti a zriadením predajných bodov (samostatná predajňa, predajný kútik v existujúcich predajniach, v hoteloch, na čerpacej stanici v Zalužiciach) na najfrekventovanejších miestach mikroregiónu (strediská Zemplínskej šíravy, Vinianske jazero, Vyšná Rybnica a Remetské Hámre, v niektorej z obcí na južnom brehu Zemplínskej šíravy na trase I/50)
- Zriadenie agro-distribučných a priemyselných zón – investície do infraštruktúry a príprava pozemkov pre výstavbu (obec Závadka – má vybranú lokalitu v blízkosti hlavného cestného ťahu I/50, obec Zalužice)

Opatrenie 1.3: Podpora sociálnej ekonomiky a podnikania

Cieľom opatrenia je podporiť sociálne podnikanie na vidieku KSK, ako prostriedku zabezpečenia chýbajúcich sociálnych služieb a ako zdroja pracovných príležitostí.

Opatrenie podporí rozvoj sociálneho podnikania, a to v oblasti potrebných investičných projektov, prevádzky vybudovaných subjektov, ako aj v oblasti zavádzania rôznorodých služieb, vrátane inovatívnych projektov.

Sociálna ekonomika v súčasnosti predstavuje novodobý trend zameraný na dva ciele:

skvalitnenie životných podmienok obyvateľstva (na strane dopytu),
nové možnosti tvorby pracovných príležitostí a príjmov (na strane ponuky).
(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Všeobecný trend – starnutie populácie, odchod mladej a strednej generácie za prácou do miest a rozvinutejších regiónov, resp. do zahraničia a následné vyľudňovanie vidieka, predlžovanie vekovej hranice na odchod do dôchodku, čím sa menia rodinné vzťahy a možnosti riešenia rodinných situácií v starostlivosti o najstarších členov rodiny – sa plne prejavuje aj v MR Zemplínska šírava – Morské oko. Dopyt po širšej škále sociálnych služieb je stále väčší. Ich riešením je rozvoj sociálneho podnikania, ktoré môže byť financované z Európskeho sociálneho fondu.

Aktivita:

- Podpora budovania zariadení sociálnych služieb hlavne pre starých, sociálne slabých a hendikepovaných ľudí – možnosť rekonštrukcie nevyužívaných obecných budov – školy v obciach Kusín, Lúčky a Závadka, obecné domy v Závadke a Vyšnej Rybnici
- Podpora prevádzky sociálnych a resocializačných zariadení
- Podpora budovania a prevádzky komunitných centier sociálnej inklúzie v obciach s vysokým zastúpením marginalizovaného obyvateľstva (Úbrež, Hnojné, Jovsa, Lúčky)
- Projekty zamestnávania osôb s nízkou kvalifikáciou, dlhodobo nezamestnaných a neprispôsobivých

Špecifický cieľ 2: Zlepšenie podmienok pre rozvoj malého a stredného podnikania na vidieku

Účelom opatrení tohto cieľa je zvýšiť podiel malých a stredných podnikov na výkonoch a tvorbe pracovných miest vo vidieckych regiónoch. K napĺňaniu špecifického cieľa prispeje predovšetkým skvalitnenie technickej infraštruktúry (dopravnej, informačno-komunikačnej) a vytváranie produkčno-distribučných sietí a klastrov. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Opatrenie 2.1: Zvyšovanie kvality dopravného prepojenia vidieckych oblastí na kohézne a inovačné póly rastu

Cieľom opatrenia je zlepšenie dopravného prepojenia vidieckych oblastí na centrá zamestnanosti prostredníctvom skvalitňovania ciest II. a III. triedy a služieb verejnej dopravy. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V MR Zemplínska šírava – Morské oko je 5 kohéznych pólov rastu. Ich dostupnosť z obcí v ich záujmovom území je celkovo dobrá. Výnimkou sú koncové obce Vyšné Remety a Vyšná Rybnica, ktoré ležia v dolinách mimo cesty II/582 a obec Fekišovce ležiaca mimo cesty I/50. Obyvatelia Fekišoviec využívajú existujúcu poľnú cestu do Úbreže v prípade priaznivého počasia, jej spevnením a prepojením na obec Hnojné sa môže zabezpečiť prepojenosť medzi kohéznymi pólmi rastu v rámci mikroregiónu a rozšíri sa ponuka pre cykloturistov a mototuristov. Dostupnosť inovačných pólov rastu (Michalovce a Sobrance) je do 40 minút.

Aktivity:

- Vybudovanie nového prepojenia spevnením existujúcej poľnej cesty s cieľom zníženia preťaženia premávky a rozšírenia ponuky pre cykloturistov a mototuristov – prepojenie: Hnojné – Fekišovce – Úbrež. Odbremení sa hlavný cestný ťah E 50 smerom na slovensko-ukrajinské hranice a zabezpečí sa lepšia dostupnosť kohézneho pólu radu Úbrež a ďalších pólov (Remetské Hámre, Jovsa) pre obyvateľov obcí Fekišovce a Hnojné.
- Podpora modernizácie infraštruktúry pre potreby verejnej dopravy (zastávky)

Opatrenie 2.2: Podpora informatizácie a budovania komunikačnej infraštruktúry

Účelom opatrenia je podpora informatizácie a rozvoja komunikačnej infraštruktúry ako nástroja podpory malého a stredného podnikania, rozvoja trhových mechanizmov, vytvorenie väzieb medzi podnikateľmi navzájom a verejným sektorom, vytvorenie vhodného podnikateľského prostredia.

Opatrenie podporuje rozvoj a skvalitnenie podnikateľského prostredia prostredníctvom budovania komunikačných technológií a informatizácie vo verejnom sektore v prepojení na podnikateľský sektor. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Hodnota informácií stále stúpa. Rýchlosť ich šírenia na strane dopytu a ponuky je v súčasnosti jedným zo základných predpokladov konkurencieschopnosti, preto informačné a komunikačné technológie predstavujú jeden z najvýznamnejších nástrojov územného rozvoja. Dôležitý je rýchly prenos informácií k podnikateľom a medzi podnikateľmi, medzi súkromnou a verejnou správou a využívanie pri rozvoji mikroregiónu (investičná činnosť, zakladanie nových podnikov a pod.) Je preto potrebné investovať do informatizácie a komunikačnej infraštruktúry.

Aktivity:

- Dobudovanie komunikačných sietí
- Zavádzanie a rozvoj elektronických služieb predovšetkým v zariadeniach cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie zariadenia) a v obchode
- Internetizácia obcí a domácností
- Podpora spolupráce medzi miestnymi podnikateľmi a verejným sektorom
- Využitie programov podpory podnikania

Opatrenie 2.3: Podpora sieťovania, podnikateľských klastrov a obchodných organizácií výrobcov

Cieľom opatrenia je podporiť spoluprácu a sieťovanie medzi podnikateľskými subjektmi na vidieku za účelom efektívnejšieho a účinnejšieho umiestnenia produkcie na trhu, ako aj rozvoja tvorby produktov.

Opatrenie podporí vytváranie sietí (horizontálnych aj vertikálnych) medzi podnikateľmi za účelom skvalitnenia, zefektívnenia výroby, ako aj za účelom lepšieho marketingu produktov a služieb, a to vo všetkých sektoroch – primárnom, sekundárnom a terciárnom, ale aj naprieč nimi. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Zakladanie podnikateľských sietí – vertikálnych alebo horizontálnych, prípadne tzv. klastrov sa vo vyspelých ekonomikách osvedčilo ako jeden z nástrojov zefektívnenia výroby a udržania konkurencieschopnosti. Siete môžu byť zložené len z domácich podnikateľov, alebo môžu byť aj

medziregionálne a medzinárodne previazané.

V oblasti poľnohospodárskej produkcie je v území MR Zemplínska šírava – Morské oko zabezpečovaný nákup a predaj produkcie cez odbytové družstvo Agroobchod Zalužice. Podobné odbytové organizácie výrobcov (ďalej len OOV) malých a stredných podnikateľov umožnia lepšie presadzovanie svojich záujmov a lepšie vyhovieť stále náročnejším požiadavkám na kvalitu, kvantitu a cenu produkcie.

Aktivity:

- Tvorba klastrov hlavne malých a stredných podnikateľov v poľnohospodárskej produkcii - rybárstvo a spracovanie rýb, poľnohospodárstva, vytvorenie turistického klastra a výhľadovo klaster tradičnej výroby
- Aktivity pre založenie a činnosť odbytových organizácií výrobcov, ktorých členovia budú fyzické alebo právnické subjekty, podnikajúce v poľnohospodárstve na území Slovenskej republiky a vyrábajúce nasledovné živočíšne alebo rastlinné komodity: mlieko, jatočný hovädzí dobytok, obilniny, jatočné ošípané, olejniny a strukoviny, hydina a vajcia, muštové hrozno, včelie produkty, liečivé, aromatické a koreninové rastliny, kvety a okrasné rastliny

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Ekonomika vidieka

Program rozvoja vidieka

Regionálny operačný program

Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Operačný program Informatizácia spoločnosti

Vlastné zdroje podnikateľov a samosprávy

Bankové úvery

Nadácie

5.4.1 Poľnohospodárstvo

Poľnohospodárstvo má stále dominantné postavenie pri koncipovaní stratégie rozvoja vidieckych oblastí KSK. Vyplýva to tak z významnej vidieckosti regiónu, ako aj z nezastupiteľnosti poľnohospodárov pri plnení produkčných a mimoprodukčných funkcií v spojitosti s multiplikačnými efektmi, ktoré sektor poskytuje. V zmysle schváleného Národného strategického plánu rozvoja vidieka pre obdobie rokov 2007 – 2013 za strategický cieľ v oblasti poľnohospodárstva považujeme multifunkčné poľnohospodárstvo a udržateľný rozvoj vidieka.

Naplnenie spoločného cieľa rozvoja vidieka v podmienkach KSK, ktorým je komplexné zvyšovanie kvality života na vidieku – je významne determinované práve dosiahnutím rozvojových efektov v poľnohospodárstve. V súvislosti s novým programovacím obdobím Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ na roky 2007 – 2013, ktorého zásady sú plne implementované na podmienky agrosektora Slovenska, pokladáme za rozhodujúce pre zabezpečenie rozvoja poľnohospodárstva v podmienkach KSK nasledovné špecifické ciele:

1. Zabezpečenie multifunkčnosti a trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva KSK
 2. Zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárstva KSK
 3. Vzdelávanie, poradenstvo a vytváranie globálnej ponuky v oblasti poľnohospodárstva
- (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Špecifický cieľ 1: Zabezpečenie multifunkčnosti a trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva MR Zemplínska šírava – Morské oko

Trvalo udržateľný rozvoj (TUR) poľnohospodárstva je treba kreovať najmä v oblasti ekonomickej, ekologickej a sociálnej. Schopnosť zachovať prijateľný produkčný potenciál pri zabezpečovaní aktuálneho i budúceho dopytu po potravinách je dimenziou ekonomickou. Schopnosť dostatočného uchovania prírodných zdrojov (špeciálne pôdy a vody), pri znižovaní škodlivých efektov poľnohospodárskej činnosti je dimenziou ekologickou. Sociálna dimenzia zahŕňa elementy tvorby inštitucionálneho prostredia, spravodlivosti v distribúcii príjmov, obsahuje formálne i neformálne pravidlá zabezpečenia TUR vidieka. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V území MR Zemplínska šírava – Morské oko pôsobia poľnohospodárske podnikateľské subjekty, ktoré z hľadiska klasifikácie produkcie (pestovanie obilnín, zrnín, olejnin, hrozna, chov hovädzieho dobytku, ošipáných, hydiny, rýb) môžu vytvárať podmienky aj pre rozvoj ostatných rozvojových aktivít v regióne. Tým sa tu vytvorí prostredie, ktoré bude garantovať jeho zdravý, trvalo udržateľný rozvoj.

Opatrenie 1.1: Efektívna exploatácia výrobnnej základne – pôdy a hospodárskych zvierat, meliorácie a pozemkové úpravy

V MR Zemplínska šírava – Morské oko je celkovo 11 231,63 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho orná pôda tvorí 56,84%, trvalé trávne porasty 34,86% a vinohrady 1,93%. Poľnohospodári sa postupne vyrovnávajú s problémami, ktoré vyplynuli pri plnení zásad správnej poľnohospodárskej praxe, ochrany životného prostredia a životných podmienok zvierat v rámci plnenia zásad Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. Pretrvávajúce problémy sú s nevyriešenými vlastníckymi a užívateľskými vzťahmi pôdy, s podmáčanými pôdami často blokujú podnikateľské zámery a dlhodobějšíu stabilitu hospodárenia na pôde.

V oblasti živočíšnej výroby pôsobia v území mikroregiónu poľnohospodárske podnikateľské subjekty zamerané na chov hovädzieho dobytku (vrátane agroenvironmentálnej schémy chovu spoločnosťou Agro – Bio, PD Poruba pod Vihorlatom – chov jalovic) a produkciu mlieka, chov ošipáných, chov hydiny a produkciu vajec a na chov rýb. K riešeniu viacerých agroenvironmentálnych problémov v území mikroregiónu sa v súčasnosti pristupuje komplexne, a to v rámci realizácie projektov opatrenia č. 5 Agroenvironment a životné podmienky zvierat (Pro – Bio, s.r.o., PD Poruba pod Vihorlatom)

Aktivity:

- Zlepšenie stavu a funkčnosti odvodňovacích hydromelioračných systémov na Východoslovenskej nížine (VSN)
- Vysporiadanie vlastníckych vzťahov k pôde, pozemkom (vlastníctvo pozemkov, na ktorých sú postavené objekty hospodárskych dvorov bývalých JRD) a pozemkové úpravy (hlavne v južnej časti Zemplínskej šíravy)
- Podpora nárastu stavov hospodárskych zvierat (HZ) cez výrobné dobytčie jednotky (VDJ) polygastrických zvierat v PD Poruba pod Vihorlatom, Dona, s.r.o. Veľké Revišťa a Agro – Bio,

s.r.o. Závadka a chov ošípaných v existujúcich na farmách v obciach Klokočov, Hažín

Opatrenie 1.2: Uplatňovanie agroenvironmentálnych výrobných postupov a zásad životných podmienok zvierat

Vytváranie multifunkčného – trvalo udržateľného systému hospodárenia na pôde je možné realizovať cez uplatňovanie ekologických a agroenvironmentálnych výrobných postupov. Tento stav vychádza tak z požiadaviek Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, ako aj z potrieb regiónov Košického kraja na ochranu životného prostredia a vytváranie podmienok na ostatné aktivity v regiónoch. Zároveň je nevyhnutné zo strany poľnohospodárov reagovať na silnejúcu spoločenskú objednávku výroby ekologicky čistých potravín a potravín dorábaných z chovov hospodárskych zvierat bez stresov, týrania a za dodržiavania zásad pohody v chovoch zvierat. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Nárast dopytu spotrebiteľov po biopotravinách by mal smerovať aj k dorábaniu ekologickej produkcie, hlavne v obciach Sobranského okresu, kde je najčistejšie ovzdušie a najvyšší stupeň ekologickej stability (územia obcí Remetské Hámre a Vyšná Rybnica) a obce so stabilným územím na severnom brehu Zemplínskej šíravy (Kaluža, Klokočov, Kusín, Jovsa a Poruba pod Vihorlatom).

Agroenvironmentálne výrobné postupy v živočíšnej výrobe uplatňuje spoločnosť Agro – Bio, s.r.o., Závadka pri chove hovädzieho dobytku. Od roku 2006 realizuje v obci Hnojné na výmere 805,14 ha agroenvironmentálnu schému chovu (zatiaľ na obdobie 2006 – 2010), čím prispieva k ekologickej stabilite krajiny (zimné ustajnenie dobytku je v Závadke) a PD Poruba pod Vihorlatom

Aktivity:

- Podpora nárastu podielu plôch, na ktorých sa uplatňujú agroenvironmentálne výrobné postupy
- Podpora nárastu počtu výrobcov biopotravín
- Podpora nárastu výroby nových certifikovaných biopotravín
- Podpora investícií na realizáciu zásahov do ustajnenia a pohody zvierat

Ďalšie očakávané a sekundárne dopady špecifického cieľa 1:

Zvýšenie produkčného potenciálu poľnohospodárstva

Udržanie poľnohospodárstva a osídlenia v horských oblastiach a v ostatných znevýhodnených oblastiach

Zlepšenie vzhľadu krajiny

Zníženie ohrozenia pôd eróziou a inou formou degradácie

Diverzifikácia činností vo väzbe na rozvoj vidieka

Nové pracovné príležitosti

Oživenie vidieka

Špecifický cieľ 2: Zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárstva MR Zemplínska šírava – Morské oko

Udržanie konkurencieschopnosti v agrosektore je nevyhnutné riešiť dodatočnými vkladmi aj do rekonštrukcií ustajňovacích kapacít, moderných technológií a nákupu novej vysokovýkonnej techniky. Nárast výrobných intenzít a produktivity práce v sektore je bez týchto investícií nereálny, čo by malo priamo negatívny dopad na zamestnanosť v agrosektore a plnenie produkčných i mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva vidieckych oblastí KSK. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Udržanie a zvýšenie konkurencieschopnosti si vyžiada aktívnu podporu všetkých poľnohospodárskych subjektov, ktoré v území mikroregiónu pôsobia. Navrhovaný prechod na pestovanie energetických plodín podnikateľské subjekty mikroregiónu nepovažujú za perspektívny a volia opatrnejší prístup. Reálnejším riešením sa javí pestovanie rýchlorastúcich drevín na nevyužívaných pôdach, o ktorých sa viac zdieľa podkapitola 5.4.2. Lesné hospodárstvo. Aktivity spojené s pestovaním energetických rastlín je potrebné vykonávať v spolupráci s Výskumným ústavom agroekológie Michalovce.

Ďalším činiteľom udržania a zvýšenia konkurencieschopnosti poľnohospodárstva bude investovanie do diverzifikačných činností, predovšetkým do rozvoja vidieckeho cestovného ruchu – investície do

agroturistických zariadení, predovšetkým do hipocentier.

Nevyhnutné sú aj investície do ochrany životného prostredia typu hnojných koncoviek a technológií prírodu nenarúšajúcej aplikácie exkrementov, čo úzko súvisí s trvalo udržateľným rozvojom poľnohospodárstva.

Navrhované opatrenia:

Opatrenie 2.1: Modernizácia, reštrukturalizácia a inovácia kapitálovej vybavenosti agrosektoru

Kapitálová a technologická vybavenosť poľnohospodárskych podnikateľských subjektov v MR Zemplínska šírava je v porovnaní s inými územiami SR nižšia. Ich snahou je zmeniť danú situáciu, a to aj za pomoci európskych fondov, aby sa zvýšila ich ekonomická výkonnosť, kvalita produkcie a znížili sa výrobné náklady. Ide hlavne o investície do výrobných zariadení, hospodárskych budov, skladovacích kapacít, strojov a zariadení (mliečnice, dojárne a pod.)

Aktivity:

- Podpora investícií do výrobných zariadení (hospodárske budovy, skladovacie kapacity, stroje a zariadenia)
- Podpora spracovania poľnohospodárskych komodít
- Podpora podnikateľských aktivít poľnohospodárov v oblasti cestovného ruchu – rozvoj agroturistiky (hlavne hipocentrá – Vinné, Trnava pri Laborci, Remetské Hámre, Vyšná Rybnica, Vyšné Remety, Jasenov a Ruskovce) a ostatných turistických aktivít vo vidieckom prostredí
- Podpora investíčne nenáročných a prírode blízkych technológií v poľnohospodárstve
- Podpora produkcie ekologicky čistých značkových produktov
- Využitie priestorových, technologických a ľudských kapacít poľnohospodárskych subjektov na poskytovanie služieb

Opatrenie 2.2: Pridávanie hodnoty poľnohospodárskym produktom

Účelom opatrenia je prispieť k posilneniu potravinárskych produktov na domácich i zahraničných trhoch a uľahčiť zavedenie štandardov kvality EÚ v KSK. Investície by mali viesť do zvýšenia pridanej hodnoty výrobku vrátane jeho balenia a značenia. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V minulosti neboli v území mikroregiónu žiadne významnejšie spracovateľské prevádzky poľnohospodárskej produkcie. V súčasnosti je v prevádzke pekáreň v obci Remetské Hámre a firma Vinopa – Vinova, ktorá sa venuje výrobe a predaju akostných a odrodových vín. Bude preto nutné rozvinúť spracovateľský sektor poľnohospodárskej produkcie a podporiť investície do rekonštrukcií, resp. výstavby nových prevádzkových budov, do nových technológií a IKT. Do úvahy prichádza pestovanie a spracovanie biopotravín, spracovanie ovocia, liečivých rastlín a lesných plodín, investovanie do skvalitňovania vína aj v nadväznosti na rozvoj vínnej turistiky.

Aktivity:

- Podpora investícií do výrobných zariadení (hospodárske budovy, skladovacie kapacity, stroje a zariadenia)
- Podpora investícií do nových technológií
- Zriaďovanie a modernizácia technológií na výrobu, spracovanie a balenie krajových a ekologických výrobkov

Ďalšie očakávané a sekundárne dopady špecifického cieľa 2:

Modernizácia strojno-technologických zariadení, ustajňovacích priestorov a technológií
Dosiahnutie optimálnej produkcie
Zlepšenie welfare zvierat
Zníženie znečisťovania životného prostredia a vôd
Udržanie poľnohospodárstva a osídlenia v horských oblastiach a v ostatných znevýhodnených oblastiach
Udržanie konkurencieschopnosti spracovateľských kapacít
Diverzifikácia činnosti vo väzbe na rozvoj vidieka
Nové pracovné príležitosti na vidieku
Oživenie života na vidieku

Špecifický cieľ 3: Vzdelávanie, poradenstvo a vytváranie globálnej ponuky v oblasti poľnohospodárstva

Vstup do EÚ pred nás postavil úlohu plnenia noriem EÚ na ochranu životného prostredia a správnu farmársku prax, ktorá bude od roku 2009 povýšená na tzv. krížové plnenie zákonov a nariadení EK, týkajúcich sa dodržiavania predznačených zásad – tzv. plnenie „cross compliance“. Už od roku 2007 budú poľnohospodári povinné plniť tzv. dobré poľnohospodárske podmienky – GAEC. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Nároky na farmárov rastú aj v oblasti ďalšieho vzdelávania sa. Nová poľnohospodárska technika a zavádzanie nových technológií si vyžaduje absolvovanie špeciálnych školení a zaškoľovaní farmárov a ich zamestnancov. Osobitný prístup je treba voliť pri zamestnávaní nekvalifikovanej pracovnej sily – títo ľudia zvyčajne nemajú ani pracovné návyky a skúsenosti.

Opatrenie 3.1: Zvyšovanie vedomostnej úrovne a zamestnanosti v agrosektore

Uplatňovanie nariadení a zákonných opatrení vyplývajúcich z uplatňovania Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, ale i potreba elementárnych vedomostí z oblastí základnej evidencie a kalkulácie, si vyžaduje odborne zdatných, vzdelaných pracovníkov a obyvateľov so širším spektrom vedomostí než vyžaduje ich bezprostredné pracovné zadelenie. Osobitnou kapitolou je nevyhnutnosť ovládania základov informačných technológií. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Okrem vyššie zadefinovaných potrieb a nevyhnutností je potrebné v MR Zemplínska šírava – Morské oko venovať mimoriadnu pozornosť príprave na diverzifikačné činnosti, hlavne v oblasti rozvoja vidieckeho cestovného ruchu.

Aktivity:

- Podpora vzdelávacieho systému (stredné odborné poľnohospodárske školstvo, vzdelávacie centrá a pod.) – spolupráca podnikateľských subjektov s Ú KSK – odborom školstva, ktorý je zriaďovateľom stredných škôl a učilísk, pri zavádzaní nových študijných odborov, ktoré budú reagovať na požiadavky praxe
- Podpora vzdelávania v oblasti agropodnikania, agroturistiky a someliérstva
- Zavádzanie a rozširovanie informačných a komunikačných technológií (IKT)
- Podpora fungovania odbytového družstva Agroobchod Zalužice, podpora tvorby ďalšieho odbytového družstva zameraného aj na obchodovanie so živočíšnou produkciou (s pôsobnosťou pre subjekty v okresoch Michalovce a Sobrance)

Opatrenie 3.2: Podpora odbytu agrokomodít

Zmyslom tohto opatrenia je podpora marketingových aktivít a zvyšovanie odbytu vlastnej poľnohospodárskej produkcie s cieľom umožniť agroproducentom vstup priamo na trh. V rámci tohto opatrenia bude venovaná pozornosť výrobkom, ktoré majú v regióne tradíciu alebo výrobkom, ktoré majú v regióne potenciál stať sa úspešnými – ovocie, zelenina, víno, ryby, vajcia, mlieko a mliečne výrobky; liečivé rastliny (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V súčasnosti je v území mikroregiónu pomerne nízka organizovanosť prvovýrobcov v odbytových združeniach. Jediná odbytová organizácia Agroobchod Zalužice sa venuje umiestňovaniu agrokomodít rastlinnej výroby na trhoch, pričom jej členmi nie sú všetky poľnohospodárske subjekty pôsobiace v mikroregióne. Prvý výrobcovia sa snažia speňažovať svoju produkciu individuálne, čím sa dostávajú aj do nevýhodnej pozície pri vyjednávaní s veľkoodberateľmi. Bude potrebné podporovať rozšírenie pôsobnosti existujúcej organizácie, resp. podporiť založenie ďalšej odbytovej organizácie, ktorá by bola zapojená do širšej odbytovej siete umiestňujúcej produkcie priamo na trhoch. Globálna ponuka je jedna z ciest, ako prinútiť odberateľov rešpektovať podmienky prvovýrobcov.

Okrem toho je nutné zabezpečiť marketingové aktivity, ktoré o týchto službách a možnostiach budú informovať verejnosť a odberateľov.

Aktivity:

- Podpora vytvárania odbytových organizácií agrokomodít a zriadenie predajných bodov s regionálnymi produktmi
- Podpora vytvárania nových zamestnaneckých miest v OOV
- Podpora marketingu miestnych agroproduktov a ich zaradenie do databázy celokrajských značiek produktov

Ďalšie očakávané a sekundárne dopady špecifického cieľa 3:

Zvýšenie všeobecnej a odbornej vedomostnej úrovne vidieckeho obyvateľstva

Zlepšenie dodržiavania správnej farmárskej praxe

Zrýchlenie technického a technologického pokroku

Odovzdávanie vedomostí v rámci agropotravinárstva

Využívanie poradenských služieb

Pružnejšie využívanie vedecko-technických poznatkov

Zlepšenie poznania spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Pozitívna zmena myslenia agropodnikateľov k environmentálnym a prírodným hodnotám

Zlepšenie postavenia prvovýrobcov vo vzťahu k odberateľom poľnohospodárskych komodít

Zlepšenie konkurencieschopnosti na vidieku

Nové pracovné príležitosti

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Poľnohospodárstvo:

Nariadenie vlády SR č. 81 zo dňa 31. januára 2007 (jednotná platba na plochu)

Národný strategický plán rozvoja vidieka 2007 - 2013, Program rozvoja vidieka

Vlastné zdroje podnikateľov

Bankové úvery

5.4.2 Lesné hospodárstvo

Lesy sú najvýznamnejšou zložkou prírodného prostredia, súčasne sú aj producentom našej najvýznamnejšej trvalo obnoviteľnej suroviny – dreva, ako aj ďalších nedrevných produktov. Lesné hospodárstvo spolu s poľnohospodárstvom tvorí chrbticu vidieka, ktorého rozvoj by mal byť prioritou vidieckej politiky Košického samosprávneho kraja.

Návrh Stratégie rozvoja vidieka KSK v oblasti Lesné hospodárstvo vychádza zo štruktúry Programu rozvoja vidieka a v súlade s výstupmi analytickej časti si stanovuje nasledovný cieľ:

Zvýšiť konkurencieschopnosť sektoru lesného hospodárstva a zlepšiť kvalitu životného prostredia a krajiny.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti sektoru lesného hospodárstva bude dosahované prostredníctvom opatrení zameraných na modernizáciu, inovácie a prehlbovanie vedomostí a odborností v sektore lesníctva - Špecifický cieľ 1. K zlepšovaniu životného prostredia prispievajú opatrenia zamerané na trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy - Špecifický cieľ 2. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Špecifický cieľ 1: Podpora modernizácie, inovácie a efektivity lesníckeho sektora

Opatrenia zamerané na napĺňanie tohto špecifického cieľa by mali zabezpečiť zvýšenie ekonomickej hodnoty lesov, zvýšenie diverzifikácie produkcie a posilnenie trhových príležitostí ako aj zlepšenie primárneho spracovania produktov lesného hospodárstva. K rastu konkurencieschopnosti v odvetví, ako aj k zavádzaniu inovácií, patrí kvalifikovaná pracovná sila, nevyhnutným predpokladom je preto prehlbovanie vedomostí a zvyšovanie odborného prehľadu v oblasti lesníctva. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Opatrenie 1.1: Pridávanie hodnoty do produktov lesného hospodárstva

Cieľom opatrenia je zlepšiť primárne spracovanie produktov lesného hospodárstva podporou zlepšenia efektivity, spracovania obnoviteľných zdrojov energie, podporou nových technológií a využitia nových trhov. Tento cieľ je možné dosiahnuť zavádzaním výroby nových produktov a technológií, zlepšovaním kvality výrobkov, dosiahnutím kvalitatívnych a hygienických štandardov EÚ. Taktiež je potrebné podporiť marketing a nové odbytové trhy, zaviesť a rozšíriť informačné a komunikačné technológie a podporiť spracovanie obnoviteľných zdrojov energie. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V podmienkach mikroregiónu sa k realizácii daného cieľa musí pristupovať s prihliadnutím na vlastníkov lesov. Najlepšiu východiskovú situáciu majú Lesy SR, š.p., OZ Sobrance, ktoré sa cez samostatný Závod lesnej techniky s pobočkami Margecany a Vranov môžu dostať k modernejšej technike využívanej pri ťažbe dreva (harvestorový uzol a pod.) a pri produkcii biomasy (štiepkovače).

Zvyšovanie pridanej hodnoty produktov prostredníctvom diverzifikácie lesníckej výroby si vyžaduje aj rozšírenie trhových príležitostí pre produkciu lesného hospodárstva priamo v území mikroregiónu. V rámci šetrenia finančnými prostriedkami a prechodu na zefektívnenie tepelného hospodárstva vo verejnom sektore je potrebné uvažovať o zmene vykurovania obecných objektov biomasou (školy, obecné úrady), čím sa zabezpečí odber produkcie dendromasy v miestnych lesoch.

Významné miesto v rámci tohto opatrenia patrí aj rozvoju poľovníctva, a to tak vo voľných, ako aj v uzavretých revíroch (zvernica Karná, ktorá bola zriadená pre zachovanie genofondu diviačej zveri).

Aktivity:

- Spracovanie nedrevných lesných produktov (napr. zariadenia na sušenie lesných bylín, zariadenia na pozberové spracovanie lesných plodov a pod.)
- Spracovanie obnoviteľných zdrojov energie - spracovanie štiepky a jej využívanie v tepelnom hospodárstve v objektoch obcí (školy, obecné úrady a pod.)
- Obstarávanie novej technológie

- Rozvoj poľovníctva – práca s výklenkovou klientelou, spolupráca v oblasti marketingu s podnikateľskými subjektmi cestovného ruchu v mikroregióne a s Úradom KSK – referátom CR

Opatrenie 1.2: Zvýšenie hospodárskej hodnoty lesov

Cieľom opatrenia je zvýšenie ekonomickej hodnoty lesov, zvýšenie diverzifikácie produkcie a posilnenie trhových príležitostí. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Lesy zohrávajú významnú úlohu v hospodárskej činnosti vidieckych oblastí, preto je potrebné zvyšovanie ich hospodárskej hodnoty, pričom sa zachová trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov a ich multifunkčná úloha. V území mikroregiónu Zemplínska šírava – Morské oko zohráva významnú úlohu les ako priestor na rekreáciu a aktívny oddych. Pohyb peších turistov a cykloturistov po turistických chodníkoch, náučných chodníkoch a lesných cestách vplýva aj na stav lesov, preto sa pri realizácii tohto opatrenia bude musieť zohľadňovať aj táto skutočnosť. V súčasnosti má Lesná správa Remetské Hámre k dispozícii 31,44 km lesných ciest, z ktorých veľkú časť využívajú aj cykloturisti. V dôsledku limitovaných financií sa v súčasnosti sa nebudujú nové cesty okrem dvoch protipožiarnych ciest v LZ Remetské Hámre. V lesoch ostatných vlastníkov je situácia obdobná.

Zabezpečovanie lesnej techniky je rozdielne v prípade štátnych lesov (dodávateľsky, resp. cez závod lesnej techniky VT, Margecany) a u súkromných vlastníkov. Ich zariadenia sú vo väčšine prípadov morálne a technicky zastarané.

Na realizáciu cieľov tohto opatrenia je potrebné zabezpečiť:

- rozvoj investícií do nákupu lesnej techniky, zariadení a technológií s cieľom zdokonaľiť a racionalizovať pestovanie a ochranu lesa, ťažbu a dopravu dreva, manipuláciu dreva, zber ostatnej lesnej produkcie a pestovanie lesného reprodukčného materiálu v lesných škôlkach,
- rozvoj investícií súvisiacich s výstavbou a rekonštrukciou zariadení priamo slúžiacich lesnému hospodárstvu vrátane lesných ciest
- rozvoj informačných systémov v lesníctve prostredníctvom zavádzania modernej výpočtovej techniky a programového vybavenia s cieľom racionalizácie činností na rôznych úrovniach lesníckej prevádzky

Uvedené rozvojové investície vytvoria predpoklady na lepšie zhodnotenie produkcie lesného hospodárstva a na zníženie prevádzkových nákladov lesníckych činností a tým na zvýšenie konkurenčnej schopnosti lesníckych podnikov a na vytvorenie, resp. zachovanie pracovných miest vo vidieckych oblastiach.

Aktivity:

- Obstaranie strojov a zariadení pre pestovanie lesného reprodukčného materiálu v lesných škôlkach a výstavba a rekonštrukcia zariadení v lesných škôlkach – regionálne pracovisko v Sobranciach
- Obstaranie strojov a zariadení pre obnovu lesa, výchovu a ošetrovanie mladých lesných porastov, ťažbu, sústreďovanie, manipuláciu, nakladanie a odvoz dreva, ochranu lesa vrátane protipožiarnej ochrany,
- Obstaranie špeciálnych strojov na opravu lesných ciest (cestné frézy, frézy na čistenie priekop, frézy na odstraňovanie nárastov vrátane ich nosičov)

Opatrenie 1.3: Odborné vzdelávanie a informačné aktivity v oblasti lesníctva

Cieľom opatrenia je vybaviť ľudí, pracujúcich v lesníctve potrebnými vedomosťami, ktoré posilnia konkurencieschopnosť, zvýšia rast zamestnanosti a prinesú pridanú hodnotu do rezortu. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

V súčasnosti sa toto opatrenie vzťahuje na:

- zavádzanie inovácií, nových metód a nástrojov práce v lesnom hospodárstve mikroregiónu na zvýšenie ich efektívnosti - naučiť sa pracovať s novými strojmi a technológiami
- zavádzanie a rozširovanie informačných a komunikačných technológií,
- zabezpečovanie a zvyšovanie kvality hospodárenia,
- udržanie existujúcich a tvorbu nových pracovných miest,
- zlepšenie ochrany životného prostredia,
- dodržiavanie bezpečnosti práce – v rámci Lesov SR, š.p., OZ Sobrance sa zúčastňujú pracovníci LZ priamo v Sobranciach, resp. v rámci školenia na národnej úrovni

Aktivita:

- Podpora všetkých foriem vzdelávania pre vlastníkov, obhospodarovateľov lesných pozemkov a pre poskytovateľov služieb v lesníctve
- Výmenné informačné stáže a návštevy
- Konzultácie a poradenstvo

Špecifický cieľ č.2: Trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy

Opatrenia tohto špecifického cieľa sa zameriavajú na posilnenie biodiverzity krajiny, zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie, zlepšenie biodiverzity lesov, obnovu produkčného potenciálu v lesoch poškodených prírodnými pohromami a požiarom a na zavádzanie preventívnych opatrení.

Opatrenie 2.1: Prvé zalesnenie nelesnej pôdy

Program zalesňovania pôd klasickými drevinami je súčasťou koncepčného dokumentu lesníckej politiky a v súlade s opatreniami EÚ je zameraný na podporu lesníctva, ktoré má prispieť k obnove a rozvoju ekologických a sociálnych funkcií lesov vo vidieckych oblastiach. Prvým zalesnením stanovenej poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej pôdy by sa mali rozšíriť a skvalitniť lesné zdroje s cieľom chrániť životné prostredie, ako aj zmiernovať klimatické zmeny. Akékoľvek zalesnenie by sa malo prispôbiť miestnym podmienkam a malo by byť v súlade so životným prostredím a zlepšovať biodiverzitu. Cieľom opatrenia je posilnenie biodiverzity krajiny rozšírením zalesnených plôch. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Najväčšou prekážkou na realizáciu tohto opatrenia je nedostatok financií. Prakticky všetci vlastníci lesov majú v majetku aj nezalesnené plochy, ich zhodnocovanie je však závislé od dostupnosti finančných prostriedkov, resp. od možnosti ich čerpania z rôznych fondov. Viac možností v programovacom období 2007 – 2013 budú mať súkromní vlastníci pozemkov v katastroch podhorských a horských oblastiach mikroregiónu: Trnava pri Laborci, Vinné, Kaluža, Klokočov, Kusín, Jovsa, Poruba pod Vihorlatom, Vyšné Remety, Vyšná Rybnica, Remetské Hámre, Jasenov a Ruskovce.

Aktivita:

- Zalesnenie poľnohospodársky využívaných plôch a nevyužívaných plôch v katastroch horských a podhorských obcí mikroregiónu
- Ochrana a ošetrovanie zalesnených plôch

Opatrenie 2.2: Založenie porastov rýchlo rastúcich drevín

Cieľom opatrenia je zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov energie. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Realizácia tohto opatrenia môže priniesť pozitívne výsledky pri využívaní biomasy ako obnoviteľného zdroja energie a v území mikroregiónu – v obciach na severnom brehu Zemplínskej šíravy a v obciach Sobranského okresu - sú na to vhodné podmienky. Lesy SR, š.p., OZ Sobrance má spracovaný projektový zámer na využívanie poľnohospodársky nevyužitelných pozemkov na pestovanie rýchlorastúcich drevín, z ktorých je ekonomický výnos vyšší ako z poľnohospodárskej produkcie. Pri zabezpečení dobre fungujúcej spolupráce so súkromným sektorom a legislatívneho zladenia (zmena pozemku na iné účely) sa bude môcť uplatniť model spolupráce s vlastníkmi pozemkov, v rámci ktorej Lesy SR, š.p., OZ Sobrance zabezpečia kompletný servis – od výsadby až do doby produkčnej činnosti, prípadne aj finalizáciu produkcie.

Aktivity:

- Založenie porastov rýchlo rastúcich drevín na poľnohospodársky využívaných plochách – iba na pôdach najnižšej bonity, ak nie sú využívané na poľnohospodársku výrobu
- Založenie porastov rýchlo rastúcich drevín na nevyužívaných plochách

Opatrenie 2.3: Lesnícko – environmentálne činnosti

Leso-enviromentálna podpora je spôsobom podpory obhospodarovania lesov s cieľom zachovania a zvyšovania biologickej biodiverzity, zachovanie pôvodných lesov, udržiavanie vodných zdrojov a kvality vody. Keďže navrhované opatrenia, ktorých realizácia je potrebná k dosiahnutiu stanovených cieľov, idú nad rámec všeobecne záväzných právnych predpisov upravujúcich hospodárenie v lesoch, je možné ich zabezpečiť len dobrovoľným prevzatím leso-environmentálneho záväzku vlastníkom, obhospodarovateľom lesa a následnou kompenzáciou nákladov vzniknutých nad rámec bežného obhospodarovania. Cieľom opatrenia je zlepšenie biodiverzity lesov, ktoré sa dosiahne zachovaním lesných ekosystémov s vysokou hodnotou, podporou osobitných spôsobov obhospodarovania ochranných lesov a udržiavanie vodných zdrojov a kvality vody. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Toto opatrenie má mimoriadny význam pre oblasť NPR Vihorlat – lokalita Morské oko, kde sú v súčasnosti bukové porasty pralesového charakteru. Ich ďalšie zachovanie môže zohrať v nadväznosti na lokality Vihorlatu a Polonín, zapísaných do zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO, dôležitú úlohu v zachovaní a zvyšovaní biodiverzity, lesných ekosystémov a ďalších zadaných cieľov opatrenia. V ostatných lesoch mikroregiónu sa lesnícko – environmentálne činnosti budú zameriavať na nižšie zadané aktivity.

Aktivity:

- Realizácia opatrení na zlepšenie podmienok prežívania a odrastania prirodzeného zmladenia do štádia zaistenia nárastov
- Výchovné zásahy zamerané na podporu biodiverzity a požadovanej funkčnosti lesného porastu
- Podpora prírode blízkych spôsobov obhospodarovania lesných ekosystémov s vysokou hodnotou (génové základne)
- Realizácia výchovných rubov zameraných na podporu diferencovanej štruktúry porastu (výberková prebierka)
- Údržba minimálne 10 metrového pásu pozdĺž vodných tokov – prečisťovanie tokov – protipovodňové opatrenia

Opatrenie 2.4: Obnova potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení

Cieľom opatrenia je obnova produkčného potenciálu v lesoch poškodených prírodnými pohromami a požiarimi a zavádzanie

preventívnych opatrení.

Pre dosiahnutie cieľa opatrenia je potrebné:

- zachovať a zveľaďovať lesy,
- posilniť biodiverzitu a ekologickú stabilitu lesov,
- zlepšiť verejnoprospešné funkcie lesov
- zachovať pracovné príležitosti vo vidieckych oblastiach,
- znížiť riziko pôdnej erózie – úpravou a novou výstavbou ciest, odvodňovacích kanálov, žlabov a pod. používaím nových techník a materiálo (široké pneumatiky na mechanizmoch)
- zvýšiť ochranu lesov pred požiarmi.

(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Na plnení tohto opatrenia sa musia podieľať nielen vlastníci a správcovia lesov, ale aj jednotlivé obce a ostatné subjekty pôsobiace v území, hlavne pri zlepšovaní verejnoprospešnej funkcie lesov a zachovávaní a tvorbe pracovných príležitostí.

Aj napriek tomu, že stav lesov v mikroregióne je dobrý a pôsobenie biotických, abiotických a antropogénnych škodlivých činiteľov nie je také negatívne ako v ostatných častiach KSK, preventívne opatrenia, hlavne protipožiarne, sú nevyhnutné. Vzhľadom na stále výraznejšie klimatické zmeny je potrebné pripraviť sa aj na možné nepriaznivé vplyvy abiotických a biotických činiteľov a na odstraňovanie ich prípadných následkov. V prvom rade bude potrebné postaviť a zrekonštruovať celoročne použiteľné lesné cesty kategórie 1L a 2L.

Aktivity:

- Výstavba, prestavba a rekonštrukcia lesných ciest v rámci protipožiarnych a ozdravných opatrení
- Výstavba, rekonštrukcia, opravy a údržba protipožiarnej nádrže – v lokalite Karná – rozšírenie a sprístupnenie existujúcej protipožiarnej nádrže
- Budovanie protipožiarnych pásov a priesekov, ich čistenie a údržba

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Lesné hospodárstvo:

Program rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007-2013

Operačný program životné prostredie

Súkromné zdroje

Bankové úvery

5.4.3 Vidiecky turizmus

Jedným zo strategických cieľov pre všestranný a dlhodobu udržateľný rozvoj vidieka Košického kraja je dosiahnutie úspechu v medzinárodnej konkurencii produktov cestovného ruchu. Pre dosiahnutie tohto cieľa bude kľúčovým faktorom dôsledné rešpektovanie únosnosti vidieckeho priestoru a jasná deliaca čiara medzi destináciami zameranými na masové formy cestovného ruchu a tými, ktoré svoju budúcnosť spoja s komunitne orientovaným vidieckym turizmom.

Stratégiu rozvoja vidieckeho turizmu v Košickom kraji navrhujeme oprieť o dva piliere:

- Cieľová kvalita regionálneho produktu na úrovni európskych štandardov
- Integrovaný systém propagácie destinácií vidieckeho turizmu

(Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Územie MR Zemplínska šírava – Morské oko je v porovnaní s ostatnými mikroregiónmi KSK špecifické – masové formy cestovného ruchu sú neoddeliteľnou súčasťou jeho ekonomického rozvoja. Jasná deliaca čiara medzi masovými formami a vidieckym turizmom v tomto prípade je možná, ale niektoré zariadenia typické pre vidiecku turistiku (ubytovacie zariadenia rodinného typu, hipocentrum, reštaurácia s krajoými špecialitami) využívaných v hlavnej turistickej sezóne na masové formy, sa v mimosezónnom období môžu využívať na vidiecku turistiku. Stratégia rozvoja vidieka mikroregiónu Zemplínska šírava – Morské oko je bez akceptovania a rozvoja masových foriem cestovného ruchu nepredstaviteľná.

Z analýzy cestovného ruchu v mikroregióne vyplýva, že v budúcnosti by mal rozvíjať tromi smermi, pre ktoré má výborné predpoklady:

- Masový cestovný ruch v oblasti Zemplínskej šíravy, Vinianskeho jazera a Morského oka
- Cestovný ruch vo vidieckom prostredí
- Vínna turistika

Masový cestovný ruch v oblasti Zemplínskej šíravy, Vinianskeho jazera a Morského oka bude potrebné zamerať na podporu takých aktivít a rozvojových projektov, ktoré skvalitnia infraštruktúru a supraštruktúru, vybavenosť existujúcich rekreačných a turistických stredísk na tzv. mokré varianty (trávenie dovolenky v prípade nepriaznivého počasia), na rozvoj kongresového turizmu a na ďalšie aktivity, ktoré prispievajú k postupnému odstraňovaniu výraznej sezónnosti a k transformácii na turistické destinácie s celoročným využitím, a teda aj k výraznejšej vyťaženosťi ubytovacích kapacít.

Cestovný ruch vo vidieckom prostredí ponúkajúci tiché a pokojné miesta v úzkom kontakte s prírodou a obohatenie programu krajoými zvyklosťami a špecialitami možno rozvíjať vo všetkých obciach mikroregiónu. Nepôjde tu o rozvoj agrotistiky v pravom slova zmysle, lebo tá sa viaže skôr na život na menších farmách a tých zatiaľ v mikroregióne prakticky niet, ale skôr o aktivity vo vidieckom prostredí. Okrem podmienok na aktívne trávenie voľného času vo vidieckom prostredí (horská turistika, cykloturistika, hipoturistika) bude potrebné veľkú pozornosť venovať zážitkovej turistike (pozorovanie prírody – osobitne vtáctva, prezentácia ľudových tradícií a tradičných jedál)

Vínna turistika ako jedna z foriem vidieckejistiky má v sledovanom území zatiaľ nevyužívaný potenciál. Túto formu možno rozvíjať na základe vypracovanej štúdie „Zemplínska vínná cesta“, konkrétne jej Podvihorlatskú časť.

Pri rozvíjaní vidieckejistiky v mikroregióne bude potrebné postupne odstraňovať nedostatok sebavedomia a zručností vidieckeho obyvateľstva v oblasti poskytovania služieb a nízku kvalitu až absenciu ponuky produktov vidieckeho turizmu, nedostatočnú propagáciu a spoluprácu na mikroregiónálnej úrovni.

Špecifický cieľ 1: Cieľová kvalita regionálneho produktu na úrovni európskych štandardov

Opatrenie 1.1: Vzdelávanie a výmena skúseností v oblasti tvorby a manažmentu regionálneho produktu vidieckeho turizmu

Aktivity:

- Príprava a realizácia vzdelávacích programov so zameraním na kvalitu produktu vidieckeho turizmu pre poskytovateľov služieb v cestovnom ruchu
- Príprava a realizácia vzdelávacích programov pre verejno-súkromné partnerstvá zamerané na tvorbu a manažment regionálneho produktu vidieckeho turizmu
- Vzdelávanie komunitných manažérov pre systémy manažmentu kvality
- Podporovanie mikroregiónov, ktoré majú záujem začleniť sa do siete LEADER
- Vzdelávanie a publicita zameraná na pozitívne ovplyvňovanie verejnej mienky k ochrane území v sieti NATURA 2000 v súvislosti s rozvojom produktu vidieckeho turizmu
- Podpora projektov cezhraničnej spolupráce zameraných na výmenu skúseností v oblasti vidieckeho turizmu, hlavne s Ukrajinou
- Podpora odborného rastu začínajúcich podnikateľov vo vidieckom turizme
- Pri realizácii aktivít vzdelávania odporúčame sústavne mapovať a rozvíjať vysokú kultúrnu identitu (vrátane jazyka), posilniť ju zahrnutím regionálneho vzdelávania do školských zariadení. Využiť v systéme vzdelávania v pohostinnosti a gastronómii silnú väzbu na pôdu (poľnohospodárstvo, les), kultúrnu identitu a spôsob života. Vzdelávanie orientovať na spoluprácu v rámci destinácií a produktov vidieckeho turizmu (systém klastrov). V procese vzdelávania jasne odlišovať medzi masovými formami cestovného ruchu a vidieckym turizmom, ktorý má charakteristiky komunitou podporovanej rozvojovej aktivity. Nadviazať kontakty s Národnou sieťou Zdravých miest, obcí a regiónov Českej republiky a inšpirovať sa skúsenosťami z aplikácie Miestnej agendy 21 v ČR a ďalších krajinách.

Opatrenie 1.2 Zavedenie značky kvality a oceňovania najlepších produktov vidieckeho turizmu

Aktivity:

- Aktualizácia databázy ubytovacích kapacít a databázy stravovacích služieb v jednotlivých obciach mikroregiónu
- Zmapovanie možností využitia miestnej poľnohospodárskej produkcie pre certifikované stravovacie služby
- Certifikácia miestnych produktov a služieb
- Propagácia certifikovaných ubytovacích a stravovacích služieb na území

Opatrenie 1.3 Podpora tvorby regionálneho produktu vidieckeho turizmu v mikroregióne

Aktivity:

- Príprava stratégie rozvoja vidieckeho turizmu a implementačných plánov v MR
- Investičné aktivity zamerané na estetizáciu vidieckeho prostredia, zachovávanie prvkov tradičnej architektúry a miestnej kultúry v obciach MR
- Rozšírenie siete turistických chodníkov a horských cyklistických chodníkov v časti od Kaluže po Porubu pod Vihorlatom, vyznačenie nových chodníkov v CHKO Vihorlat a zabezpečenie servisných služieb pre užívateľov chodníkov – cykloservisy, požičovne bicyklov
- Koordinácia aktivít vidieckej turistiky (hlavne v obciach mimo Zemplínskej šíravy – MR Okna a Juh Šíravy), cykloturistiky, rekreačného a rehabilitačného jazdectva, vodnej turistiky, športovo – rekreačných aktivít
- Budovanie kvalitného značenia cyklotrás a trás pešej turistiky, zabezpečenie prepojenosti

značených cyklotrás na susedné územia v rámci KSK (oblasť mikroregiónov Borolo v okrese Sobrance a južná časť Zemplína až po hranice s Maďarskou republikou a na jestvujúce trasy za hranicami) a v rámci PSK (Karpatská cyklistická cesta, ktorú tvorí na území Slovenska, Poľska, Ukrajiny, Rumunska a Maďarska vyše 1500-kilometrový okruh trás)

- Vybudovanie cyklotrasy okolo Šíravy, ktorá bude slúžiť aj korčuliarom, v zime bežkárom
- zriadenie informačného centra v oblasti Morského oka – Remetské Hámre; v spolupráci s Lesnou informačnou kanceláriou vytvoriť jednu inštitúciu, ktorá bude ľahko dostupná návštevníkom Morského oka
- Vytvorenie a inštalácia informačných tabúl – jednotný dizajn pre celý MR – v každej obci a na vytypovaných frekventovaných bodoch
- Zriadenie odpočívadiel pre turistov a osadenie bezpečnostných stojanov pre bicykle v turisticky exponovaných lokalitách
- Zabezpečenie údržby cyklistických a turistických ciest v spolupráci s Michalovským klubom slovenských turistov
- Udržovanie kultúrnych tradícií – tradičné folklórne podujatia v Porube pod Vihorlatom, Lúčkach, v stredisku Hôrka na Zemplínskej šírave
- Rozvoj siete drobných služieb pre turistov
- Rozvoj sprievodných služieb agroturistiky – najmä so zameraním na hipoturistiku (Vinné - Hôrka, Trnava pri Laborci, Vyšná Rybnica, Remetské Hámre – majitelia koní sa v súčasnosti venujú výlučne prácam v lese, potenciál – obce Ruskovce a Jasenov, Poruba pod Vihorlatom a Jovsa)
- Vytvorenie informačnej cyklomapy a prezentácia cykloturistiky na webe a v médiách
- Vybudovanie vínnej cesty, v rámci nej podpora zriadenia múzea vína s enotékou vo Vinnom (resp. Obecného múzea s prezentáciou vinohradníctva v území MR) a vybudovanie vínneho domu v Porube pod Vihorlatom
- Udržiavanie tradície Dní vína vo Vinnom a pravidelné vinobranecké slávnosti v obciach s tradíciou pestovania hrozna (Vinné, Kaluža, Poruba pod Vihorlatom, Úbrež)
- Koncepčné riešenie rekreačných stredísk Zemplínskej šíravy, vybudovanie nových stredísk na južnom brehu Šíravy (Lúčky, Zalužice)
- Zavedenie nových produktov pre zimnú sezónu na Zemplínskej šírave, Morskom oku a Vinianskom jazere

Špecifický cieľ 2: Integrovaný systém propagácie destinácií vidieckeho turizmu

Opatrenie 2.1 Vytvorenie integrovaného informačného systému propagácie turistických destinácií v kraji na báze web stránky

Cieľom opatrenia je postaviť systém propagácie odvíjajúci sa od jednej web stránky pre celý kraj, pričom špecifiká, jedinečnosť a zvláštnosti jednotlivých destinácií vidieckeho turizmu v ňom budú vyzdvihnuté. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Aktivity:

- Využiť portál KSK – cestovný ruch, portál www.sirava.sk a portál Slovenského zväzu vidieckej turistiky <http://www.agroturist.sk> na propagáciu MR
- Vytvorenie Združenia vidieckeho turizmu, koordinácia služieb a ponúk v mikroregióne a ich propagácia na vyššie uvedených webových stránkach
- Vydanie spoločného sprievodcu po území – kalendár kultúrnych a športových akcií, propagácia ubytovacích a stravovacích zariadení v území mikroregiónu
- Výročné slávnosti, krajové špeciality, možnosť ochutnávky miestnych produktov v rámci tradičných podujatí v obciach Poruba pod Vihorlatom, Lúčky a Vinné
- Popularizovanie ľudových tradícií (oživovanie starých remesiel, foriem rukodielnej výroby

- a vidieckeho spôsobu života)
- Informácie v cudzojazyčných mutáciách

Pri realizácii aktivít tohto opatrenia odporúčame užšie spolupracovať s Regionálnym združením turizmu Zemplín pri propagácii a posilňovaní produktov vidieckeho turizmu v destináciách. Bude vhodné a efektívne vstúpiť do tohto združenia aj ostatným obciam MR Zemplínska šírava – Morské oko.

2.2 Vytvorenie jednotného imidžu pre tlačené informačné materiály a systém ich distribúcie

Imidž regiónu by mal byť postavený na priateľskosti, spolupráci, identite špeciálnych miest a kvalite vzťahov a prostredia s dôrazom na hodnoty chránených území a udržateľnosť vidieckych spoločenských. (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Jednotný imidž všetkých tlačeným propagačných materiálov má korešpondovať s imidžom kraja, ale má poukázať na špecifiká mikroregiónu ako turistickej destinácie. Preto bude potrebné vypracovať turistické logo a slogan, ktorý vystihne charakteristické znaky tejto destinácie a manuál publicity, ktorý bude záväzný pre každý subjekt CR pri vydávaní individuálnych a spoločných propagačných materiálov

Aktivity:

- Vypracovanie turistického loga a vytvorenie sloganu
- Tvorba, tlač a distribúcia propagačných a informačných turistických materiálov podľa manuálu publicity pre MR Zemplínska šírava – Morské oko
- Spoločná propagácia a imidž na základe verejno-súkromných partnerstiev, do procesu zapojiť ako dôležitého partnera aj Lesy SR, š.p., OZ Sobrance

Opatrenie 2.3 Monitoring spokojnosti klientov a propagácia pozitívnych príkladov

Aktivity:

- Zaviesť systém dotazníkov na sledovanie kvality služieb a regionálneho produktu s prepojením na značku kvality vidieckeho turizmu v kraji
- Zaviesť systém vyhodnocovania dotazníkov spokojnosti a motivácie návštevníkov na spoluúčasť pri skvalitňovaní turistickej ponuky
- Permanentne využívať internetové stránky na získavanie spätnej väzby od návštevníkov mikroregiónu, využívať rôzne marketingové aktivity (súťaže o pobyt v niektorom zo zariadení CR, o vecné ceny a pod.)

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Vidiecky turizmus:

Operačný program Vzdelávanie
Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia
Operačný program Životné prostredie
Regionálny operačný program
Program rozvoja vidieka
Operačný program Teritoriálna spolupráca
Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast
Operačný program Informatizácia spoločnosti

5.4.4 Obnoviteľné zdroje energie

Využívanie obnoviteľných zdrojov energie (OZE) je predpokladom pre trvalo udržateľný rozvoj vidieka, ako aj naplnenie strategických cieľov energetickej politiky na zabezpečenie diverzifikácie a bezpečnosti dodávok energie...

*Za **strategický cieľ** v oblasti OZE preto považujeme:*

Zníženie závislosti na dovoze prvotných zdrojov energie (zemný plyn, ropa, uhlie) a zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárskeho sektoru KSK. (Stratégia rozvoja vidieka)

Analýza územia MR Zemplínska šírava – Morské oko ukázala, že v danom území sú perspektívne štyri druhy obnoviteľných zdrojov energie:

- geotermálna energia
- slnečná energia
- vodná energia
- biomasa

Bude preto potrebné zamerať sa na dva špecifické ciele:

Špecifický cieľ 1: Využitie biomasy ako najperspektívnejšieho zdroja energie v podmienkach KSK

Špecifický cieľ 2: Využitie geotermálnej, vodnej a slnečnej energie

Špecifický cieľ 1: Využitie biomasy ako najperspektívnejšieho zdroja energie v podmienkach KSK.

*Naša súčasná poľnohospodárska politika čiastočne rieši nadbytok poľnohospodárskej pôdy vývozom poľnohospodárskej produkcie, systémom údržby lúk a pasienkov, zatrávňovaním, zalesňovaním. Tento prístup ale nemôže plne zaistiť udržanie potrieb ekonomickej a sociálnej úrovne vidieka. Preto sa hľadajú a využívajú ďalšie riešenia. Jedným z nich je orientácia na nepotravinársku produkciu a jej využitie, vrátane zavedenia netradičných energetických plodín, ktoré by zaistili suroviny pre energetický a chemický priemysel. Táto cesta využitia pôdy vedie k **zlepšeniu životného prostredia, zníženiu dovozu drahých surovín a stabilizácii vidieka.** (Stratégia rozvoja vidieka KSK)*

Opatrenie 1.1: Program výroby energetických plodín

Účelom opatrenia je realizovanie aktivít na zníženie závislosti na dovoze prvotných zdrojov energie (zemný plyn, ropa, uhlie) a zvýšenie ekonomickej prosperity a konkurencieschopnosti poľnohospodárskeho sektoru. Opatrenie zároveň prispieva k trvalo udržateľnému využitiu poľnohospodárskej pôdy a pozitívne vplyva na životné prostredie z hľadiska vybraných environmentálnych aspektov (protierózna funkcia, zadržiavanie vody v krajine, zvyšovanie biodiverzity a pod.) (Stratégia rozvoja vidieka KSK)

Masívna podpora pestovania fytoomasy na výrobu bioplynu a biopalív dostáva v súčasnosti trhliny – podľa najvýznamnejších svetových inštitúcií sa nepotvrdila výhodnosť takejto produkcie ani z ekonomického, ani z environmentálneho hľadiska. Naopak, tejto aktivite sa pripisuje zodpovednosť za enormný nárast cien potravín, a teda aj pod nárast chudoby vo svete.

Pre **pestovanie dendromasy** má spracovaný samostatný program š.p. Lesy – odštepny závod Sobrance, ktorý bude založený na spolupráci medzi vlastními nevyužívanou (menej bonitnou) pôdou a štátnym podnikom pri pestovaní rýchlo rastúcich drevín.

Energetické zhodnocovanie fytomasy v MR Zemplínska šírava – Morské oko odporúčame zamerať len na **likvidáciu poľnohospodárskeho odpadu** (slama a pod.) pre potreby budúcich bioplynových staníc v okresoch Michalovce a Sobrance (Choňkovce, kde je projekt výstavby stanice najrozpracovanejší, podobný projektový zámer má aj PD Vysoká nad Uhom).

Možnosti výroby a spracovania produktov biomasy

Využívanie biomasy na spaľovanie

Do tejto kategórie sa zaraďuje biomasa, ktorá vzniká pri **poľnohospodárskej, lesníckej, drevospracujúcej činnosti**, ako aj biomasa, ktorá by mala byť **cielené pestovaná**.

Pestovanie energetických drevín

Pestovanie energetických drevín v prírodných podmienkach MR Zemplínska šírava – Morské oko je predmetom väčšieho projektového zámeru Lesov SR, š.p., OZ Sobrance. Na tento účel sa môže využívať neobrábaná pôda v horských a podhorských obciach mikroregiónu. Produkcia rýchlorastúcich drevín sa bude využívať pri riešení tepelného hospodárstva v objektoch samosprávy

Aktivity:

- Organizovanie odborných seminárov a informačnej kampane pre odbornú i laickú verejnosť o možnostiach energetického využívania biomasy a s tým súvisiacich podporných programoch EÚ
- Aktívne využívanie drevoštíepky získanej pri obhospodarovaní lesov MR Zemplínska šírava – Morské oko a pri spracovaní dreva v malých prevádzkach drevovýroby (Jovsa, Vyšná Rybnica)
- Podpora programu Lesov, š.p. OZ Sobrance na pestovanie rýchlorastúcich drevín na nevyužívanej menej bonitnej pôde
- Prestavba kotolní aspoň dvoch základných škôl nachádzajúcich sa v podhorskej oblasti (Jovsa a Remetské Hámre) na spaľovanie dendromasy

Špecifický cieľ 2: Využitie geotermálnej, vodnej a slnečnej energie

Opatrenie 2.1: podpora výroby elektrickej energie a tepla z geotermálnej, slnečnej a vodnej energie

Prakticky celé územie MR Zemplínska šírava – Morské oko spadá do územia perspektívnej oblasti Humenský chrbát, v ktorom je možnosť využitia geotermálnej energie s potenciálnym tepelným výkonom do 1 000 MW. Zatiaľ sa tento obnoviteľný zdroj energie nevyužíva. Najväčším problémom bol doposiaľ nedostatok financií na prieskumný vrt – ide o najriskynejšiu investíciu. V programovacom období 2007 – 2013 je však možné získať na túto aktivitu nenávratný finančný príspevok z Programu rozvoja vidieka.

V katastri obce Kaluža bol zrealizovaný prieskumný vrt, ktorý potvrdil prítomnosť geotermálnej vody. V súčasnosti sa pripravujú projekty na jej prvotné využitie (vykurovanie) a druhotné využitie (rekreačné účely). Výhľadovo sa žiada pripraviť podmienky na využívanie ďalších zdrojov v území MR.

Najvhodnejším vodným tokom na výrobu elektrickej energie je rieka Okna. Projektové zámery na výstavbu malých vodných elektrární bude potrebné prednostne lokalizovať na tento vodný tok.

Z analýzy územia ako aj z Energetickej koncepcie KSK vyplýva, že toto územie má dobrý potenciál aj na využívanie slnečnej energie

Aktivity:

- uskutočnenie prieskumných vrtov na získanie geotermálnej energie v obciach Kaluža a Klokočov

- využívanie geotermálnej energie na výrobu tepla (vykurovanie budov, skleníkové hospodárstvo)
- podpora projektových zámerov na výstavbu malých vodných elektrární na rieke Okna – Remetské Hámre, Vyšná Rybnica, Jasenov a Ruskovce
- výstavba solárneho centra na využívanie slnečnej energie v katastri obce Fekišovce, resp. v lokalite bývalého kameňolomu vo Vinnom

Opatrenie 2.2: podpora druhotného využívania geotermálnej energie na rekreačné účely

Druhotné využívanie geotermálnej energie na rekreačné účely je v podmienkach MR Zemplínska šírava – Morské oko otázkou odstránenia výraznej jednosezónnosti rekreačného centra Zemplínska šírava a jeho premenu na centrum s celoročnou využiteľnosťou. Podstatne sa zvýši vyťaženosť existujúcich kapacít supraštruktúry a vytvoria sa podmienky na ďalší ekonomický rast územia.

Aktivity:

- vybudovanie akvaparku v katastri obce Kaluža s využívaním termálnej vody
- vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti na druhotné využívanie geotermálnej energie v obci Klokočov

Možnosti financovania aktivít v tematickej oblasti Obnoviteľné zdroje energie:

Operačný program Životné prostredie
Program rozvoja vidieka
Operačný program Teritoriálna spolupráca
Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Použitá literatúra a informačné zdroje:

Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, VVMZ, spol. s.r.o., 2007
Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí Vinné, Kaluža, Klokočov, 2003
Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Kusín, 2006
Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Okna, 2004
Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Juh Šíravy, 2004
Ladislav Miša: Dejiny obce Vyšná Rybnica do roku 1938, Bratislava 1998
Ján Josay: Monografia obec Poruba pod Vihorlatom, 2003
Paul Van Mierlo: Príručka vidieckej turistiky a agroturistiky, Agroinštitút Nitra, 2005

<http://www.enviro.gov.sk/servlets/files/15060>

www.infozemplin.sk

<http://sk.wikipedia.org>

http://www.so.ouzp.sk/info_zp.html

www.sazp.sk

www.apa.sk

www.lesy.sk

www.source.asso.fr